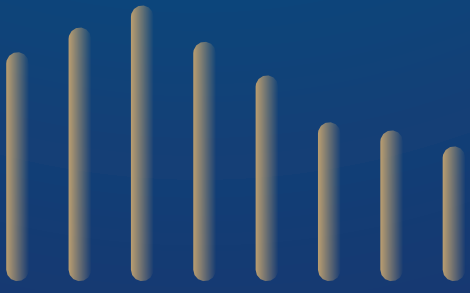
TÜRKİYE'DE STRATEJİK EĞİLİMLER

HASAN BASRİ YALÇIN
FATİH MUSLU
İBRAHİM HALİL YAŞAR

TAV TÜRKİYE ARAŞTIRMALARI VAKFI

TÜRKİYE'DE STRATEJİK EĞİLİMLER

Bu araştırma projesine katkılarından dolayı
Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığına
teşekkür ederiz.

Türkiye Araştırmaları Vakfı Yayınları : 4

© Türkiye Araştırmaları Vakfı İktisadi İşletmesi

Birinci Baskı, Mayıs 2023, İstanbul

Yayıncı Sertifika No: 72062
ISBN 978-625-99064-0-9

Türkiye'de Stratejik Eğilimler
Hasan Basri Yalçın, Fatih Muslu, İbrahim Halil Yaşar

İçdüzen & Kapak Tasarımı
Hattat Tanıtım Hizmetleri

Baskı & Cilt
Sena Ofset Ambalaj San. ve Tic. Ltd. Şti.
Matbaa Sertifika No: 45030

Türkiye Araştırmaları Vakfı iktisadi işletmesi,
Türkiye Araştırmaları Vakfı'nın bir markasıdır.

Bu yayının tüm hakları Türkiye Araştırmaları Vakfı'na aittir. TAV'ın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Türkiye Araştırmaları Vakfı Yayınları
Hırka-i Şerif Mah. Eski Ali Paşa Cad. No: 33 Fatih / İstanbul
www.tavvakfi.org • info@tavvakfi.org

TÜRKİYE'DE STRATEJİK EĞİLİMLER

HASAN BASRİ YALÇIN
FATİH MUSLU
İBRAHİM HALİL YAŞAR

TAV TÜRKİYE ARAŞTIRMALARI VAKFI

Editörler ve Yazarlar Hakkında

HASAN BASRİ YALÇIN

Lisans derecesini 2004 yılında Beykent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden aldı. Yüksek Lisansını Koç Üniversitesi'nde "Tek Kutuplu Sistemde İttifakların Kökenleri" başlıklı teziyle 2006 yılında tamamladı. Doktorasını University of Cincinnati'de Siyaset Bilimi alanında "International Politics as a Struggle for Autonomy" (Bir Otonomi Mücadelesi Olarak Uluslararası Siyaset) başlıklı teziyle 2011 yılında tamamladı. Yalçın uluslararası ilişkiler teorisi, uluslararası güvenlik ve strateji, NATO ve sosyal bilimler felsefesi gibi alanlarda araştırma ve yayınlar yapmaktadır.

FATİH MUSLU

Lisans ve yüksek lisans eğitimini Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler alanında tamamlayan Muslu doktora çalışmalarına İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde devam ediyor. Çalışma alanını demokratikleşme, siyasal partiler ve toplumsal hareketler oluşturuyor. Muslu Irak ve Suriye'de siyasal rejimler, terör ve güvenlik konularında çok sayıda araştırmaya imza atmıştır.

İBRAHİM HALİL YAŞAR

Lisans ve yüksek lisans derecelerini Fatih Üniversitesi Uluslararası İlişkiler, doktora derecesini ise Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler alanından alan YAŞAR, uluslararası sistem, güç kapasitesi, güvenlik, siyasal partiler ve seçmen davranışı konularında bilimsel çalışmalar yapmaktadır.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ 7

STRATEJİK HEDEF: ULUSAL ÇIKAR VE GÜÇ ARAYIŞI 13

2.1. Reelpolitik Bir Değerlendirme: Güç ve Güvenlik Arayışı 16

2.2. Ekonomik Büyüme 18

2.3. Örnek Olaylarda Güç Arayışının Ön Plana Çıkması 20

2.4. Sonuç 27

STRATEJİK YÖNTEM: ÇOKLU İTTİFAKLAR, BÜYÜK GÜÇ VİZYONU VE OTONOM DIŞ POLİTİKA 29

3.1. Büyük Güç Vizyonu 33

3.2. Çoklu İttifaklar 37

STRATEJİK ARAÇLAR 55

4.1. Güçlü ve Zayıf Yönler 57

4.2. Yatırım yapılması beklenen stratejik araçlar 59

4.3. Silah Teknolojisi Tercihleri 62

STRATEJİK TUTARLILIK VE UYUMLULUK 75

5.1. Stratejik Planlama ve Tutarlılık 76

5.2. Kurumsal Güven 78

SONUÇ 87

1

GİRİŞ

Uluslararası siyasette son dönemde yaşanan gelişmeler dünyanın belirsizliklerle dolu bir döneme girdiğini gösteriyor. Bu şartlar altında çok sayıda ülke dış politikaya yönelik stratejik eğilimlerini yeniden değerlendirmeye tabi tutmaktadır. Yeniden değerlendirmenin temeli devlet ve toplum arasındaki dinamik ilişkidir. Farklı bir ifadeyle ortaya çıkan stratejik eğilimler devlet ve toplum arasındaki ilişkilerle beraber şekillenmektedir. Stratejik eğilimlerin netleşmesini devletlerin gelecek vizyonlarının belirlenmesinin temel taşı olarak görmek mümkündür.

Bir devletin gelecek vizyonunu oluşturan amaç, yöntem ve araçlar uzun vadeli sonuçlar doğurmaktadır. Bu sonuçların sadece dış politika ve güvenlik alanlarıyla sınırlı olduğunu söylemek zordur. Aksine gelecek vizyonunun vücut bulmuş hali olan ulusal çıkar kavramı toplumla karşılıklı ilişkiler içerisinde hayat bulmaktadır. Bazı şartlarda toplumsal beklentiler dış siyasete etki ederken bazı şartlarda da dış gelişmeler toplumsal dengeleri hızlıca şekillendirmektedir. Bu savrulma içerisinde toplumsal beklentileriyle stratejik değerlendirmelerini bir denge içerisinde birleştirebilen ülkeler belirsizlik üzerine hareket eden dünya siyasetine rağmen ulusal çıkarlarını ve güvenliklerini başarıyla savunma imkânı elde edeceklerdir.

Türkiye böylesi bir karmaşık dönemde kendi yolunu bulmaya çalışan ve hatta birçok ilişkisini, amaç, araç ve yöntemlerini yeniden değerlendirme sürecinden geçiren bir ülkedir. Bu durumun özellikle 2010'lu yıllardan itibaren Türkiye için bir zorunluluk hali aldığını söylemek mümkündür. En temel sebep uluslararası sistemde klasik ve geleneksel ittifakların değişkenlik göstermesidir. Uluslararası kurumlara güven her geçen gün azalmaktadır. Doğal olarak dost ve düşman tanımları ye-

niden şekillenmektedir. Bu durum kaçınılmaz olarak devletleri gelecek vizyonlarını yeniden değerlendirmeye itmektedir. Türkiye bu ülkelerin başında gelmektedir.

Türkiye'nin mevcut şartlar altında yeni bir stratejik gelecek vizyon geliştirmesi bir zorunluluktur. Buna yönelik çeşitli soruların ivedilikle cevap bulması gerekmektedir. Stratejik vizyon kapsamında amaçlar, araçlar ve yöntemler neler olmalıdır? Kamuoyu hangi dinamiği ön plana çıkarmaktadır? Toplum hangi konuda geniş bilgi sahibidir? Hangi alanlarda toplumsal bilgilendirmeye daha fazla ihtiyaç vardır?

Tüm bu sorulara cevap üretmek için bu çalışma "Türk Dış Politikası'nda Stratejik Eğilim Farkındalık Araştırması" başlığı altında kamuoyunun stratejik eğilimlerini anket çalışmasıyla ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Elde edilen veriler Türk toplumunun dış politika ve güvenlik alanında beklentilerini ve değerlendirmelerini ortaya koyacaktır. Karar alıcıların devlet güvenliğini kurgulamada kamuoyundan beslenmesini sağlayacaktır. Ayrıca varsa kamuoyunun hangi alanlarda bilgilendirilmesi gerektiği gibi sorulara da cevap üretilecektir. Türkiye'nin stratejik tercihlerini devlet ve toplum uyumu içinde geliştirmek ve uluslararası kamuoyunda bu tercihlerin hangi kökenlere dayandığını açıklamak adına kamu diplomasisinin de bu tür verilere ciddi anlamda ihtiyacı vardır. Bu proje hem veri üretmeyi hem Türkiye'nin stratejik tercihlerini keşfederek toplumla ilişkili olarak şekillendirmeyi hem de tanıtımını kolaylaştırıcı bir rol oynayacaktır.

Araştırma 26 ilde 18 yaş üzeri toplamda 1077 kişi ile yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler analiz edilerek bir kitap haline getirilmiştir. Bu kapsamda her bir soruya ilişkin anlamlı sonuçlar veren değişkenler temelinde çapraz analizler yapılmıştır. Analizler neticesinde toplumda dünya siyasetinde meydana gelen gelişmeler neticesinde ortaya çıkan stratejik eğilimler ortaya konmaktadır.

Bu çalışma Türk dış politikası veya güvenlik ilişkileri üzerine sadece bazı güncel meselelerin ölçüldüğü ve değerlendirildiği bir kitap değildir. Üzerine değerlendirme yapılan anket yapılandırılmış bir çalışmadır. Türk toplumunun stratejik eğilimlerini ortaya koymak için bir stratejik tasarlamanın en temel üç unsuru üzerine yapılandırılmıştır. Bunlar stratejinin amacı, araçları ve yöntemleridir. İlk olarak herhangi bir stratejik planlamanın bir amacı olması gerekir. Bu amaçlar güvenlik, güç, zenginlik ve itibar arayışı gibi kategorilere ayrılabilir. Devletler doğal olarak bu amaçların hepsini birden tercih edebilmektedir. Fakat stratejik tercih mantığına göre birinin diğerlerinden daha önde olması gerekir çünkü bu amaçların her biri bir diğeriyle çelişebilir. Örneğin zenginlik arayışı güç arayışına zarar verebilir veya güç arayışı güvenliği tehlikeye atabilir. Bu nedenle devletlerin güvenlik ve dış politikada hangi amaca yöneldiğini veya yönelmesi gerektiğini tespit etmek stratejik değerlendirmelerin en temel konularından biridir. İkinci olarak bahsi geçen amaca ulaşmak için çeşitli araç-

lar devreye sokulabilir. Mesela silahlı kuvvetler, kamu diplomasisi, ekonomik yaptırımlar veya ödüllendirmeler, ittifaklar ve işbirlikleri devletlerin hedeflerine ulaşmada devreye soktuğu bir takım araçlardır. Ve devletler belirli bir hedefe ulaşmada bu araçlardan hangisi veya hangilerini devreye sokmak gerektiği konusunda yine stratejik bir karar vermek zorundadır. Stratejik tercihin üçüncü unsuru ise devletlerin kullandığı yöntemlerdir. Klasik çalışmalarda devletlerin dış politika yöntemleri üzerine tonlarca sayıda yöntem sayılabilir. Dengeleme, yayılma, güçlünün peşine takılma, gizlenme, kenardan dengeleme, maliyeti başkasının sırtına yükleme, negatif dengeleme, yarma, merkez kurma gibi çok sayıda yöntemden bahsetmek mümkündür. Mesela İngiltere'nin tarih boyunca çoğunlukla stratejik dengeleme yöntemini tercih ettiği gözlemlenmiştir. Bismarck döneminde Almanya'nın ise ittifaklar arasında bir merkez kurma ve merkeze oturma yöntemine yöneldiği bilinmektedir. ABD on dokuzuncu yüzyılda kendini uluslararası siyasetten tecrit ederek uluslararası güvenlik konusunda maliyeti başkalarının ve özellikle de İngiltere'nin sırtına yükleme yoluna girmiştir. Yine ABD'nin Soğuk Savaş'ta çevreleme adı altında bir dengeleme yöntemi tercih ettiği de kabul görmektedir. Bu örneklerden de görüleceği üzere devletler istedikleri hedefe ulaşmak için uygun araçlara ve uygun yöntemlere ihtiyaç hissetmektedir. Örneğin Soğuk Savaş'ta Sovyet yayılmasını engellemek isteyen ve böylece uluslararası konumunu korumak isteyen ABD savunmacı bir hedef tercih ederek yine savunmacı bir yöntem olan dengeleme yöntemine yönelmiştir. Bu çerçevede ABD, NATO gibi bir ittifak örgütlenmesini inşa etmiştir. Böylelikle Sovyetler Birliği'nin Batı Avrupa'ya doğru yayılmasını önleyerek Sovyetler'in uzun vadede kendi içine çökmesini beklemiştir. ABD Sovyetlerle doğrudan savaşmaktan kaçınmış ve on dokuzuncu yüzyıldaki gibi tecrit politikalarına dönmemiştir.

Bu örneklerden de anlaşılacağı gibi stratejik tasarlama söz konusu olduğunda amaç, yöntem ve araçların birbiriyle uyumlu bir ilişki içerisinde olması zorunluluktur. Mesela bir devlet ekonomik büyümeyi temel stratejik hedefi olarak belirlediyse daha çok uluslararası ticaret ve işbirliği yöntemlerine eğilmek zorundadır. Dengeleme gibi güvenlik arayışına karşılık gelecek bir yöntem izlerse muhtemelen stratejik hedefe ulaşamayacaktır. Aynı şekilde bu devlet ekonomik büyüme hedeflerken askeri kapasiteye yatırım yaparak karlı olmayan bir silahlanma yarışına girecek olursa ekonomik büyüme hedefi gerçekçi olmayacaktır. Sonuç olarak tüm stratejik çalışmalarda en fazla vurgulanan nokta amaç, yöntem ve araçların birbiriyle uyumlu bir biçimde işlemesi gerektiğidir.

Stratejik değerlendirmelerde bir başka vurgu ise dış politika kamuoyu ilişkisine dairdir. Uluslararası İlişkiler alanında kamuoyunun bir faktör olup olmadığı ciddi tartışma konusudur. Kimileri dış politikanın kamuoyu tercihlerinden ciddi

oranda etkilendiğini ve toplumsal faktörlerin göz ardı edilemeyeceğini iddia ederken kimileri aksine toplumsal faktörlerin dış politikayı belirlemeyeceği/belirleyemeyeceği ve hatta belirlememesi gerektiği fikrini savunmaktadır. Bu ikinci tutuma göre dış politika toplumsal değerlerle her zaman uyum içinde olmayabilir çünkü devletin çıkarları toplumsal değerlendirmelerde arka plana düşebilir. Toplum gizli bilgi içeren birçok konuya hâkim olmayabilir. Bu nedenle devletlerin dış politikayı kurgularken toplumsal baskıları zaman zaman göz ardı ettiği söylenmektedir.

Fakat bu yaklaşımı benimseyenler bile toplum ile devlet arasında dış politikaya bakışın en azından zamanla örtüşmesinin daha iyi olacağı kanısındadır. Toplumun stratejik hesaplamaları desteklemesi sayesinde dış politika daha sürdürülebilir ve daha güvenli hale gelir. Bu nedenle toplumun hangi stratejik amaç, yöntem ve araçları tercih ettiği önem kazanır. Mesela Samuel P. Huntington tarafından Rusya bölünmüş bir ülke olarak tarif edilmektedir. Buna göre Rusya'da Batıcı elitler daha slavik değerlere sahip toplumdan farklı dış politika önceliklerine sahip olabilir. Bu nedenle Rusya'da dış politikaya dair stratejik eğilimler üç gruba ayrılır. Bunlar Batıcılık, Avrasyacılık ve Panslavizm'dir. Toplumsal değerlendirmelerden bağımsız Batıcılık üzerine kurgulanacak bir Rus güvenlik ve dış politika stratejisi hem toplumsal benimsenme hem sürdürülebilirlik açısından ciddi sorunlar yaşayabilir. Tarih bize bu gerilimlerin sık sık yaşandığını göstermektedir.

Türkiye'de durum bundan çok farklı değildir. Huntington Türkiye'yi de bölünmüş ülke olarak tarif etmektedir. Türkiye'de de Batıcılık ve yerellik gerilimi her türlü dış politika tartışmasında karşımıza çıkmaktadır. Batıcılığı önemseyen elitlerle yerelliği önemseyen büyük toplum kesimleri ve onları temsil eden siyasi hareketler arasında ciddi farklılıklar göze çarpmaktadır. Mesela Türkiye'nin Ortadoğu politikası, Türkiye'nin ittifak ilişkileri, ticari ilişkileri veya askeri kapasite yatırımları söz konusu olduğunda her seferinde bu tartışmaların izdüşümleriyle karşılaşmak çok bilindik bir durumdur.

Bu unsurlar üzerine inşa edilen çok sayıda soru sayesinde çapraz ölçümlerle toplumda dünya siyasetinde meydana gelen gelişmeler karşısındaki stratejik eğilimleri ortaya koymak mümkündür. Fakat tek bir anket üzerinden konjonktürel farklılıkları görmeden toplumun stratejik tercihlerini belirlemek kolay değildir. Ancak bir noktadan başlamak ve bu ölçümleri farklı zamanlarda tekrar ederek anaakım yaklaşımları belirlemek Türk toplumunun stratejik tercihlerini ortaya koymak ve devlet stratejisine katkı sunmak açısından önem taşımaktadır.

Genel eğilimlerin tek bir anketle ölçümü veya yapılandırılmamış anketlerle ölçümü sağlıklı sonuçlar vermez. Mesela Türk toplumunun dış politika tercihleri üzerine yapılan birçok anket çalışması çoğunlukla sadece güncel meseleleri ölçme-

ye yönelik yapılmaktadır. Mesela Türkiye'nin NATO üyeliği, ABD ile ilişkiler gibi konular önemli kriz anlarında doğal olarak başka sonuçlar verirken iyi zamanlarda bambaşka sonuçlar üretmektedir. ABD ile Türkiye'nin S-400ler veya PYD/PKK konusu üzerinden gerildiği dönemlerde doğal olarak ABD'ye karşı toplumsal tepki de artış göstermekte ve Amerikan karşıtlığı bu tür dönemlerde yüzde seksenler seviyesini bulabilmektedir. Fakat aslında bu ilişki bu çalışmada yapıldığı gibi büyük güçlerle ilişkiler çerçevesinde tartışılıp sorulduğunda kamuoyunun büyük güçlerle ittifak içinde olmak gerektiğine dair tercihleri ön plana çıkmaktadır. Hatta arkasından gelen çapraz sorularda öncelikli dış politika sorunu nedir diye sorulduğunda bu kez ABD neredeyse hiç sorun olarak görülmektedir. Aksine Türkiye'nin yakın coğrafyasındaki göç ve Suriye Savaşı büyük oranda ön plana çıkmaktadır. Bu ve benzeri sebeplerden dolayı bu çalışma aslında özel koşulları değil genel stratejik eğilimleri ölçmeye çalışmakta ve kamuoyunun tercihlerinin bu yöntemle daha sağlıklı biçimde ölçülebileceği varsayımına dayanmaktadır.

Bu çalışma giriş ve sonuç bölümleri dışında 4 ana bölümden oluşmaktadır. İkinci bölüm farklı sorular üzerinden Türkiye'deki stratejik amaç eğilimini ortaya çıkarmaya çalışacaktır. Dört stratejik hedef belirlenmiştir. Bunlar güç arayışı, güvenlik arayışı, zenginlik arayışı ve itibar arayışıdır. Bu bölümün asıl amacı stratejik bir tercih yapılmak durumunda kalındığında Türk toplumunun bu hedeflerden hangisini daha fazla önceleyeceğini tespit etmeye çalışmaktır. Bu amaçla birkaç kez farklı formatlarda benzer genellemeci sorular kullanılmıştır. Doğrudan bu değerlerden hangisinin daha fazla tercih edileceği sorulmuştur. Fakat sonrasında daha özelleştirerek sorulan sorularda refah devleti Norveç, eğitimli Finlandiya, ekonomik büyüklük Çin, askeri kapasite Rusya gibi örneklerle de ölçülmeye çalışılmıştır. Mesela genel sorularda ekonomiyi tercih eden birçok kimsenin özel örneklerle gidildiğinde Rusya gibi askeri bir güç olmayı daha fazla tercih ettiği ortaya çıkmaktadır.

Üçüncü bölüm ise stratejinin yöntemlerini ele almaktadır. Burada geniş bir yelpaze için dış politikada en uygulama bulan dengeleme, işbirliği, peşine takılma gibi yöntemler ön plana çıkartılarak hangi yöntemin kamuoyu tarafından ön plana çıkartıldığı ele alınmaktadır. Bu bölümün ön plana çıkardığı nokta Türkiye'nin stratejik hedefleri çerçevesinde hangi yöntemleri tercih edeceği ve bu yöntemlerin stratejik mantığa göre eldeki araçlara ve hedeflere uygun olup olmadığıdır. Türkiye eğer güç arayışında olacaksa ona göre bir yöntem, güvenlik arayışında olacaksa da ona göre bir yöntem belirlemek durumundadır. Büyük güçlerle veya komşularıyla kuracağı ittifaklar ve işbirlikleri de ona göre şekillenmelidir. Türkiye'nin bir büyük güç olma fikri geniş kesimlerden kabul görmektedir. Toplum büyük bir oranda Türkiye'nin otonom bir dış politika izleme şansı olduğuna inanmaktadır.

Bu kapsamda büyük güçlerle beraber hareket etmek ve büyük güçlerin çoğuyla aynı anda ittifak içinde olmak gibi daha proaktif ve dönüştürücü dış politika yöntemleri ön plana çıkmaktadır. Dengeleme veya izolasyon gibi seçenekler bunlara kıyasla çok daha düşük yüzdelerde kalmaktadır.

Dördüncü bölüm ise stratejiyi uygulamaya koymak adına tercih edilen araçlara odaklanacaktır. Türkiye'nin kapasite bakımından güçlü ve zayıf yönlerinin neler olabileceği araştırılmıştır. Ne tür kapasite inşasına yönelmesi gerektiği soruları sorulmuştur. Kamuoyu Türkiye'nin coğrafyasını güçlü yönü olarak tarif ederken zayıf yönü olarak ekonomiyi görmektedir. Ancak buna rağmen bütçeden askeri harcamalara ayrılan payın desteklenmesi gerektiğini de savunulmaktadır. Türkiye'nin güvenliği için askeri tedbirlerin gerektiği fikri ön plana çıkarken kamuoyu silah sistemleri açısından güçlü ve yıkıcı silah sistemlerine öncelik verilmesi gerektiği fikrini savunmaktadır. Bunlar içinde de nükleer silahlara özel bir önem verildiğini söylemek gerekir. Nükleer silah edinme arayışında ülke çeşitli yaptırımlara maruz kalacak olsa bile nükleer silahlara yatırımın desteklendiği görülmektedir.

Beşinci bölüm kamuoyunun beklentileriyle devletin uygulamaları arasındaki uyuma bakmaktadır. Bu kapsamda çeşitli sorulara cevap aranacaktır. Örneğin kamuoyu hangi kurumların stratejik konularda oynayacağı role daha çok güvenmektedir? Kamuoyu siyasi makamları mı yoksa bürokratik kurumları mı öncelemektedir? Toplum stratejik planlama fikrini desteklemekte midir? Ne tür uygulamalar başarılı bulunmaktadır? Bu sorulara verilen cevapların stratejik planlama ve tutarlılığın yanında kurumsal güven meselesine ışık tuttuğu söylenebilir. Bu bölümde ortaya çıkan bulgulara göre kamuoyunun uzun vadeli ve tutarlı bir stratejik planlamaya çok büyük oranda destek verdiği söylenebilir. Kamuoyunun ayrıca stratejik planlama ve uygulamada siyasete önemli bir rol biçtiğini görmekteyiz. Seçilmişlerle atanmışlar arasında bir tercihte ezici bir çoğunluk seçilmişleri savunmaktadır. Konuyla ilgili kurumlar arasında bir tercihte de yine siyaset ön plana çıkmakta ve Cumhurbaşkanlığı kurumuna güven ortaya konulmaktadır.

Çalışmayı kısaca özetlemek gerekirse, Türk toplumunun stratejik hedef tercihinde güçlü Türkiye vurgusuna daha yakın durduğu ortaya çıkmaktadır. Bu hedefe ulaşmanın yolu olarak ise Türkiye'nin birçok aktörle ve özellikle de büyük güçlerle yakın ilişkiler içerisinde olması gerektiği fikri ön plana çıkmaktadır. Araçlar konusunda ise toplumun çok daha net olduğu ve Türkiye'nin siyasi ve askeri kapasitesini gerçek güç unsuru olarak gördüğünü söyleyebiliriz.

2

STRATEJİK HEDEF: ULUSAL ÇIKAR VE GÜÇ ARAYIŞI

Bu bölüm dış politika ve güvenlik stratejisinin temel hedefleri üzerinedir. Türk toplumu Türkiye'nin stratejik hedefi olarak neyi görmektedir? Bu soruya cevap bulmak için hem teorik tartışmalardan faydalanılacak hem de örnek dış politika olayları üzerinden ölçümler yapılacaktır.

Teorik olarak stratejik tercihlerde genel eğilimler literatür üzerinden tarif edilerek katılımcıların bu literatürde geçen kavramlara ne tür tepkiler verdiği çıkartılmaya çalışılacaktır. Literatürde stratejik eğilimler genelde dört kavram üzerinden tarif edilmektedir. Bunlar güç arayışı, güvenlik arayışı, ekonomik büyüme arayışı ve onur arayışı hedefleridir.

İlk olarak güç arayışı her durum ve şartta bir devletin daha fazla askeri kapasite ve siyasi etki elde etme hedefi olarak tarif edilebilir. Ofansif realizm veya klasik realizmin devletlere atfettiği temel varsayımdır. Buna göre devletler sürekli güç arayışı içindedir. Güç arayışı devletlerin güç açlığı içerisinde olduğu ve güvenli de olsa ekonomik olarak müreffeh de olsa hep daha fazla güç peşinde koşma arayışını temsil etmektedir. Bu mantığa göre devletler güç arayışını durduramazlar. Aksine devletler dünya hakimiyeti veya en azından bölgesel hakimiyet elde edene kadar hep daha fazla güçlenmenin peşinde koşarlar. Güç, güvenliği sağlayacak bir araçtan öte amacın kendisine dönüşmektedir. Güç aynı zamanda hakimiyet arayışı gibi hırs içeren bir duyguya da karşılık gelmektedir. Devletler bu mantığa göre güç arayışının kendileri için tehlikeli olabileceğini ya göremez ya da göremeyecek kadar hırslı davranışlar üretirler. Çevre şartlarına bakarak tehdit değerlendirme-

si yapmak yerine hep daha fazla güç biriktirmeye çalışmak anlamına geldiğinden rasyonalite bu hedefte duyguların, hayallerin, niyetlerin, hedeflerin ve tutkuların elde edilmesi için bir araçtır.

Stratejik eğilimleri tarif etmede kullanılan ikinci kavram güvenlik arayışıdır. Kavram, Uluslararası İlişkiler çalışmalarında savunmacı realizmin temel varsayımlarından biridir. Buna göre devletler güç veya başka bir çıkar değil güvenlik peşinde koşmaktadır. Güvenlik arayışı gücü bir amaç olarak değil bir araç olarak görürken gücün yeteri kadar biriktirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Kavram savunmacıdır ve asla atak değildir. Farklı bir ifadeyle var olanı korumaya odaklıdır. Güç arayışı uğruna güvenliği tehdit edebilecek adımlar atmaktan kaçınmayı içermektedir. Ama bu da duyguların şekillendirdiği bir hedef arayışıdır. En nihayetinde korkuları temel almaktadır. Uluslararası sistemin hep tehlikeli bir ortam olduğu ve güvenliğin sürekli tehdit altında olduğu gibi beklentiler üzerinden üretilen bir korkuya dayalıdır. Bu nedenle de asıl itibariyle bir duygusal bir arayıştır. Devletler çevre şartları büyüme ve güçlenme fırsatları sunsa bile bu şartları değerlendirmeden korkulara teslim olmaktadır. Sonuç olarak devletler elinde olanı ve statükoyu korumaya yönelmektedir.

Üçüncü bir hedef ise ekonomik hedef olarak tarif edilebilir. Daha çok liberal uluslararası ilişkiler teorilerinde bulunan bu anlayışa göre devletler asıl itibariyle sadece güç veya güvenlik arayışı içerisinde değildir. Aksine devletler uzun vadede gücün ve güvenliğin kendi çıkarlarını elde etmeye yetmeyeceğini bilecek kadar akıllıdır. Bu nedenle devletler asıl itibariyle askeri kapasiteye veya coğrafi yayılmaya odaklanmak istemez. Uygun fırsatlar oluştuğunda, yani uluslararası sistemdeki güvensizlik ortamı biraz yatıştırıldığında, devletler aslen ekonomik büyümelerine odaklanmayı tercih edecektir. Çünkü aslında askeri kapasiteye yatırım yapmak hem daha karlı alanlara yatırım yapmaya engel olduğu ve bir fırsat maliyeti doğurduğu için hem de diğer devletlerin güvenliğini tehdit ederek yeni silahlanma yarışlarına neden olduğu için tercih edilir durumlar değildir. Ayrıca devletler vatandaşlarına güvenlik ve refah sağlamakla sorumlu oldukları için toplum zenginleşme hedeflerini devlete oranla daha fazla destekleyebilir. Mesela bu çerçevede liberal birçok düşünür devlet içindeki aktörlerin ister birey olsun ister şirket ister sivil toplum örgütleri olsun devletin karar alıcılarına oranla daha çok zenginleşme hedefini tercih edecektir. Bu bakımdan liberal teorinin bu iddiasının toplumsal ölçekte yoğun destek bulması beklenir.

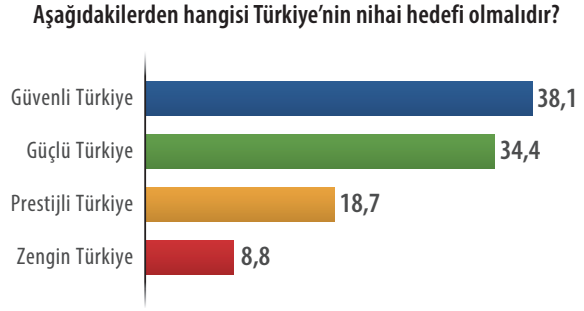
Dördüncüsü ise onur ve prestij arayışıdır. Bu da kültüralist bir argümana karşılık gelmektedir. Buna göre devletler sadece güç ve güvenlik gibi maddi çıkarla-

rının peşinden koşan maddeci aktörler değildir. Aksine devletler anlam dünyasına önem vermektedir. Onurları, kültürleri, kimlikleri ve anlam dünyaları için konum alır. Bu mantığa göre mesela bazı devletler nükleer silah edinmeyi yalnızca bir güvenlik arayışı nedeniyle değil daha ziyade nükleer silahlar kulübüne üye olmak için hedefler. Çünkü nükleer silah sahibi olmak prestijli bir durumdur. Bazı devletler nükleer silahları güvenlik kaygısına sahip olmasa da elde etmeye çalışmaktadır. Bu mantığa göre tek başına gücün, tek başına güvenliğin bir anlamı yoktur. Gücün hangi fikri hedef uğruna kullanılacağını anlamadan güç arayışının veya güvenlik arayışının ne anlama geldiğini tespit edemeyiz. Buna dayanarak devletlerin asıl itibariyle niyetlerinin anlaşılması gerektiği ve bu niyetlerin de büyük oranda kimliklerden kaynaklandığını düşünenler vardır. Bahsi geçen iddiayı dile getirenler bunun temelinin genelde toplumsal olduğunu ve toplumların daha rasyonel hesap yapan devletlerden farklı olarak sadece maddi hesaplar yapmayacağını ve kimliklerinden ciddi anlamda etkileneceğini düşünmektedir. Bu nedenle elinizde tuttuğunuz çalışma aslında toplumsal veriler üzerine inşa edildiğinden böylesi kültüralist iddiaların Türk toplumu üzerinde ne derece geçerli olduğunu göstermesi bakımından da ilginç olacaktır.

İşte bu bölümde bu dört temel hedef diyebileceğimiz arayışlardan hangisinin Türk toplumu tarafından öncelikli görüldüğü sorusuna cevap aranacaktır. Tabii ki toplumsal bir anket çalışmasında katılımcıların bu teorik ayrımlara çok dikkat ederek cevap vermesini beklemiyoruz. Zira birçok soruya verilen yanıtlara bakıldığında net bir cevap çıkarmanın kolay olmadığı da görülecektir. Ancak yine de bazı yorumlamalarla genellemeci sonuçlara varmak da mümkündür. Buna göre toplumun reelpolitik değerlendirmeleri yoğun bir biçimde ön plana çıkmaktadır denilebilir. Güç ve güvenlik arasında bir ayrım nadiren yapılmaktadır. Bu nedenle Türkiye'nin temel hedefinin büyük oranda güç ve güvenlik gibi siyasi ve askeri hedeflere odaklandığı görülmektedir. Bu durum ekonomik büyümenin göz ardı edildiği anlamına gelmez. Aksine birçok soruya katılımcılar ekonomik büyümeyi de önceleyen cevaplar vermektedir. Ancak ilerleyen aşamalarda görülmektedir ki, güç, güvenlik, zenginlik ve prestij gibi cazip gelen hedefler arasında somut örnekler üzerinden sorular yöneltildiğinde güç arayışının büyük oranda destek bulduğu görülmektedir. Buna karşın erdemli ve prestijli dış politika bile bazı durumlarda katılımcılar için cazip gibi görünmesine karşın diğer dış politika ve güvenlik hedefleriyle kıyaslanamayacak kadar az seviyede desteğe sahiptir.

2.1. REELPOLİTİK BİR DEĞERLENDİRME: GÜÇ VE GÜVENLİK ARAYIŞI

Bu çalışmada stratejik amaç meselesini en doğrudan ele alan soru Türkiye ibaresinin önüne eklenen sıfatlarla ölçülmeye çalışılmış ve ne tür bir Türkiye'nin toplumsal tabana hitap ettiği doğrudan ölçülmeye çalışılmıştır. "Aşağıdakilerden hangisi Türkiye'nin nihai hedefi olmalıdır?" sorusuna katılımcılar büyük oranda güvenlik ve güç kavramlarını öne çıkartarak cevap vermiştir. Prestijli bir Türkiye ifadesi bile ekonomik açıdan zengin bir Türkiye arayışının önüne geçmektedir.

Buna göre, katılımcılar Türkiye'nin nihai hedefinin %38,1 ile güvenli Türkiye, %34,4 ile güçlü Türkiye, 18,7 ile prestijli Türkiye ve %8,8 ile zengin Türkiye olması gerektiğini düşünmektedir. Burada katılımcıların güç ve güvenlik gibi uzmanı olmayan kimseler için diğerlerine oranla birbirine çok daha yakın kavramlar olduğu düşünülecek olursa aslında katılımcıların çok yüksek oranda reelpolitik bir değerlendirme ürettiği söylenebilir. Kültüralist ve liberal okumaların toplamı ancak yüzde 27 seviyesinde kalırken reelpolitik değerlendirme yüzde 73 seviyesine çıkmaktadır. Bu açıdan bakıldığında toplumsal olarak güç ve güvenlik kavramları birbirinden net çizgilerle ayrılmasa da ulusal çıkar tarifinde önemli bir rol oynamaktadır diyebiliriz.

Bu veri bize henüz gücün bir araç mı yoksa amaç mı olarak görüldüğü konusunda net bir kanaat geliştirme imkânı sunmaz. Zira güvenlik arayışı esasen gücün yeterli bir miktarına ihtiyaç duymaktadır. Güç güvenli kalmanın aracıdır. Ancak güç arayışında güç amacın kendisi haline gelir ve bir sınırı yoktur. Görüleceği gibi güç ve güvenlik arayışı at başı gitmektedir. Öyle ya da böyle kamuoyu güç kavramına zenginlik veya prestijden çok daha yüksek bir önem vermektedir.

Bu kanaati pekiştiren başka bulgulardan da söz etmek gerekir. Bir başka soruda hemen hemen aynı konu farklı ifadelerle sorulmaktadır. Türkiye'nin dış poli-

tikada neyi öncelemesi gerektiği sorusunun şıkları çıkar, onur, korku ve akıl kavramlarını içerecek şekilde kurgulanmıştır. Çıkar güç ve zenginlik arayışını temsil ederken, onur prestij arayışını ve kültürel değerleri, korku ise tehdit ve güvenlik arayışını, ulaşılabilir hedefler ise rasyonel akla dayalı konjonktürel değerlendirmeleri temsil etmektedir. Bu noktada da benzer şekilde çıkarlar prestij ve statükoyu koruma gayretlerinin çok önünde görünmektedir.

Türkiye dış politikasında aşağıdakilerden hangisini önemsemelidir?

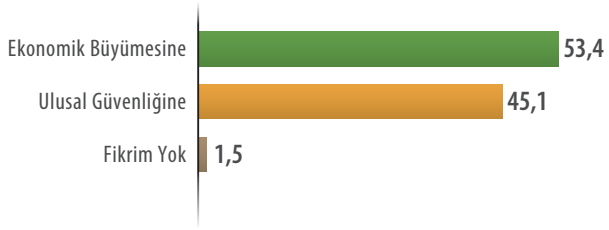

Buna göre, en yüksek değer ulusal çıkar kavramı etrafında toplanmaktadır. Hayaller ve arzular güç arayışı olarak tarif edilen ulusal çıkar kavramına karşılığıdır. Bu da esasen siyasi güç arayışıdır. Görüldüğü gibi soru başka bir forma sokulduğunda güç arayışı yüzde 40 seviyesine kadar çıkmaktadır. Güvenlik arayışını tehditlere cevap vermek seçeneğinin temsil ettiği ve bu seçeneğin de yüzde 15 civarında çıktığı düşünülecek olursa esasında güç arayışının güvenlik arayışından da yüksek olduğu ve her ikisinin toplamının bir önceki soruda olduğu gibi yüzde yetmişe yaklaştığı görülmektedir. Ve esasen bu amaç tarifinin çok da konjonktürel şartlardan etkilenmediği dahi iddia edilebilir. Çünkü elde edebilmesi mümkün hedeflere odaklanmak gibi daha hesapçı bir dış politika beklentisi yerine güç biriktirmeye dayalı hırslı ve duygusal bir yaklaşımın ön plana çıktığı söylenebilir. İlginç bir biçimde prestijli dış politika seçeneği bu sefer önceki soruya oranla neredeyse iki katına çıkmaktadır. Bu da araştırmaya değer ve yanıtlanması gereken başka bir sorudur. Ama her haliyle duyguların özellikle de iddia sahibi olmak anlamında amaç belirlemede büyük bir orana karşılık geldiğini söylemek zorundayız. Uluslararası şartlara pek de aldırış etmeden duygusal temelli tariflerin yapıldığı, statükoyu temsil eden elde edilebilecek hedeflere odaklanma seçeneği ancak yüzde 12,6'da kalmasıyla görülüyor. Sonuç itibariyle Türk toplumunun stratejik hedef tespitinde reelpolitik çıkar tarifine uygun olarak güç arayışının ön plana çıktığı söylenebilir.

2.2. EKONOMİK BÜYÜME

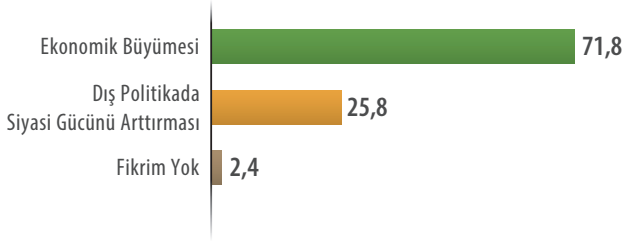
Ancak tüm bu değerlendirmeler ekonomik büyüme, refah ve zenginlik gibi kavramların dış politikaya amaç belirlemede toplumsal olarak bir karşılığı olmadığı anlamına gelmemelidir. Özellikle karşılaştırmalı sorularda katılımcıların çok büyük oranda ekonomik büyümeyi önceldiği görülmektedir. Katılımcılara güç mü ekonomik büyüme mi veya güvenlik mi ekonomik büyüme mi şeklinde karşılaştırmalı sorular yönlendirildiğinde ekonomik büyüme çok büyük oranda tercih edilmektedir.

Türkiye ulusal güvenliğine mi odaklanmalı yoksa ekonomik büyümesine mi?

Katılımcıların %53,4'ü Türkiye'nin ekonomik büyümesine, %45,1'i ise ulusal güvenliğe odaklanması gerektiğini düşünmektedir.

Türkiye'nin ekonomik büyümesi mi yoksa dış politikada siyasi gücünü arttırması mı daha önemlidir?

Katılımcıların %71,8'i Türkiye'nin ekonomik olarak büyümesini ve %25,8'i ise dış politikada siyasi gücünü arttırması gerektiğini düşünmektedir. Görüleceği gibi ulusal çıkar arayışı ekonomik büyüme şeklinde ifade edildiğinde hem güvenlik hem de güç arayışının önüne geçebildiği görülüyor.

		Türkiye ulusal güvenliğine mi odaklanmalı yoksa ekonomik büyümesine mi?		
		Ekonomik Büyümesine	Ulusal Güvenliğine	Fikrim Yok
Türkiye'nin ekonomik büyümesi mi yoksa dış politikada siyasi gücünü arttırması mı daha önemlidir?	Dış politikada siyasi gücünü arttırması	25	26,8	22,2
	Ekonomik büyümesi	73,6	69,5	77,8
	Fikrim yok	1,4	3,7	-
	Toplam	100	100	100

Yukarıdaki tablonun da ortaya koyduğu gibi ulusal çıkar kavramının farklı kaynaklardan beslenmesi toplumsal manada stratejik eğilimlerin hangi yöne evrileceği noktasında birbirine yakın pozisyonlar ortaya çıkarmaktadır. Örneğin dış politikada Türkiye'nin siyasi gücün arttırması ekonomik büyümede (%25) ve ulusal güvenlikte (%26,8) birbirine yakın bir oranda toplumsal karşılığa sahiptir.

Ancak burada iki noktanın altını kalın çizgilerle çizmek gerekir. Birincisi katılımcıların ekonomik olarak büyümüş bir Türkiye'yi aynı zamanda güvenli ve güçlü bir devlet olarak düşünme eğilimi olabilir. O nedenle ekonomik açıdan büyüyen bir Türkiye'nin hem güçlü hem de güvende olacağı fikri doğabilir. Uzmanlık gerektirici ayrımlar ortaya konulmadan sadece basit karşılaştırma soruları gündeme gelince ekonominin hepsini kapsayacağı varsayımıyla hareket eden büyük bir çoğunluğun ekonomik büyümeyi tercih etmesi pek de şaşırtıcı değildir. Toplumsal tartışmalarda güç genelde yanlışlıkla ekonomik büyüklüğe indirgendiğinden ve ekonomik açıdan gelişmiş ülkelerin askeri ve siyasi olarak da güçlü ülkeler olabileceği düşünüldüğünden güç arayışı fikri de genelde ekonomik büyümenin içine geçmiş olarak bulunabilir. Amerika hem zengin hem güçlü hem de güvenli görülür. Bütün hepsinin başlangıç noktası olarak da genelde ekonomik gelişmişlik olduğu düşünülmektedir. Bu şartlar altında sorulan karşılaştırma sorularında ekonomik büyüme ön plana çıkmaktadır. Fakat bir önceki bölümde olduğu gibi Türkiye'yi tarif etmek ve sıfatlarla nitelendirmek gibi genel sorulara geçiş yapıldığında güç ve çıkar arayışının daha fazla ön plana geldiği görülüyor.

İkincisi bu çalışmanın yürütüldüğü ve anketin yapıldığı tarihlerde Türkiye siyasetinin en öncelikli tartışma konularından birisi ekonomi olduğundan ve yaklaşık son yirmi yılın en yüksek enflasyon rakamları geldiğinden ekonomik büyüme seçeneği güncelliğini korumaktadır. Güncel mesele Türkiye'nin ekonomisi olduğu müddetçe katılımcıların bu seçeneği gördüğünde ekonomik büyümeyi öncelemesi zaten kaçınılmazdır. Mesela terör olaylarının çok daha yoğun olduğu dönemlerde bu sonuçlar oldukça farklı çıkabilirdi. Güvenlik sorunları daha öncelikli olduğu için ikili karşılaştırmalarda güvenlik arayışının ekonomik büyümenin önüne geçebileceği tahmin edilebilir.

Bu konunun daha ayrıntılı bir tartışmasını yapabilmek ve daha doğru sonuçlara ulaşabilmek için genel eğilim anketleri ile sağlamasını yapmak gerekebilir. Farklı dönemlerde farklı sonuçlar çıkabilir. O nedenle şimdilik bu ekonomik büyüme vurgusunu şüpheyle karşılamak daha doğru gibi görünmektedir.

2.3. ÖRNEK OLAYLARDA GÜÇ ARAYIŞININ ÖN PLANA ÇIKMASI

Aslında buraya kadar olan veriler bir kamuoyu araştırması için fazlaca teorik kavramlar olarak görülebilir. Katılımcıların bu genel kavramlar arasındaki farkları bir uzman gibi tam olarak tarif edemeyebileceği için gerçekliği yansıtıp yansıtmadığı soru işaretleri doğurabilir. Anket hazırlanırken mümkün olduğunca anlaşılır hale getirilmeye çalışılmış olsa bile sonuçta bunları birbirinden ayırt etmek uzmanı olmayan için çok da kolay değildir. Bu nedenle şimdiye kadar verilen genel ve teorik soruların bir sağlaması niteliğinde daha özelleştirilmiş ve kolay anlaşılabilir örnekler üzerinden benzer sorular çaprazlama mantığıyla tekrar sorulmuştur. Bu özel sorulara verilen yanıtlara bakıldığında toplumsal tabanda güç arayışı kavramının çok ciddi karşılık bulduğu bir kez daha ve bu sefer daha net biçimde ortaya çıkmaktadır.

Bu çerçevede Türkiye'nin çeşitli özellikleriyle ön plana çıkan ülkelerden hangisi gibi olması gerektiğine dair bir soru yönlendirilmiştir. Ekonomik ve siyasi güç olarak tanınan Çin gibi mi? Teknolojik açıdan gelişmiş Japonya gibi mi? Askeri olarak kuvvetli görülen Rusya gibi mi? Eğitim bakımından Türk toplumunda hep örnek gösterilen Finlandiya gibi mi? Yoksa müreffeh Norveç gibi mi? Cevap büyük oranda siyasi, ekonomik ve askeri çıkar arayışı olarak tarif edilebilecek nitelikte gelmektedir. Yine siyasi ve askeri güce odaklanan tarifler ön plana çıkmaktadır.

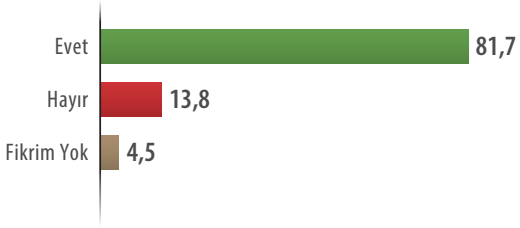
Grafikten de görülebileceği gibi katılımcıların %33,8'i Büyük Çin gibi, %23,3 Teknolojik Japonya gibi, %22,4'ü Kuvvetli Rusya gibi ve %12,7'si ise Eğitimli Finlandiya gibi bir Türkiye hayal etmektedir. Bu da bizi tekrar aynı noktaya götürür. Kamuoyunda Türkiye'nin müreffeh bir ülke olması gerektiği fikri sıkça işlenmekte ve Finlandiya ve Norveç gibi ülkeler bolca övülmektedir. Bu ülkeler esasen küçük boyutlu, çok aktif bir dış politika arayışında olmayan, büyüme peşinde koşmayan, elindekiyle müreffeh bir toplum inşa etmeye çalışan ülkeler olarak görülebilir. Ancak görünen o ki, bu tür ifadeler toplumsal tabanda pek karşılık bulmamaktadır. Katılımcıların yaklaşık yüzde sekseni Çin gibi büyük, Japonya gibi teknolojik, Rusya gibi kuvvetli bir ülke hayal etmektedir. Eğitim ve refah gibi kavramlar ancak yüzde 20'lik bir kesimde karşılık bulmaktadır. Katılımcılar büyük oranda güç arayışı fikrini desteklemeye devam ediyor diyebiliriz.

		Türkiye ulusal güvenliğine mi odaklanmalı yoksa ekonomik büyümesine mi?		
		Ekonomik Büyümesine	Ulusal Güvenliğine	Fikrim Yok
Nasıl bir Türkiye tercih edersiniz?	Büyük Çin gibi	38,4	26,9	66,7
	Eğitimli Finlandiya gibi	12,2	13,2	16,7
	Kuvvetli Rusya gibi	21,4	24,2	11,1
	Müreffeh Norveç gibi	6,8	9,1	5,5
	Teknolojik Japonya gibi	21,2	26,6	-
	Toplam	100	100	100

Katılımcıların hayal ettikleri Türkiye ile ulusal güvenlik ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki de güç arayışı fikrini ön plana çıkarmaktadır. Çin'in ekonomik kapasitesini bir kenara koyarsak katılımcıların ekonomik büyüme ve ulusal güvenlik meselesinde benzer bir pozisyon aldığı görülmektedir. Örneğin Kuvvetli bir Rusya tercihi ekonomik büyümede yüzde 21,4'lük bir orana karşılık gelirken ulusal güvenlikte bu oran yüzde 24 civarındadır.

Güç arayışına yapılan vurguyu ölçmek için biraz daha ayrıntıya inmekte fayda vardır. Bunu ölçmenin en bilinen yöntemlerinden biri de basitçe askeri harcama konusuna giriş yapmaktır. Bu tür bir soru cevaplayan kişileri tam anlamıyla stratejik bir tercih yapmaya iter. Çünkü bu soru vatandaşın kendi çıkarlarını çok daha doğrudan yansıtacak niteliktedir. Bir devletin askeri harcamalarda artışa gitmesi mesela refah arayışının en azından ikinci plana atılması anlamına gelecektir. Bu çalışmanın yapıldığı tarihler son 20 yıllık dönemde ekonomik kaygıların en fazla tartışma konusu olduğu dönemdir diyebiliriz. Ancak buna rağmen "bütçeden askeri harcamalara ayrılan pay arttırılmalı mıdır?" sorusuna yüzde 81 oranında destek gelmektedir. Bu da aslında ekonomi ile güç arasındaki ayrımın netleştiği durumlarda bütçe gibi kısıtlı bir kaynağın içinden bile tercih yaparken toplumun askeri güce yatırım yapma fikrini devasa bir farkla desteklediğini göstermektedir.

Bütçeden askeri harcamalara ayrılan pay arttırılmalı mıdır?

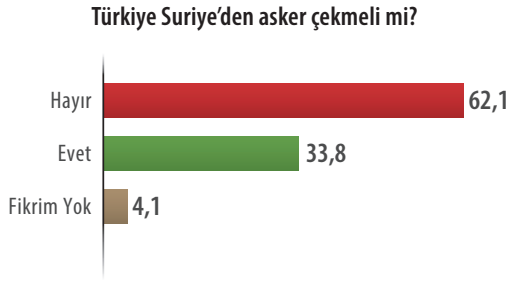
Bu oran aslında hiç tartışmaya yer bırakmayacak derece güç arayışını ve ulusal çıkarın ekonomik değil askeri kısmına yapılan vurguyu göstermektedir. Türkiye tarihinin savunma sanayii alanında en reformcu dönemini yaşadığı ve en hızlı yol kat ettiği bir dönemde bile katılımcıların daha da fazlasının yapılabileceğini veya yapılması gerektiğini düşündüğünü göstermektedir.

Katılımcıların bütçeden askeri harcamalara ayrılan pay, ulusal güvenlik ve ekonomik büyüme arasında kurdukları ilişki de benzer bir sonuç üretmektedir. Türkiye'nin güç arayışı tartışmaları içerisinde ülkede askeri harcamaların artması yönünde olumlu bir değerlendirme söz konusudur.

		Bütçeden askeri harcamalara ayrılan pay arttırılmalı mıdır?		
		Evet	Hayır	Fikrim Yok
Türkiye ulusal güvenliğine mi odaklanmalı yoksa ekonomik büyümesine mi?	Ekonomik Büyümesine	50,9	66,9	56
	Ulusal Güvenliğine	47,4	31,8	42
	Fikrim yok	1,7	1,3	2
	Toplam	100	100	100

Ancak bunların her biri farazi durumlar olabilir. Bu nedenle güç arayışının ne kadar destek bulduğunu somut olaylar üzerinden ölçmek çok daha sağlıklı veriler ve güçlü deliller üretebilir. Bu nedenle Türkiye'nin yaptığı veya desteklediği bazı askeri operasyonlar üzerinden de bu bulguların sağlaması yapılabilir.

Bunların en önemlisi şüphesiz Türkiye'nin Suriye'de yaptığı askeri operasyonlar sonrası durum değerlendirmesidir. Suriye iç savaşı Türkiye'nin en güncel ve en yakın ulusal güvenlik meselesi olarak karşımızda durmaktadır. Hükümet 2016 yılından bu yana Suriye'de yeni ve daha atak bir güvenlik stratejisi izlemektedir. Buna göre, Türkiye Suriye kaynaklı ister terör ister göç olsun güvenlik sorunlarını ileride konuşlanma stratejisiyle karşılayacağını defalarca duyurdu. Bu çerçevede toplam dört askeri operasyon gerçekleştirildi. En iyi savunmanın saldırı olduğu fikri kamuoyunda uzun uzun işlendi. Kıbrıs Barış Harekatı'ndan bu yana Türk ordusunun yurtdışında gerçekleştirildiği bu çaptaki ilk askeri operasyonlar büyük kapsamlı olsa da yoğun bir toplumsal desteğe sahip olarak görülüyor. Çalışmada katılımcılara "Türkiye Suriye'den asker çekmeli mi?" sorusu yöneltildiğinde çok büyük oranda "Hayır" yanıtı gelmektedir.

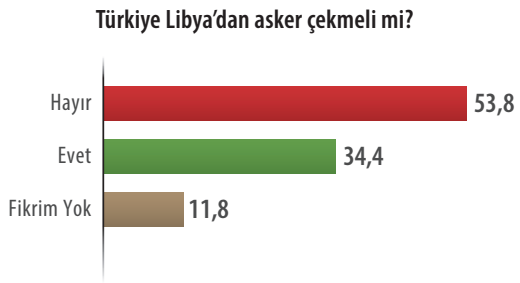
Katılımcıların %62,1'i Türkiye'nin Suriye'den askerini çekmemesi gerektiğini, %33,8'i ise çekmesi gerektiğini düşünmektedir. Türkiye'nin Suriye politikası esasen güvenlik tehditlerini ileride karşılamak bu nedenle de Suriye topraklarında bulunmak ve gerektiğinde yeni askeri operasyonlar yapmak üzerine kurgulanmıştır. Görünen o ki bu yaklaşım büyük bir destek bulmaktadır. Dahası Türkiye'nin sadece sınırları içerisinde güvende olması gerektiği fikrinin ötesinde güç projeksiyonu fikrini de yansıtmaktadır. Bu açıdan katılımcıların Suriye'deki Türk askeri varlığına destek vermesi güçlü Türkiye fikrinin somut desteklerinden biri olarak görülebilir.

		Türkiye Suriye'den asker çekmeli mi?			
		Evet	Hayır	Fikrim yok	Toplam
Nasıl bir Türkiye tercih edersiniz?	Büyük Çin gibi	31,3	64,6	4,1	100
	Eğitimli Finlandiya gibi	38	54	8	100
	Kuvvetli Rusya gibi	33,6	63,1	3,3	100
	Müreffeh Norveç gibi	29,8	69	1,2	100
	Teknolojik Japonya gibi	36,7	59,4	3,9	100

Açıkçası Türkiye'nin Suriye'de askeri varlık göstermesi ile güçlü Türkiye fikri beraber değerlendirildiğinde yukarıda da tartışıldığı gibi katılımcıların Türkiye'nin küresel siyasette nasıl konumlanması gerektiği yönündeki beklentisine dair bir fikir vermektedir. Suriye'de askeri varlık gösterilmesi konusunda olumlu tavır Türkiye'nin askeri ve ekonomik açıdan belirli bir kapasiteye sahip bir aktöre dönüşmesi gerektiğine de işaret etmektedir.

Suriye'deki Türk askeri varlığı verisi farklı bir açıdan eleştiriye tabi tutulabilir. Suriye'deki askeri varlığın esasen güvenlik endişesi nedeniyle desteklendiği, göç ve terör gibi sorunlara odaklı olarak katılımcıların bu askeri varlığı desteklediği düşünülebilir. Bunun başlı başına bir güç arayışı olmadığını söyleyenler de çıkabilir. Gerçi başka bir ülkede hemen sınırda da olsa dengeleme yöntemi yerine askeri müdahale tercih ediliyorsa bu durum her halükârda savunmacı değil atak bir stratejidir. Fakat yine de bu yönden itirazlar olursa bir başka örnek üzerinden bunun da sağlaması yapılabilir.

Aynı soru katılımcılara Libya üzerinden de sorulmuştur. Libya, Suriye gibi Türkiye'nin kara sınırı paylaştığı bir ülke değildir. Libya'dan Türkiye'ye göç akını ve terör ihracı gibi güvenlik endişeleri doğuracak sorunlar yoktur. Türkiye'nin güvenlik endişelerini doğrudan tehdit edemeyecek kadar uzak bir coğrafya olduğunu sık sık söyleyenler vardır. Hatta Türkiye'nin Libya'daki iç savaşa müdahalesinin ilk döneminde konuya dair siyasi tartışmalar da yapılmıştır. Dolayısıyla bu örnek hem siyasi hem de coğrafi olarak tartışmalı bir örnek olarak bile görülebilir. Libya konusunda Türkiye'nin doğrudan çıkarını toplumsal olarak ikna edici bir biçimde ele almak Suriye'ye kıyasla çok daha zordur. Ancak katılımcıların cevaplarına bakılırsa sonuç pek değişmemektedir. Yine çok büyük bir oranda katılımcı Türkiye'nin Libya'daki askeri varlığının devamından yana oy kullanmaktadır. Yani Türkiye'nin Libya'daki güç projeksiyonu ve çıkar arayışını desteklemektedir.

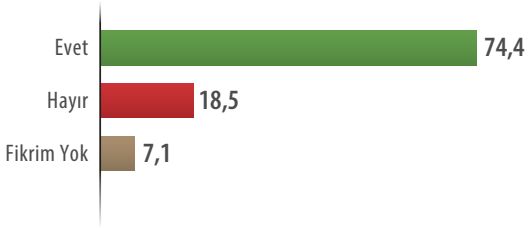

Katılımcıların %53,8'i Türkiye'nin Libya'dan askerini çekmemesi gerektiğini, %34,4'ü ise çekmesi gerektiğini düşünmektedir. Görüleceği gibi Türkiye asker çekmeli diyenlerin oranında bir değişim neredeyse hiç yoktur. Askeri varlığı destekleyenlerin oranı sadece yüzde dokuz düşerek 53 seviyesine gerilemiştir. O yüzde dokuzun yüzde sekizlik bir oranı ise fikrim yok seçeneğine yönelmiş görünüyor. Belki de Libya örneği Türk toplumunda güç arayışını temel stratejik hedef olarak görme eğiliminin en güçlü delili olabilir.

Bu konuyla bağlantılı olarak bir başka örnek daha verilebilir. Mavi Vatan kavramına yaklaşım aslında Türkiye'nin ulusal çıkar tanımlamasına katılımcıların nasıl baktıklarını göstermesi açısından ilginç sonuçlar sunmaktadır. Libya ve Mavi Vatan meseleleri asıl itibariyle birbiriyle bağlantılıdır. Mavi Vatan fikrine göre Libya, Türkiye'nin denizden komşusu sayılır. Türkiye'nin Libya'daki iç savaşa zaten müdahalesi de büyük oranda Mavi Vatan fikriyle ilişkilidir. Mavi Vatan Fikri tam anlamıyla Türkiye'nin atak ve güç arayışı içeren stratejik fikir ve faaliyetlerine bir örnektir. Mavi Vatan Fikri Doğu Akdeniz'deki münhasır ekonomik bölge paylaşımı çerçevesinde gündeme gelmiştir. Bu fikir sadece ekonomik ve güvenlik odak-

lı değildir. Doğrudan doğruya Türkiye'nin güç arayışını temsil etmektedir. Görünen o ki, bu konuda da ciddi bir toplumsal destek mevcuttur. "Türkiye Doğu Akdeniz'deki çıkarları için Mavi Vatan'ı ilan etmeli mi?" sorusuna ezici bir çoğunluk evet cevabını vermektedir.

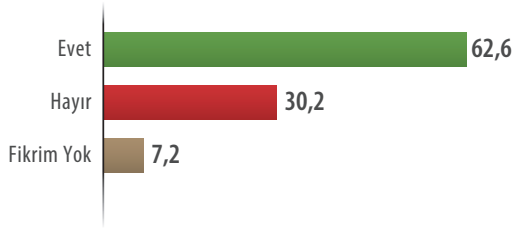
Türkiye Doğu Akdeniz'deki çıkarları için Mavi Vatan'ı ilan etmeli mi?

Katılımcıların %74,4'ü Türkiye Doğu Akdeniz'deki çıkarları için Mavi Vatan'ı ilan etmeli gerektiğini, %18,5'i ise etmemesi gerektiğini düşünmektedir. Bu örnek aslında toplumsal algıların benzer konularda nasıl farklılıklar doğurabileceğini gösterir. Esasen Mavi Vatan meselesi Libya meselesiyle çok bağlantılıdır. Ancak Libya'ya oranla kamuoyunda çok daha iyi işlendiği veya siyasi tartışmaların çok daha az konusu haline geldiği söylenebilir. Kamuoyunda daha iyi işlenmiş olduğu ve dolayısıyla toplum tarafından daha fazla farkındalık geliştirildiği için esasen bu sonuçlar Libya ve Suriye örneklerindeki güç arayışı sonuçlarını pekiştirmektedir.

Stratejik hedef tartışmasına son olarak büyük güç kavramı üzerinden bakmak mümkündür. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın son zamanlarda Türkiye Yüzyılı adlı vizyon belgesi etrafında tartıştığı önemli bir kavramdır. Türkiye Yüzyılı vizyonu büyük ve bağımsız güç Türkiye iddiasını içermektedir. Aslında bu girişim tam anlamıyla Türkiye'nin güç arayışını ve uluslararası siyasette büyük ve bağımsız güç olma arayışını tarif etmektedir. Mevcut statükoyu koruma taraftarı değildir. Ekonomik büyümeyle ilintilidir ama bunun ötesinde siyasi ve askeri gücü öne çıkarmaktadır. Yine Türkiye Yüzyılı siyaseten Türkiye'nin prestijli bir konuma erişmesi gerektiği fikriyle beraber işlenirken asıl itibariyle tüm hedeflere ulaşmanın başlıca şartı olarak güçlü Türkiye kavramı öne çıkartılmaktadır. Bu kavram da yine Türkiye'de tartışma konusudur. Türkiye'yi birçok uzman bölgesel güç, orta büyüklükte güç gibi daha mütevazi kavramlarla tarif etme eğilimindedir. Hatta Türkiye'nin büyük güç olma fikri sık sık eleştiriye maruz kalmaktadır. Bu fikri gerçekçi bulmayanların sayısı da çoktur. Fakat bu çalışma büyük güç fikrinin toplumsal olarak ciddi bir desteğe eriştiğini de gösteriyor. Kamuoyunda Türkiye'nin büyük güç olma vizyonu gerçekçi bir hedef olarak değerlendirilmektedir.

Türkiye'nin dünya çapında bir Büyük Güç olma vizyonunu gerçekçi buluyor musunuz?

Katılımcıların %62,6'sı Türkiye'nin büyük güç olma vizyonunu gerçekçi bulmakta, %30,2'si ise gerçekçi bulmadığını ve %7,2'si ise fikirlerinin olmadığını söylemektedir. Buradan Türkiye'nin bir büyük güç olduğu veya toplum inandığı için kolayca bir büyük güce evrilebileceği sonucu çıkmaz. Sonuç olarak toplumun önemli bir kısmı büyük güç olmanın Türkiye için gerçekçi bir hedef olduğunu düşünmektedir. Bu da bize güç arayışı fikrinin de statükoyu değiştirmek uğruna olsa da desteklendiğini gösteriyor.

2.4. SONUÇ

Bu bölümde Türk toplumunun stratejik hedef tercihleri ele alınmıştır. Katılımcıların önüne dört cazip kalıp sunulmuş bunlardan hangisinin Türkiye için daha öncelikli olması gerektiği sorulmuştur. Güç, güvenlik, zenginlik ve prestij tabii ki her devletin ve her toplumun ulaşmak istediği hedeflerdir. Ancak stratejik planlama mantığı bunlardan birini diğerlerinin önüne çekebilmeyi gerektirir. Stratejik tercih öncelikler kurmakla ilişkilidir. Bu öncelik ilişkileri çeşitli soru ve yöntemlerle tespit edilmeye çalışılmıştır. Çıkan sonuçlara göre güç arayışının özellikle somut olaylar gündeme geldiğinde daha fazla tercih edildiği görülmektedir. Sonuç itibariyle Türk toplumunun stratejik tercihinin güç arayışına daha fazla destek verdiği söylenebilir.

3

STRATEJİK YÖNTEM: ÇOKLU İTTİFAKLAR, BÜYÜK GÜÇ VİZYONU VE OTONOM DIŞ POLİTİKA

Stratejik bir planlamanın üç önemli unsurundan biri de hedeflere ulaşmak için ne tür yöntemlerin tercih edileceği yani aslında ne tür bir güvenlik ve dış politika davranışının tercih edilmesi gerektiğidir. Stratejik hedefe ulaşma yolunda uygun bir yol ve yöntem belirlenmesi ve bunun diğer unsurlarla uyumlu olması tercih edilen stratejinin gerçekleştirilmesinde kaçınılmaz bir rol oynamaktadır.

Güvenlik ve dış politikada hangi yöntemlerin tercih edilebileceğine dair sınırsız bir liste ortaya konulabilir. Ancak bu listeyi iki ana başlık altında tartışmak mümkündür. Birincisi bir devletin kendi sınırları içindeki kaynaklarını kullanmasıyla ilişkilidir. İkincisi ise uluslararası sistem içerisindeki izleyeceği dış politikaya yöneliktir. Doğal olarak her devlet öncelikle kendi kaynaklarına dayanmayı tercih eder. Eğer devletler egemenlik ve bağımsızlıklarını önemsiyorsa öncelikli yöntemleri hiçbir aktöre bağlı veya bağımlı olmadan özgür iradesiyle hareket etmek olacaktır. Ancak biliyoruz ki, her devletin kaynakları sınırlıdır ve bu nedenle de devletler karşılıklı etkileşime girerek bu etkileşimden maksimum faydayı elde etmeyi denemektedir. Bu çerçevede ne tür ittifaklara girileceği bu ittifaklarda hangi aktörlerin tercih edileceği de önemlidir. Bir stratejinin tercih edilen yöntemi genel itibariyle dış politikanın nasıl kurgulacağına işaret etmektedir.

Bu kapsamda yayılmacı bir dış politika izlemek, dengeleme faaliyetlerine girişmek, büyük güçlerle ittifak kurup onların peşinden gitmek, hiçbir aktörle ittifak kurmamak veya birçok aktörle aynı anda ittifak kurmak gibi eğilimler ortaya çıkabilir. Bahsi geçen eğilimlerin ayrıntılı alternatiflerini bulmak veya bu farklı yöntemleri bazı alanlarda uyumlu biçimde birleştirmek de mümkündür.

Ancak kaba haliyle stratejik yöntem denildiğinde yukarıdaki gibi bir liste karşınıza çıkmaktadır.

Mesela atak bir dış politika hedefleyen bir devlet yayılmacı bir yöntemi tercih edebilir. Savunmacı bir güvenlik anlayışı içinde olan bir devlet ise dengeleme yöntemlerine öncelik verebilir. Yine atak bir dış politika tercihi varsa çoklu ittifak sistemleri geliştirmek de gündeme gelebilmektedir. Fakat atak bir dış politika hedefi kollayan bir devlet dengelemeyi genel eğilim olarak belirlemeyecektir. Çünkü dengeleme davranışı özü itibariyle savunmacıdır. Başka devletlerin yayılmasını engellemek ve statükoyu korumak için devreye alınmaktadır. Bir başka aktörü sınırlandırmak demek kendini de sınırlandırmak anlamına geleceğinden pro-aktif hedeflere nadiren ve tesadüfen katkısı olabilmektedir. Veya savunmacı bir hedef belirleyen bir devletin yayılmacı yöntemler izlemesini beklemek gerçekçi değildir. Yine savunmacı bir hedef belirleyen bir devletin aktif biçimde birçok ittifakın merkezine oturmaya çalışmak gibi bir gayrete gireceği de düşünülmez.

Bu konuyu birkaç örnekle açmak mümkündür. Mesela ABD'nin Soğuk Savaş stratejisi çok iyi bilinen bir örnektir. ABD stratejisini Soğuk Savaş boyunca Sovyet yayılmacılığını engellemek fikri üzerine kurduğu iddiasındadır. Böylece Sovyetler Birliği uzun vadede savaşsız bir biçimde kendi içine çökecek, ABD, Sovyet coğrafyasına yönelik herhangi bir büyük çaplı askeri harekata girişmeyecek, onu sadece sınırlandıracak, Sovyet Birliğinin yayılmasını engelleyecektir. Bu stratejiye çevreleme stratejisi adı uygun görülmüştür. Sovyetler Birliği kendi alanının dışına çıkamadıkça ABD statükoyu korumuş olacaktır. Bu nedenle aslında ABD'nin Soğuk Savaş'ta Sovyetler Birliği'ne karşı dengeleme siyaseti izlediği söylenmektedir.

Dengeleyici yöntemlere diğer bir örnek olarak İngiltere'nin klasik ve geleneksel Avrupa dengesi yöntemi akla gelmektedir. İngiltere tarih boyunca Avrupa'nın hemen kenarındaki bir ada devleti olarak kendi güvenliği için Avrupa'nın tek bir bayrak altında birleşmesini engellemek istemiştir. Bu nedenle de Avrupa'da hangi devlet Avrupa kıtasını ele geçirecek kadar güçlenirse İngiltere onun karşısında dengeleme siyaseti uygulayarak Avrupa'nın diğer zayıf aktörleri ile ittifaka girmiştir. Mesela Napolyon Fransa'sı Avrupa'yı tek bir devlet halinde birleştirmeye kalktığında İngiltere, Alman devletleriyle ve Rusya ile ittifaka girmiştir. Kayzer Wilhelm veya Hitler dönemlerinde Almanya genişlemeci bir siyaset izleyince İngiltere bu kez Fransa ve Rusya gibi devletlerle ittifaka girerek Almanya'yı dengelemiştir. İngiltere'nin dış politikası bu nedenle dengeleme yöntemlerinin klasik ve geleneksel örneği olarak görülmektedir.

Ancak bazı dönemlerde bazı devletler yayılmacılığı tercih ederken dengeleme yerine ofansif hedefe uygun olarak başka yöntemler benimseyebilir. Mesela güçlü ile birleşmek böylesi yöntemlerden biridir. Tarihte bu davranışa örnek olarak sıkça Stalin'in 1939 yılında Polonya'yı bölüşmek için Hitler ile ittifaka girmesi gösterilmektedir. Stalin Polonya'dan pay alma hedefi çerçevesinde Hitler'e karşı durmamış bunun yerine zayıf Polonya'yı bölüşmek için güçlü Almanya ile ittifak kurmuştur. Bu durum ofansif yöntem tercihine iyi bir örnektir.

Bir başka stratejik yöntem ise ABD'nin izolasyoncu stratejisidir. ABD 19. Yüzyıl boyunca oldukça ofansif ve büyümeyi önceleyen bir hedefe sahipti. Bu kapsamda ekonomik gelişme ve büyüme ön plana çıkmıştı. Amerikan izolasyonculuğu savunmacı bir kılıf altında oldukça ofansif bir hedef belirlemişti. Bu yöntemle ABD hem Avrupalı ülkelerin Amerikan kıtasına müdahil olmasını engelleyecek hem de küresel ticarete devam edecekti. Bu çerçevede aslında ABD 19. yüzyıl boyunca İngiltere'nin silah ve para kullanarak kurduğu uluslararası serbest ticaret koşullarını kullanarak ekonomik büyümesini sağlamıştır. Birinci Dünya Savaşı'nda bile savaşa dahil olmaktan siyasi ve askeri çekişmelerin parçası olmaktan sonuna kadar kaçınmıştır. Hatta savaş esnasında silah satışlarından kar bile etmiştir. İkinci Dünya Savaşı esnasında da ABD kenarda durma yöntemine dayanmıştır. Hitler'i dengeleme görevini Fransa ve İngiltere gibi Avrupa devletlerinin üzerine yıkarak kendi ekonomik ve askeri büyümesine odaklanmıştır. Ne zaman ki, Avrupalı devletler dengeyi sağlayamayacak konuma düşmüştür, Amerikan müdahalesi o zaman devreye girmiştir. ABD İkinci Dünya Savaşı'na karadan askeri müdahaleyi büyük oranda Sovyetlerin yayılmasını durdurmak için ve Avrupa'da bu yayılmayı durduracak başka devlet kalmadığı için başlatmak zorunda kalmıştır.

Ofansif yöntemlere bir başka örnek de Bismarck'ın 19. Yüzyıl boyunca sergilediği davranışlardan verilebilir. Bismarck Alman bütünleşmesini sağlamak gibi ofansif ve yayılmacı bir hedefe sahipti. Sadece Avrupa'daki dengeleri savunarak bunu yapamazdı. O dengeleri manipüle etmek zorundaydı. Bismarck bu nedenle çoklu ittifaklar sistemi kurmak ve Almanya'yı da bu sistemin merkezine yerleştirmek gibi bir yöntemi benimsedi. Farklı Avrupalı güçlerle çok sayıda ittifak kurdu. Bu ittifaklar sisteminin mantığına göre Almanya her türlü ittifakın tek ve kaçınılmaz parçası olacaktı. Almanya her ittifakta yer alacak fakat diğer ülkeler bazı ittifakların parçası olurken bazılarında da bulunmayacaktı. Bismarck başarılı da oldu. Bu sayede Almanya Danimarka'yı Avusturya Macaristan'la bölüşürken, Rusya, Fransa ve İngiltere seyirci kaldı. Almanya hemen ardından Avusturya Macaristan'ın üzerine yürüdüğünde aynı ülkeler yine benzer bir tavır aldı. Hemen ardından Almanya Fransa'nın üzerine yürüdüğünde bu kez Rusya ve İngiltere sessiz kal-

dı. Almanya her bir adımında sahip olduğu karmaşık ittifaklar ağı sayesinde kendisine karşı bir koalisyon kurulmasını engellemiş oldu. Ancak Bismarck sonrasında Kayzer Wilhelm aynı sistemi sürdüremedi. Rusya ve İngiltere ile ayrı ayrı ittifaklar yapmak yerine hepsiyle ayrı ayrı dengeleme yöntemine geçiş yaptı. Doğuda Rusya'yı Batı'da İngiltere ve Fransa'yı kendinden uzaklaştırdığı yetmezmiş gibi günün sonunda hepsinin birleşmesine neden oldu.

Türkiye'de de dış politika yöntemleri farklı biçimlerde tartışma konusu olmaktadır. Mesela Türkiye'nin NATO üyeliği, bağımsız bir dış politikaya sahip olup olamayacağı, buna gücünün yetip yetmeyeceği, AB üyeliği, Ortadoğu'ya veya Orta Asya'ya olan ilgisi, Afrika'ya ilgisi ABD ile olan münasebetleri, Rusya ve İran'a nasıl yaklaşması gerektiği, hangi tarafa ait olduğu gibi tonlarca tartışma aslında hep güvenlik ve dış politika stratejisinin yöntemiyle ilgili tartışmalardır. Kimileri Türkiye'nin Batılı güçlü devletlerle daha yakın ilişkilere sahip olması gerektiğini söylerken kimileri Türkiye'nin aslında özelde Batı'dan bağımsız genelde de daha bağımsız bir dış politika izlemesi gerektiği fikrini savunmaktadır.

Türkiye'nin dış politika ve güvenlik stratejisinin yöntemleri bakımından Batıcılık, Avrasyacılık, İslamcılık, Türkçülük gibi farklı biçimlerde ifade edilen birçok çizgi vardır. Ancak bunların gelenekselleşmiş ve iyi tarif edilmiş formlarına ulaşmak zordur. Bu tartışmaların henüz yeterince olgunlaştığını söylemek mümkün değildir. Üzücü bir yönü de bu tartışmaların genelde ideolojik söylemlere fazlaca hapsolması ve reelpolitik değerlendirmelerin üzerini örtmesidir. Çok basitçe söylenecek olursa, Türkiye için Rusya da İran da ABD de veya herhangi bir Müslüman ülke de tehdit olabilir. Bu nedenle Türkiye'nin kendi davranış kalıplarını her seferinde bu tehdit algısına göre şekillendirmesi makul olandır. Konuyu ideolojik benzerlikler üzerinden ele almak ve mesela İran'ın gerçek dost veya asıl düşman olduğu gibi basmakalıp ve özcü kimlik tanımları üzerinden gitmek hatalara mal olabilir. Ama az önce belirtildiği gibi Türkiye'de bu tartışma olgunlaşmadığı için böylesi bir seviyede ele alınmasını da çok şaşırtıcı bulmamak gerekir.

Aslında burada asıl odaklanılması gereken Türkiye'nin stratejik hedefleri çerçevesinde hangi yöntemleri tercih edeceği ve bu yöntemlerin stratejik mantığa göre eldeki araçlara ve hedeflere uygun olup olmadığıdır. Türkiye eğer güç arayışında olacaksa ona göre bir yöntem, güvenlik arayışında olacaksa da ona göre bir yöntem belirlemek durumundadır. Büyük güçlerle veya komşularıyla kuracağı ittifaklar ve işbirlikleri de ona göre şekillenmelidir. Türkiye'de son yıllarda bu konu tartışılırken özellikle Türkiye'nin otonom bir dış politika izleme şansı üzerine odaklanılmaktadır. Bu nedenle öncelikle bu fikrin test edilmesi ve toplum tarafından bu fikrin kabul görüp görmediğine bakmak lazımdır diyebiliriz. Bu konu ay-

nı zamanda Türkiye'nin kendi askeri ve siyasi güç unsurlarına yatırımlarının nasıl değerlendirildiğiyle de ilişkilidir. Bir önceki bölümden hatırlanacağı gibi toplumsal olarak Türkiye'nin güç arayışı ve büyüme hedefleri öncelikli çıkmıştır. Bu nedenle de stratejik yöntem açısından da eğer bir tutarlılık varsa katılımcıların Türkiye'nin yerel kaynaklarına ve güç unsurlarına güçlü bir destek vermesi beklenir. Otonom bir dış politikanın mümkün olup olmadığı konusunda vatandaşın bakış açısını ölçmek gerekmektedir.

Devamında ise Türkiye'nin dış politikada hangi tür aktörlerle ittifak içinde olması gerektiği ölçülebilir. Öyle veya böyle uluslararası sistemde büyük güçler ve hatta süpergüçler bile sadece kendi yerel kaynaklarına dayanmaz. Devletler birçok farklı hesap çerçevesinde uluslararası ittifakların parçası olur. Bazı durumlarda dengeleme yöntemleri, bazı durumlarda peşine takılma yöntemleri bazı durumlarda ittifaklardan kaçınma yöntemleri ve yine bazı durumlarda tam tersi ittifaklarda bolca boy gösterme ve bu ittifakları manipüle etme gibi tercihler ön plana çıkabilir. Bu açıdan bakıldığında eğer toplumsal eğilim stratejik hedef bakımından güç artırımı yönündeyse o zaman dengeleme tercihlerinin daha düşük çıkması ihtimali yüksektir.

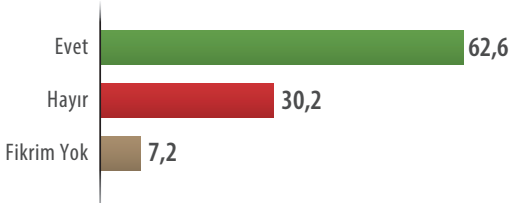
Bu açılardan bakıldığında özetle bu araştırmada şu tür sonuçlara ulaşıldığı söylenebilir. Toplum büyük bir oranda Türkiye'nin otonom bir dış politika izleme şansı olduğuna inanmaktadır. Türkiye'nin bir büyük güç olma fikri geniş kesimlerden kabul görmektedir. Bu nedenle de başta savunma sanayii olmak üzere materyal güç unsurlarına yoğun bir destek vardır. Bağımsız ve otonom bir dış politika arayışı toplum tarafından öncelikli görülmektedir. Devamında Türkiye'nin uluslararası siyaset içinde nasıl bir konum alması, ne tür ilişkilere girmesi yani hangi dış politika yöntemlerini tercih etmesi gerektiği sorulduğunda toplumsal olarak büyük güçlerle beraber hareket etmek ve büyük güçlerin çoğuyla aynı anda ittifak içinde olmak gibi daha proaktif ve dönüştürücü dış politika yöntemleri ön plana çıkmaktadır. Dengeleme veya izolasyon gibi seçenekler bunlara kıyasla çok daha düşük yüzdelerde kalmaktadır.

3.1. BÜYÜK GÜÇ VİZYONU

Türkiye'nin otonom bir dış politika izleme şansının olup olmadığı konusu son yıllarda özellikle Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından dile getirilen büyük güç olma vizyonu çerçevesinde tartışılmaktadır. Eğer toplumsal olarak otonom dış politika arayışına bir destek varsa büyük güç vizyonunun da destek görmesi beklenebilir. Zira otonom dış politika izlemek genel olarak büyük güçler için mümkün olan bir durumdur.

Bu araştırmada da otonom dış politika arayışına toplumsal destek olup olmadığı bu büyük güç vizyonuna bakış ile ölçülmek istenmiştir. Siyaseten dile getirilen bu vizyonun toplumsal olarak ciddi bir karşılık bulduğu söylenebilir. Türk toplumu büyük oranda Türkiye'nin bir büyük güç olmasını ihtimal dahilinde bulmaktadır. Katılımcılara "Türkiye'nin dünya çapında bir Büyük Güç olma vizyonunu gerçekçi buluyor musunuz?" diye sorulduğunda büyük oranda olumlu yanıt alınmıştır.

Türkiye'nin dünya çapında bir Büyük Güç olma vizyonunu gerçekçi buluyor musunuz?

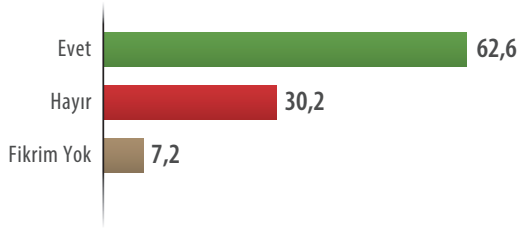

Buna göre, katılımcıların %62,6'sı Türkiye'nin büyük güç olma vizyonunu gerçekçi bulmakta, %30,2'si ise gerçekçi bulmadığını ve %7,2'si ise fikirlerinin olmadığını söylemektedir.

Türkiye'nin güvenlik ilişkilerinde bir büyük güç gibi daha otonom hareket etmesi gerektiğini düşünmek büyük oranda bağımsız bir dış politika zihniyetine sahip olmayı ve bunun mümkün olduğunu düşünmeyi gerektirir. Uluslararası İlişkilerin anaakım birçok yaklaşımında büyük güçlerin kendi ulusal çıkarları çerçevesinde hareket etme şansının daha yüksek olduğu onun dışındaki bağımlı aktörlerin egemenlik alanlarının büyük oranda daraldığı ve kendilerine ait ulusal çıkar tanımlamaları yapıp izlemelerinin oldukça zor olduğu söylenmektedir. Esasında büyük bir stratejiye sahip olmanın ancak büyük güçlere ait bir şans olduğu bile dile getirilmektedir. Orta ölçekli devletler veya küçük devletler genel itibariyle kendi güvenliklerini sağlamada bile sıkıntı çekecekleri için çoğunlukla büyük güçlerin ekseninde kalmak zorunda olabilir. Bu nedenle hem devletin hem de toplumun bu tür ülkelerde kapsamlı bir dış politika ve güvenlik zihnine sahip olması biraz zordur. Ancak daha hırslı ve daha güvenli devlet ve toplumlarda bu tür beklentiler artış gösterebilir. Bu nedenle Türkiye'nin otonom bir dış politika izleme şansına yönelik güven veya beklentiyi ölçmenin yollarından biri de kapsamlı ve tutarlı stratejik planlara sahip olunup olunmadığını veya bunun gerekli olup olmadığını tespit etmektir.

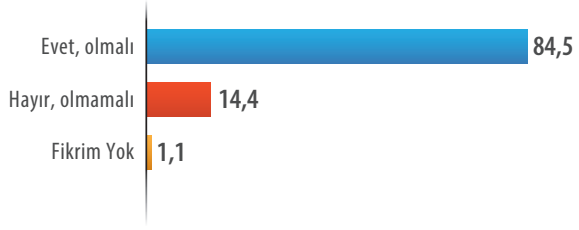
Bu mantıkla ankette katılımcılara Türkiye'nin uzun vadeli bir dış politika ve güvenlik vizyonu olup olmadığı sorulduğunda yine büyük oranda olumlu yanıt alınmıştır.

Türkiye'nin uzun vadeli bir dış politika ve güvenlik stratejisinin var olduğunu düşünüyor musunuz?

Katılımcıların %62,6'sı Türkiye'nin uzun vadeli bir dış politika ve güvenlik stratejisinin var olduğunu düşünmekte ve %30,2'si ise böyle bir stratejinin olmadığını düşünmektedir. Her ne kadar siyasi olarak Türk dış politikası son yıllarda büyük tartışmaların alanı haline gelmiş olsa da ve bu tartışmalar tutarlılık üzerinden yapılıyor olsa da Türk toplumunun önemli bir bölümünün dış politika ve güvenlik siyasetinde önemli oranda tutarlılık bulunduğunu düşündüğü görülebilir. Toplum Türkiye'nin kendine has planlarla hareket ettiğini ve stratejik bir eğilime sahip olduğunu büyük oranda düşünmektedir diyebiliriz. Toplumun dış politika ve güvenlikte tutarlı bir siyaset olduğunu tespit etmesi ve bunu destekleyip desteklememesi farklı durumlardır. Mesela toplumun belli bir kesimi Türkiye'nin böylesi uzun vadeli bir planlamayı benimsemesi yerine farklı nedenlerden dolayı daha reaktif daha değişken bir yaklaşımı benimsemesi de mümkündür. Mesela Türkiye'nin tek başına kendi planlamaları çerçevesinde bu ağır yükün altından kalkamayacağını düşünenler olabileceği gibi Türkiye'nin kendi planları çerçevesinde değil diğer aktörlerin davranışlarına karşı reaktif bir tutum takınması gerektiğini düşünenler de olabilir. Bu nedenle toplumun uzun vadeli ve tutarlı dış politika arayışını destekleyip desteklemediğine de bakmak gerekebilir. Bu da aşağıdaki soruyla ölçülmüştür. Katılımcılara Türkiye'nin dış politikada uzun vadeli ve kapsamlı bir dış politika mı yoksa güncel meselelere odaklı reaktif bir tutum mu izlemesi gerektiği sorulduğunda ezici bir çoğunluk uzun vadeli ve kapsamlı dış politika stratejini tercih etmektedir.

Türkiye'nin uzun vadeli ve kapsamlı bir dış politika stratejisi olmalı mı yoksa güncel meselelere göre reaktif bir tutum mu benimsenmeli?

Katılımcıların %84,5'i Türkiye'nin uzun vadeli ve kapsamlı bir dış politika stratejisi olması gerektiğini düşünmektedir. Bu da esas itibariyle yine Türkiye'nin büyük güç vizyonuna ve otonom bir dış politika izlemesi gerektiği fikrine yoğun bir desteğin olduğunu göstermektedir. Kısaca söylemek gerekirse bir önceki bölümde çıkan sonuçlarla birleştirildiğinde toplum Türkiye'nin güç arayışı için otonom ve tutarlı bir politika sergilediğini düşünmekte ve bunu ondan daha yüksek oranlarda desteklemektedir.

Bu tür genel soruların üzerinde konuyu tartışmak bazı durumlarda yanıltıcı olabilmektedir. O nedenle aynı konuyu örnekler üzerinden ölçerek bir nevi çapraz teste tutmak da gerekebilir.

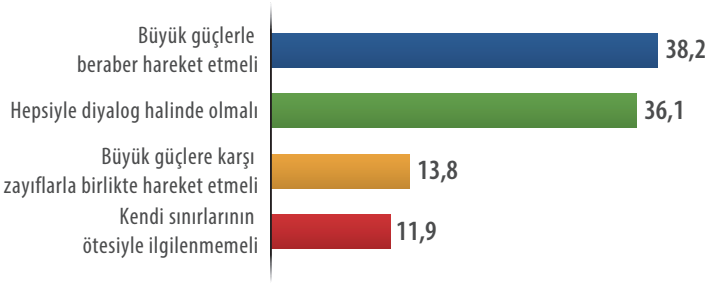
3.2. ÇOKLU İTTİFAKLAR

Yukarıdaki sonuçlar ve değerlendirmeler ışığında Türk kamuoyunun büyük güç vizyonu çerçevesinde Türkiye'nin bağımsız ve otonom dış politika arayışına önemli ölçüde destek verdiği görülmektedir. Fakat modern uluslararası sistemin işleyişi nedeniyle büyük güçlerin ve hatta süpergüçlerin bile zaman zaman işbirlikleri ve ittifaklara ihtiyacı olmaktadır. Devletler egemenlik konularında oldukça kıskanç aktörler oldukları için ittifakların kendilerini sınırlandırıcı sonuçlarından rahatsız olabilir fakat aynı zamanda takip ettikleri hedefler, karşılaştıkları riskler nedeniyle kendi güçlerini başka aktörlerin güçleriyle birleştirmek mecburiyetinde kalabilirler. Bu da aslında devletlerin dış politika örgülerinin temelini oluşturur. Diğer devletlerle ne tür ilişkiler geliştirilmesi gerektiğinden tutun da bu ilişkilerin süresine kadar birçok konu bu kapsamda gündeme gelebilir. Uzun vadeli işbirlikleri mi tercih edilmelidir yoksa kısa vadeli ittifaklar kurup en kısa sürede daha otonom bir dış politikaya geçiş mi yapılmalıdır? Dost olarak güvenilebilecek ülkeler var mıdır yoksa tüm aktörlere karşı belli bir mesafenin korunması mı gerekir? Düşmanlık algıları mı ittifak tercihlerini şekillendirmelidir yoksa düşmanlık algıları zaman içinde değişimler gösterebilir mi? Bu tür sorular devletlerin kendi kaynakları dışında dayanabileceği veya dayanmayı düşünebileceği kaynakların neler olduğuna ve bu hesaplara dayalı olarak ne tür bir dış politika ve güvenlik yöntemi takip edilebileceğine ışık tutmaktadır.

Türkiye'nin ittifak seçenekleri kamuoyunda genelde çok somut örnekler üzerinden tartışma konusu olmaktadır. Mesela NATO üyeliği, genelde Batı ile özelde ABD ve AB gibi aktörlerle nasıl bir ilişki içerisinde olması gerektiği gibi sorular üzerinden ölçülmektedir. Bu sorular oldukça somut sorular olduğu için çoğunlukla konjonktürel cevaplar üretir. Örneğin ABD ile gerilim yaşanan dönemlerde

ABD karşıtlığının artış göstermesi kaçınılmazdır. Veya AB sürecinin askıya alındığı dönemlerde AB'ye olan inanışın da düşmesi oldukça doğaldır. Bu nedenle aslında tartışmayı biraz daha geniş bir çerçeveden başlatmak daha uygundur. Türkiye'nin öncelikle ne tür bir ittifak mantığına sahip olması gerektiği sorusuyla başlayıp bu soruya verilen cevapları sonradan somut örnekler üzerinden tartışmak daha sağlıklı sonuçlar üretebilir. Bu mantıkla araştırmada katılımcılara uluslararası ittifaklar mantığının dört temel kategorisi üzerinden bir soru yönlendirilmiş ve dengeleme (zayıfla beraber güçlünün karşısına dikilme), peşine takılma (güçlü ile beraber zayıfa karşı birleşme), izolasyonculuk (ittifaklardan kaçınma) ve çoklu ittifaklar (mümkün olan tüm aktörlerle karmaşık bir ittifak ağı kurmak) seçenekleri sunulmuştur. Bu seçenekler soru formatında Türkiye'deki dış politika tartışmalarına uygun kelimelerle ifade edilmiştir. Çıkan sonuç ise Türkiye'nin atak, bağımsız ve proaktif bir dış politika arayışına yoğun bir destek olduğunu göstermektedir.

Türkiye Dış Politikası'nda hangi stratejileri kullanmalı?

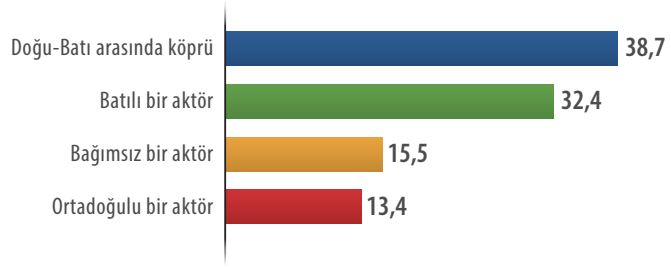
Katılımcıların %38,2'sine göre Türkiye Dış Politikası'nda büyük güçler ile beraber hareket etmesi gerektiği söylerken, %36,1'lik bir kesim ise hepsi ile diyalog halinde olması gerektiğini düşünmektedir. Katılımcıların %13,8 ile büyük güçlere karşı zayıflarlar ile hareket etmesini söylerken, %11,9'u ise kendi sınırlarının ötesi ile ilgilenmemeli gerektiğini söylemektedir.

Dengeleme gibi savunmacı bir yöntem yalnızca %13,8 seviyelerinde bir destek görebilmektedir. İzolasyoncu, yani mümkün olduğunca ittifaklardan kaçınma yöntemi ise yalnızca %11,9 seviyesinde kalmaktadır. Türk kamuoyu büyük oranda büyük güçlerin davranışlarını önemsemekte ve Türkiye'nin bu büyük güçler arasında hepsiyle diyalog halinde kendi çıkar ve güç arayışını destekleyici bir yöntem benimsemesi gerektiğini düşünmektedir. Bunun toplam seviyesi %75'e kadar ulaşmaktadır. Kamuoyunun ABD, Rusya, Çin gibi büyük güçleri doğrudan dost ve düşman gibi tanımlama alışkanlığının olmadığını hepsiyle zaman zaman çeşit tür-

lü ilişki kurabileceğini, bunun toplum tarafından kabul göreceğini göstermektedir. Kamuoyunun statik dostluk ve düşmanlık kavramsallaştırması olmadığı söylenebilir. Gerektiğinde büyük güçlerle beraber hareket edilebilir gerektiğinde tüm aktörlerle diyalog devam ettirilebilir. Oldukça esnek ve gerçekçi bir tutum olduğunu söyleyebiliriz.

Görünen o ki, Türk kamuoyunun Batılı ülkelere kategorik olarak bir karşı çıkışı yoktur. Gerekli şartlar altında Batılı ve diğer büyük güçlerle aynı anda ilişki kurulması gerektiği fikrinin yanında diğer aktörleri göz ardı etmeden bu ilişkilerin sürdürülmesi gerektiği kanaati de yaygın olarak bulunmaktadır. Aynı konuyu biraz da toplum önünde basmakalıp haller almış ifadeler üzerinden ölçerek sağlamasını yapmak mümkündür. Bu mantıkla araştırmada katılımcılara Türkiye'nin özellikle Batılı aktörlerle ilişkisini tarif edecek bir soru sorulmuştur. Soruya verilen cevaplardan Türkiye'nin Doğu-Batı arasında bir köprü olarak görülmeye devam ettiği ve Batılı aktörler sınıfında bile görülebildiği kanaati çıkmaktadır.

Türkiye'yi uluslararası siyasette nasıl bir aktör olarak tanımlarsınız?

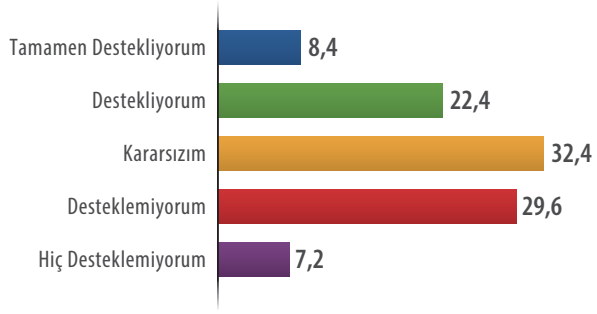

Katılımcıların %38,7'si Türkiye'yi Doğu ile Batı arasında bir köprü olarak görmeye devam ettiğini belirtmektedir. %32,4 gibi çok yüksek bir oranla da katılımcıların önemli bir bölümü Türkiye'yi Batılı bir aktör olarak tarif etmektedir. Dikkat ederseniz bu soruda Türkiye'nin bağımsız bir aktör olduğu kanaati daha az destek bulmakta ve %15,5 olarak kalmaktadır. Türkiye'nin Ortadoğulu bir aktör olduğu kanaati ise %13,4 ile oldukça düşük bir oranda çıkmaktadır.

Batılı devletlerle son dönem yaşanan gerilimli ilişkiler ışığında hala bazı temel bilgilerin kamuoyu zihninde yerini koruması oldukça şaşırtıcı olabilir. Ama bir yönüyle de Türkiye'nin Batı ile ilişkileri koparmasının tercih edilmeyeceği şeklinde bir sonuç çıkarmak da kaçınılmaz gibi görünmektedir. Ancak bu ilişkiler gerilim düzeyi çok yüksek seviyelere çıkacak olursa toplumun hala Batı ile ilişkileri ne derece desteklediğini de ölçmek gerekebilir. Bu amaçla katılımcılara Türkiye'nin Ba-

tı'dan bağımsız dış politika davranışının çeşitli bedeller getirmesi durumunda ne düşüneceği sorusu yöneltilmiştir. Bu noktada kamuoyunun oldukça kararsız kaldığını söyleyebiliriz.

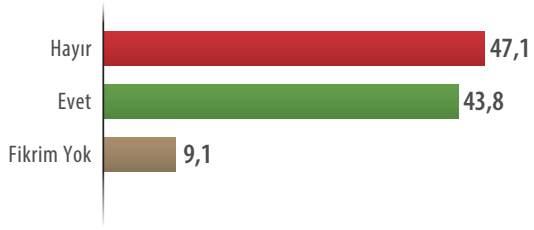
Türkiye'nin Batı'dan bağımsız bir dış politika izlemesini ekonomik yaptırımlar ve askeri tehditlere rağmen destekler misiniz?

"Türkiye'nin Batı'dan bağımsız bir dış politika izlemesini ekonomik yaptırımlar ve askeri tehditlere rağmen destekler misiniz?" sorusuna katılımcıların %8,4'ü tamamen destekliyorum, %22,4'ü destekliyorum, %32,4'ü kararsızım, %29,6'sı desteklemiyorum ve %7,2'si hiç desteklemiyorum cevabını vermiştir.

Katılımcıların üçte biri her türlü tehdide rağmen bağımsız tutum arayışının sürmesi gerektiğini üçte biri bu tür tehditler karşısında Türkiye'nin bağımsız dış politika arayışını sürdürmemesi gerektiğini düşünürken üçte biri de bu konuda kararsız kaldığını dile getirmektedir.

Türkiye bir savaş durumunda NATO'ya güvenebilir mi?

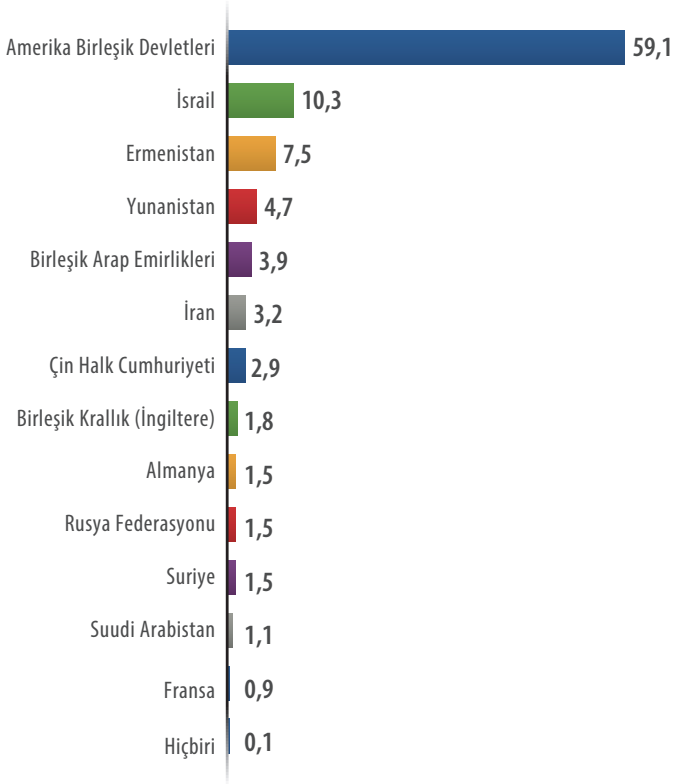
Batı ile olan ilişkileri en somut en kurumsal temelden gündeme getirdiğinizde de benzer bir kararsızlık gözlemlenmektedir. NATO bu kapsamda değerlendirilebilir. NATO Batı ittifakının en kurumsallaşmış askeri örgütüdür. Örgüt Türkiye'nin de uzun yıllar boyunca en temel askeri güvenlik araçlarından biri olagelmiş-

tir. NATO belki de Soğuk Savaş yılları ve doksanlı yıllarda Türkiye için tartışmasız bir öneme sahipti. Ancak son yıllarda özellikle Suriye üzerinden Rusya ile Türkiye'nin çeşitli defalar karşı karşıya gelmesi NATO'nun rolünü Türkiye'de tartışma konusu haline getirdi. NATO'nun gerçekten Türkiye için güvenilir bir ittifak olup olmadığı sorgulanmaya başlandı. Araştırmada NATO konusunda toplumun tam ortadan ikiye bölündüğü gözlemlenmektedir.

Katılımcıların %47,1'i Türkiye'nin bir savaş durumunda NATO'ya güvenmemesi gerektiğini, %43,8'i ise güvenmesi gerektiğini düşünmektedir. NATO'ya güven meselesinde az bir farkla da olsa güvenmeyenler öne çıkmaktadır. Bu da son yıllarda aslında Türkiye'nin alternatif arayışlarının toplum tarafından da kabul görmeye başladığına işaret etmektedir.

Eğer bunun üzerine bir de Türkiye'nin tehdit algısını koyarsanız durum daha da net bir görüntü ortaya koymaktadır. Katılımcılar uzak ara ABD'yi Türkiye'ye tehdit olarak görmektedir.

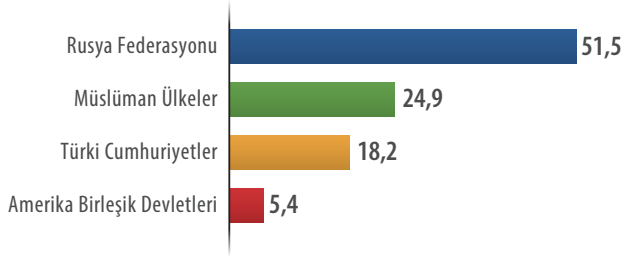
Aşağıdaki ülkelerden hangisinin Türkiye için daha büyük bir tehdit olduğunu düşünüyorsunuz?

Katılımcıların %59,1'i ABD'nin, %10,3'ü İsrail'in ve %7,5'i Ermenistan'ın Türkiye için en büyük tehdit olduklarını düşünmektedir. En az tehdit olduklarını düşündükleri ülkeler ise %1,5 ile Almanya, %1,5 ile Rusya Federasyonu, %1,5 ile Suriye, %1,1 ile Suudi Arabistan ve %0,9 ile Fransa'dır. İsrail ve ABD dışındaki tüm devletlerden beklenen tehdit algısı göz ardı edilebilecek niteliktedir denebilir. Yunanistan ve Ermenistan bile her iki ülkeye göre çok daha düşük oranlarda kalmaktadır. Toplumun yaklaşık yüzde 60'ı ABD'yi yüzde 70'i de İsrail ile beraber ABD'yi Türkiye'ye karşı tehdit olarak görmektedir.

Bu şartlar altında Türkiye'nin kiminle ittifak kurması gerektiği sorusuna gelecek olursak durum biraz daha ilginç bir hal almaktadır. Türkiye yetmiş yıllık bir NATO üyesidir. Bu süre zarfında NATO Türkiye'nin en önemli güvenlik araçlarından biri olarak kabul edilmiş ve Türkiye'nin savunma politikaları çoğunlukla NATO'ya uygun biçimde şekillendirilmiştir. Soğuk Savaş boyunca NATO Türkiye'nin Sovyetler Birliği'ne karşı temel güvencesi olmuş, Soğuk Savaş sonrasında da tüm sorunlara rağmen Türkiye NATO ittifakının bir parçası olmayı öncelikli görmüştür. Fakat son yıllarda yaşanan gelişmeler en azından kamuoyu nezdinde NATO'nun daha fazla sorgulanmasını getirdiği gibi ittifak tercihlerinin de yeniden değerlendirilmesine neden olmuş diyebiliriz. Türk kamuoyunun yarısından fazlası devletler arasında tercihte Rusya'yı muhtemel bir müttefik olarak görmektedir.

Türkiye kiminle ittifak halinde olmalıdır?

Katılımcıların %51,5'i Türkiye'nin Rusya Federasyonu ile %24,9'u ise Müslüman ülkeler ile, %18,2'si Türk Cumhuriyetleri ile ve %5,4'ü ABD ile ittifak halinde olması gerektiğini düşünmektedir.

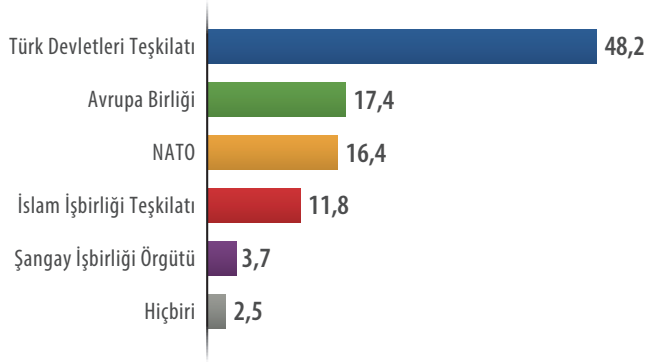
Rusya ile ittifak halinde olmayı tercih edenlerin oranı oldukça yüksektir. Özellikle bunu Amerika ile ittifak seçeneğiyle kıyaslayacak olursanız aradaki farkı çok daha iyi görmek mümkündür. Ancak son yıllarda Rusya ile gelişen diplomatik ilişkiler bu durumun şaşırtıcı olmadığı yönündeki değerlendirmeleri beslemektedir.

Hatta Amerika dışındaki alternatiflerin ön plana çıkması da benzer bir değerlendirme içerisine sokulabilir. Türkiye'nin Müslüman ülkelerle hatta Rusya ile yakınlaşmayı Amerika'ya tercih etmesini doğal görebilirsiniz. Fakat NATO sorusuna verilen cevap da göz önüne alındığında işler çok daha ilginç bir hal almaktadır. Rusya ile ittifakın ABD ittifakına tercih edilmesinin şaşırtıcı olmaması karşısında NATO'ya güvenin Rusya ile kurulacak ittifaktan daha az destek görmesi oldukça ilginçtir. NATO'ya güven kamuoyunu ikiye bölmüş ve yüzde ellinin altında kalmıştı. Ancak Rusya ile ittifak seçeneği yüzde 51 düzeyinde çıkmaktadır. Bu da aslında Türkiye kamuoyunun NATO'ya ve Rusya'ya bakışının ne kadar değiştiğinin açık bir göstergesidir.

Fakat bu durumun Rusya'ya duyulan bir sempatiyle alakalı olduğunu düşünmek oldukça yanlış bir çıkarım olacaktır. Zira görünen o ki, katılımcılar ABD ve İsrail gibi aktörlerden geleceğini düşündüğü tehdide karşı Rusya'yı bir müttefik olarak ön plana çıkarmaktadır. Bu bir tercihten öte bir zorunluluk gibi görünmektedir. Zira Türkiye'nin hangi ülkelerle daha yakın ilişki içerisinde olması gerektiği, hangi ülkelerle dost olduğu ve hangi bölgelere ilgi göstermesi gerektiği gibi sorular ortaya atıldığında milliyetçi bir dalganın etkisiyle Türk dünyasının büyük oranda tercih edildiği görülmektedir. Büyük ihtimalle ülke kamuoyu Türk dünyasına yaklaşımı arzu ederken aynı zamanda yaptığı gerçekçi değerlendirmeler neticesinde ABD tehdidine karşı Rusya ile ittifakın bir zorunluluk olduğunu hissediyor olabilir.

NATO ve Batı ittifakına yönelik eğilim başka uluslararası kurumlarla da kıyaslanabilir. Bu çerçevede katılımcılara NATO, AB, İslam İşbirliği Teşkilatı, Şangay İşbirliği Örgütü ve özellikle son yıllarda kurumsallaşma eğilimi gösteren Türk Devletleri Teşkilatı arasında bir tercih yapması önerildiğinde kamuoyunun yarıya yakınının Türk Devletleri Teşkilatı'nı tercih ettiği görülmektedir.

Aşağıdaki uluslararası kuruluşlardan hangisi Türkiye'ye daha uygundur?

Türkiye'ye en uygun uluslararası kuruluş olarak sırayla Türk Devlet Teşkilatı (%48,2), Avrupa Birliği (%17,4), NATO (%16,4), İslam İşbirliği Teşkilatı (%11,8) ve Şangay İşbirliği Teşkilatı (%3,7) söylenmektedir.

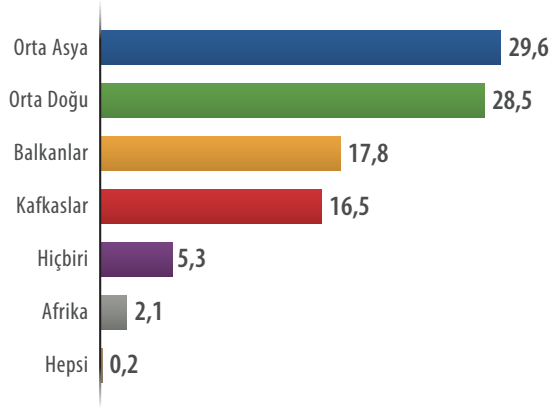
		Aşağıdaki uluslararası kuruluşlardan hangisi Türkiye'ye daha uygundur?						
		Avrupa Birliği	İslam İşbirliği Teşkilatı	NATO	Şangay İşbirliği Örgütü	Türk Devletleri Teşkilatı	Hiçbiri	Toplam
Aşağıdakilerden hangisi sizin siyasi kimliğinizi tanımlar?	Türk Milliyetçisi	9	17	10	2,7	60	1,3	100
	Atatürkçü	23	6,6	18,6	4,5	44,2	3,1	100
	Sosyal Demokrat	10,2	10,9	21,9	5,9	49,6	1,5	100
	Muhafazakâr	5,4	14,5	28,8	3,6	46,8	0,9	100
	Ulusalcı	21,4	8,7	14,6	1,9	47,6	5,8	100
	Kürt Milliyetçisi	53,6	7,2	21,9	-	10,1	7,2	100
	Siyasal İslamcı	7,5	27,5	2,5	5	57,5	-	100
	Toprağa Bağlı Milliyetçi	30,8	7,7	10,3	2,6	46,2	2,4	100
	Sosyalist/ Komünist	33,3	8,3	12,5	4,2	37,5	4,2	100
	Liberal Demokrat	6,7	-	13,3	26,7	53,3	-	100
	Kemalist	62,5	-	12,5	-	25	-	100
	Feminist	-	-	25	-	75	-	100
	Apolitik	100	-	-	-	-	-	100

Kamuoyunun uluslararası kuruluşlar konusunda ayrışması siyasi kimlikler üzerinden de değerlendirilebilir. Kendisini Türk milliyetçisi olarak tanımlayan katılımcıların %60'lık kesiminin Türk Devletleri Teşkilatı yönünde eğilim göstermesi şaşırtıcı değildir. Sosyal demokrat ve muhafazakâr kimlik altında kendini konumlandıran kesimler de yüksek oranda Türk milliyetçisi cepheye yakın durmaktadır. İlave olarak Avrupa Birliği konusunda Kürt milliyetçiliği çizgisinde varlık gösterenlerin dışında olumlu değerlendirmeler oldukça azdır. Şangay İşbirliği Örgütü'nün genel olarak kamuoyu tarafından bir destek gördüğü söylenemez.

Görüldüğü gibi Batılı kurumlara olan destek yine kamuoyunun üçte biri oranında kalmaktadır. Bunun yarısı AB yarısı da NATO'dur diyebiliriz. Diğer tercihler ise toplamda üçte ikiye karşılık gelmektedir. Ama asıl ezici fark Türk Devletleri Teşkilatı konusunda kendini göstermektedir. Kamuoyunun yarıya yakını Türk Devletleri Teşkilatı'nın Türkiye için daha uygun bir zemin olduğunu düşünüyor. İslam İşbirliği teşkilatı bile yüzde 12 seviyesine çıkarken Şangay İşbirliği Teşkilatı'nın pek gerçekçi bulunmadığını söyleyebiliriz.

Benzer sonuçlar Türkiye'nin ilgi alanlarına dair sorularda da ortaya çıkmaktadır. Modern Türkiye tarihi Osmanlı'nın son dönemleri de dahil yoğun bir Batılılaşma çabasına ve arzusuna şahitlik etmiştir. Hatta bu çerçevede Türkiye'nin çalkantılı yakın coğrafyası yerine Batılı devlet ve kurumlarla ilgili olması gerektiği sık sık tekrarlanmıştır. Ancak Türkiye sadece coğrafyanın zorlamasıyla bile olsa da komşu coğrafyalarla da ilgilenmek durumunda kalmıştır. Suriye, Irak, Balkanlar ve Karabağ gibi coğrafyalarda yaşanan gelişmeler öyle ya da böyle kamuoyunun da ilgisini çekmiştir. Bunlar arasında bir sıralama tercihi yapılması istendiğinde kamuoyunun milliyetçi bir refleksle Orta Asya'yı ön plana çıkardığını görebiliyoruz.

Aşağıdaki bölgelerden hangisi Türk Dış Politikası'nın ilgi alanı olmalıdır?

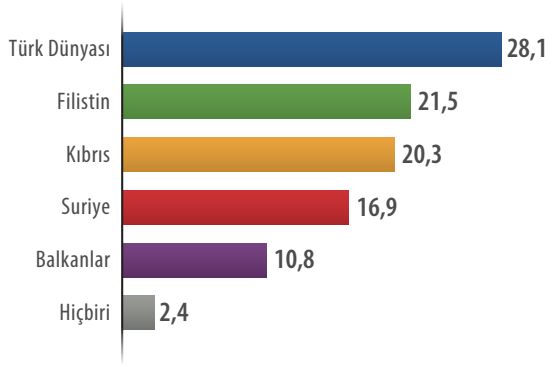
Katılımcılar Türk Dış Politikası'nın ilgi alanlarının Orta Asya (%29,6) ve Orta Doğu (%28,5) ağırlıklı olması gerektiğini düşünmektedir. Aslına bakarsanız Ortadoğu'nun yaklaşık Orta Asya kadar ilgi alanı olarak görülmesi bir çeşit zorunluluğun da gözden kaçırılmadığı anlamına gelir. Bu nedenle kamuoyunun tercih etsin ya da etmesin Türkiye'nin Ortadoğu coğrafyasına ilgisiz kalınmasını onayladığı söylenemez. Aksine Ortadoğu bir ilgi alanı olarak Balkan ve Kafkas coğrafyalarından bile daha çok kendisini hissettirmektedir.

		Aşağıdaki bölgelerden hangisi Türk Dış Politikası'nın ilgi alanı olmalıdır?							
		Afrika	Balkanlar	Kafkaslar	Orta Asya	Orta Doğu	Hiçbiri	Hepsi	Toplam
Aşağıdakilerden hangisi sizin siyasi kimliğinizi tanımlar?	Türk Milliyetçisi	1	9,3	14,3	43,7	28	3	0,7	100
	Atatürkçü	2,2	30,5	20,8	16,8	21,2	8,5	-	100
	Sosyal Demokrat	3,6	23,2	28,3	26,1	14,5	3,6	0,7	100
	Muhafazakâr	4,5	17,1	17,1	32,4	27	1,9	-	100
	Ulusalcı	1	14,6	12,6	32	30,1	9,7	-	100
	Kürt Milliyetçisi	1,4	10,1	4,3	8,7	73,9	1,6	-	100
	Siyasal İslamcı	4,8	11,9	7,1	42,9	31	2,4	-	100
	Toprağa Bağlı Milliyetçi	-	12,5	5	32,5	40	10	-	100
	Sosyalist/ Komünist	8,7	26,1	21,7	21,7	17,4	4,4	-	100
	Liberal Demokrat	-	25	18,8	18,8	37,4	-	-	100
	Kemalist	-	22,2	11,1	11,1	-	55,6	-	100
	Feminist	-	-	-	-	100	-	-	100
	Apolitik	-	-	-	-	100	-	-	100

Türk dış politikasının ilgi alanı meselesi aynı zamanda siyasi kimliklerin de bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Kendisini Türk milliyetçisi olarak tanımlayanların %43,7'si ve siyasal İslamcı olarak tanımlayanların ise %42,9'u Orta Asya'ya yönelmenin doğru olacağını düşünürken Ortadoğu konusunda Kürt milliyetçilerinin başı çektiği grupta toprağa bağlı milliyetçiler, ulusalcılar ve muhafazakârlar ön plana çıkmaktadır. Ortadoğu konusunda Kürt milliyetçilerinin %73,9'u olumlu görüş belirtmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında son yıllarda bölgede yaşanan gelişmelerin büyük bir payı olduğunu söylemek doğru bir değerlendirme olacaktır.

Aynı soru farklı bir formatta sorulduğunda da benzer yanıtlar kendini göstermektedir.

Aşağıdakilerden hangisi Türk Dış Politikası'nda öncelikli olmalıdır?

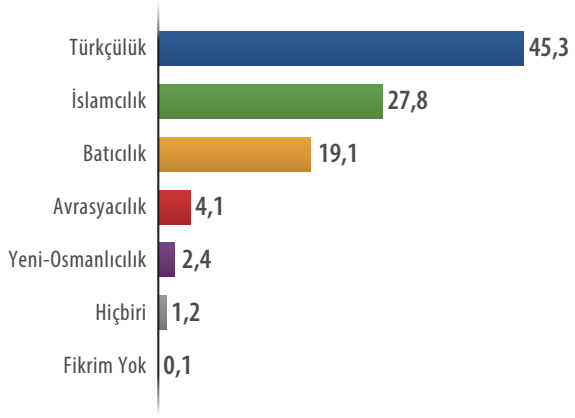

Katılımcıların %28,1'i Türk Dünyası'nın, %21,5'i Filistin'in, %20,3'ü Kıbrıs'ın, %16,9'u Suriye'nin, %10,8'i Balkanların Türk Dış Politikası'nda öncelikli olması gerektiğini düşünmektedir.

Aşağıdakilerden hangisi sizin siyasi kimliğinizi tanımlar?	Aşağıdakilerden hangisi Türk Dış Politikası'nda öncelikli olmalıdır?						
	Balkanlar	Filistin	Kıbrıs	Suriye	Türk Dünyası	Hiçbiri	Toplam
Türk Milliyetçisi	5,7	18,6	18	17	39,7	1	100
Atatürkçü	15,5	25,7	18,6	17,7	19	3,5	100
Sosyal Demokrat	8	27,5	31,2	16,7	15,2	1,4	100
Muhafazakâr	8,9	27,7	21,4	18,8	23,2	-	100
Ulusalcı	5,8	19,4	20,4	7,8	43,7	2,9	100
Kürt Milliyetçisi	39,7	5,9	8,8	25	11,8	8,8	100
Siyasal İslamcı	2,4	17,2	26,8	26,8	26,8	-	100
Toprağa Bağlı Milliyetçi	12,8	10,3	15,4	15,4	41	5,1	100
Sosyalist/ Komünist	9,1	31,8	40,9	9,2	4,5	4,5	100
Liberal Demokrat	17,6	29,4	5,9	17,6	29,5	-	100
Kemalist	12,5	-	12,5	12,5	62,5	-	100
Feminist	-	25	-	-	75	-	100
Apolitik	-	-	-	-	100	-	100

Bu durum bir şekilde gerçekçi bir değerlendirmeyle ilişkiliyken bir yönüyle de kamuoyunun sahip olduğu dış politika ideolojileriyle de ilişkilidir. Orta Asya Türkiye'nin doğrudan sınırı olan bir coğrafya değildir. Örneğin Kazakistan'daki bir siyasi gelişme Türkiye'yi Suriye'deki kadar etkilemeyecektir. Ancak buna rağmen kamuoyunun Orta Asya'yı öncelikli ilgi alanı olarak görmesi yüksek oranda milliyetçi bir ideolojinin sonucudur. Dış politika ideoloji arasında yapılan tercih zaten bunu açıkça göstermektedir.

Aşağıdaki dış politika ideolojilerinden hangisini daha çok tercih edersiniz?

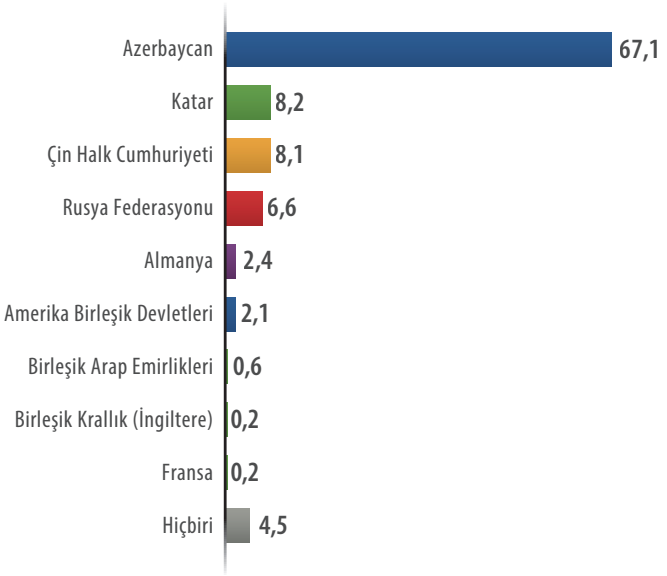

Katılımcılar dış politika ideolojisinin %45,3'ü Türkçülük ve %27,8'i İslamcılık ile en çok bu ikisinin tercih edilmesi gerektiğini düşünmektedir. İkisi beraber Türkiye'nin dış politika ideolojileri açısından yaklaşık dörtte üçü anlamına gelmektedir. Yaklaşık iki yüzyıl boyunca özellikle diplomatik olarak Batıcılığın çokça ön plana çıkmış olmasına karşın Batıcılık günümüz şartlarında yüzde yirmiyi bile bulamamaktadır. Avrasyacılık ve yeni-Osmanlıcılık gibi ideolojik tutumların ise pek karşılığı olmadığı söylenebilir.

Milliyetçi tutum kendini dost tercihinde de göstermektedir. Türkiye için hangi devletin dost olabileceği sorusuna uzak ara cevap olarak Azerbaycan çıkmaktadır. Katılımcıların %67,1'i Azerbaycan'ın, %8,2'si Katar'ın ve %8,1'i Çin Halk Cumhuriyeti'nin Türkiye için daha büyük bir dost olduklarını düşünmektedir. Burada dikkati çeken bir husus Rusya'yı dost olarak görenlerin ancak yüzde altı seviyesinde kalmasıdır. Halbuki aynı kamuoyu Rusya'yı muhtemel bir müttefik olarak görmektedir. Bu da kamuoyunun dost ile müttefik arasında gerçekçi bir ayrım yaptığının göstergesidir. Rusya bir müttefik olarak görülürken dost olarak görülme-

mektedir. Aslında bu durum çok da şaşırtıcı değildir. Son yılların dış politika gelişmelerinin kamuoyunu ABD, NATO ve Batı dışında da müttefik arayışına itmiş durumda. Bu bakımdan en yakın ihtimal Rusya olarak görülmektedir diyebiliriz.

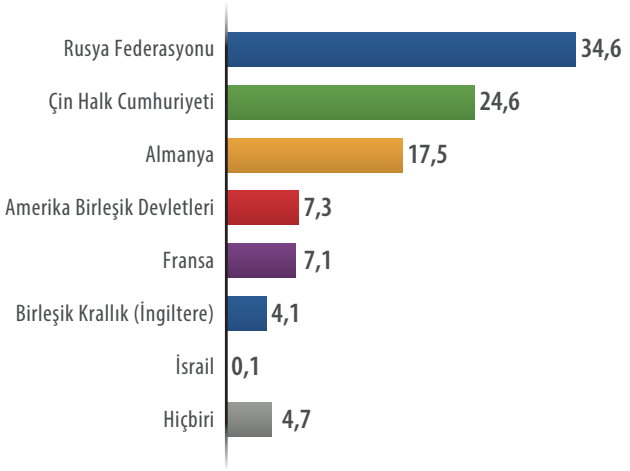
Aşağıdaki ülkelerden hangisinin Türkiye için daha büyük bir dost olduğunu düşünüyorsunuz?

Aynı tutum kendini silah edinme konusunda da göstermektedir. Her devlet öyle ya da böyle silah edinme konusunda zaman zaman dış kaynaklara başvurmak durumunda kalabilmektedir. Günümüz teknolojik şartlarında ABD gibi bir süpergüç dahi dış alım yoluna başvurmaktadır. Türkiye ise uzun yıllar boyunca bu açıdan Batılı arza bağımlı olmuştur. Ancak son yıllarda kamuoyunun bu konuda Rusya seçeneğini çok ciddi biçimde değerlendirildiği görülüyor. Hangi ülkeden silah satın almanın uygun olduğu sorulduğunda kamuoyunun neredeyse yarısı Rusya'yı işaret etmektedir.

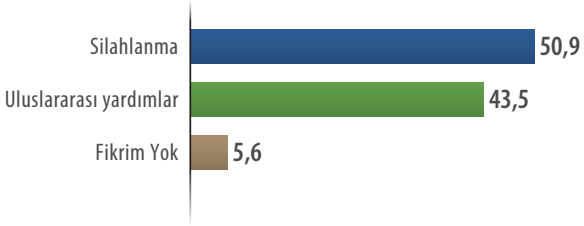
Katılımcılara göre Türkiye silah ihtiyacını öncelikli olarak %34,6 ile Rusya Federasyonu'ndan, %24,6 ile Çin Halk Cumhuriyeti'nden ve %17,5 ile Almanya'dan karşılamalıdır. Batılı devletlerden silah alımı yapmalı diyenlerin toplamı tek başına Rusya'dan alınmalı diyenlerin oranına bile erişememektedir. İlginç bir şekilde burada Çin de kendini göstermektedir. Türkiye'nin Çin'den silah temin edebilmesi ihtimali kamuoyunun dörtte biri tarafından kabul görmektedir.

Türkiye'nin silah ihtiyaçları hangi ülkeden karşılanmalı?

Stratejik yöntem tartışmasını tamamlamak için askeri ve askeri olmayan seçenekler arasında ne tür tercihlerin ön plana çıktığına da bakmak gerekir. Türk dış politikasında yumuşak güç unsurlarının rolü ve etkisi birçok çalışmada tartışılmaktadır. Ancak genel olarak kamuoyunun bu konuya yaklaşımı konusu göz ardı edilmektedir. Bunu ölçmek için sorulan soruda az farkla da olsa askeri güç unsurlarına yapılan vurgu dikkat çekmektedir.

Türkiye uluslararası alanda siyasi gücünü arttırmak için yumuşak bir güç olan uluslararası yardımlara mı ağırlık vermeli yoksa askeri bir güç olan silahlanmaya mı?

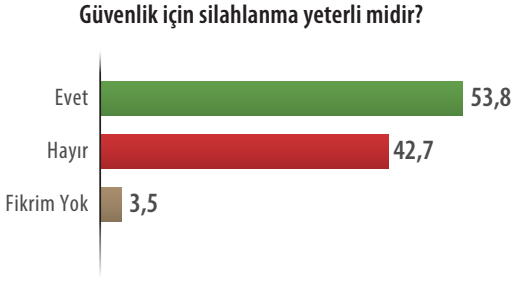

Buna göre toplumun yarısından az fazlası silahlanmayı yumuşak güç unsurlarının en önemli parçalarından biri olan uluslararası yardımlara tercih etmektedir. Ancak her ne olursa olsun sadece bu soruya verilen yanıtlardan yumuşak güç unsurlarının reddedildiği gibi bir anlam çıkarmak da doğru olmaz.

		Türkiye uluslararası alanda siyasi gücünü arttırmak için yumuşak bir güç olan uluslararası yardımlara mı ağırlık vermeli yoksa askeri bir güç olan silahlanmaya mı?			
		Silahlanma	Uluslararası Yardımlar	Fikrim yok	Toplam
Bütçeden askeri harcamalara ayrılan pay arttırılmalı mıdır?	Evet	31,3	64,6	4,1	100
	Hayır	38	54	8	100
	Fikrim yok	33,6	63,1	3,3	100

Siyasi gücü artırmak için silahlanmaya ağırlık vermek beraberinde askeri harcamalar meselesini getirmektedir. Çalışma kapsamında elde edilen veriler askeri harcamaların ülke bütçesindeki payının artırılması meselesinin kamuoyu tarafından yakından takip edildiğini göstermektedir. Silahlanmanın bütçedeki payının artma meselesinde %31,3'lük bir kesim olumlu değerlendirme yapmaktadır. Bu durum uluslararası yardımlar konusunda %64,6'lük bir kesime denk gelmektedir.

Konuyu biraz daha somutlaştırmak için aşağıda daha provokatif bir soruya yer verilmiş ve Türkiye'nin güvenliğini sağlamak için silahlanmanın yeterli olup olmadığı sorulmuştur.

Bu soruya verilen yanıt sert güç unsurlarına yönelik ciddi bir desteğin var olduğunu ortaya koymaktadır. Katılımcıların böylesi bir soruya tek başına silahlanmanın yeterli olmadığı yönünde daha yoğun destek olması beklenir. Ancak aksi

bir sonuç çıktığına göre kamuoyunun güvenlik için silahlanmayı yoğun biçimde benimsediği sonucuna varmak yanlış olmayacaktır.

Güvenlik için silahlanmaya öncelik verilmesi katılımcıların nasıl bir Türkiye tercih ettiği konusunda da bir fikir vermektedir.

		Güvenlik için silahlanma yeterli midir?			
		Evet	Hayır	Fikrim Yok	Toplam
Nasıl bir Türkiye tercih edersiniz?	Büyük Çin gibi	59,9	38,2	1,9	100
	Eğitimli Finlandiya gibi	53,3	41,6	5,1	100
	Kuvvetli Rusya gibi	59,5	36,4	4,1	100
	Müreffeh Norveç gibi	70,2	26,2	3,6	100
	Teknolojik Japonya gibi	34,8	61,2	4	100

Görüleceği üzere silahlanma ve güvenlik arasındaki ilişki katılımcılar tarafından yoğun bir ilgi görmüştür. Türkiye'nin kuvvetli Rusya gibi olmasını tercih edenlerin %59,5'i güvenlik için silahlanmanın gerekli olduğunu düşünmektedir. Benzer bir oranı büyük Çin gibi olma tercihinde de görmek mümkündür. İlave olarak aynı veri içerisinde teknolojik Japonya olmak için silahlanmanın yeterli olmadığı da rahatlıkla görülmektedir. %61,2'li bir kesim bu konuda olumsuz bir tavır takınmaktadır.

4

STRATEJİK ARAÇLAR

Herhangi bir dış politika ve güvenlik stratejisinin üç unsurundan biri de o stratejiyi mümkün kılan araçlardır. Tanımlanmış hedeflere ulaşmada ve ortaya konulacak yöntemde devreye sokulacak araçların birbiriyle uyumlu olması stratejik bütünlüğün ayrılmaz parçasıdır. Şayet çok büyük hedefler tanımlanır fakat o hedefe ulaştıracak araçlar elde bulunmazsa stratejik bir başarısızlık kaçınılmaz hale gelir. Tarih boyunca birçok stratejik planlamanın doğru ve yeterli araçlara dayanmadığı için başarısızlıkla sonuçlandığı görülmektedir. Bu nedenle belki de stratejik araçlar stratejik planlamanın başat unsurudur demek bile mümkündür. Stratejik hedef belirleme kısmı daha çok bir vizyonu yansıtırken ve stratejik yöntem dış politika pratiklerine karşılık gelirken, stratejik araçlar maddi ve maddi olmayan imkanlara işaret etmektedir.

Coğrafya, nüfus, askeri kapasite, ekonomik büyüklük ve gelişmişlik, teknolojik üstünlük gibi birçok unsur stratejik bir değerlendirmenin araçları olarak görülebilir. Yine aynı şekilde stratejik yetkinlik, planlama becerisi, stratejik zihniyet, kamu diplomasisi gibi maddi olmayan stratejik araçlardan da bahsedilebilir. Başarı vadeden bir strateji işte bütün bu unsurları tutarlı bir biçimde stratejik hedefe yönlendirebilmekle ilişkilidir.

Her ülkenin güçlü ve zayıf yanları vardır. Kimi devletler ekonomik kapasitesiyle ön plana çıkarken, kimileri de askeri kapasitesiyle öne çıkmaktadır. Bazı ülkelerin nüfusu bazılarının ise coğrafyası değerlidir. Tabii ki asıl olan stratejik hedefe sahip bir devletin tüm bu güç unsurlarında yeterli olmasıdır. Ancak yine bilinir ki, her devletin stratejik kaynakları birbirinden faklıdır. Uluslararası sistemde-

ki güç dağılımda avantajlı oldukları ve dezavantajlı oldukları sahalar vardır. Stratejik davranış işte bu basit avantajları stratejik üstünlüğe çevirme becerisidir. O nedenle stratejik davranış için öncelikle kendine ait güçlü ve zayıf yönleri ortaya çıkarması gerekebilir.

Bu noktadan hareketle devletler zayıf yönlerini güçlendirmek güçlü yönlerini de stratejik fark yaratacak şekilde geliştirmek isteyebilir. O nedenle hangi güç unsurlarına yatırım yapılması gerektiği de öncelikli olarak değerlendirmeye tabii tutulur.

Bu amaçla öncelikle yumuşak güç unsurları ve sert güç unsurları arasında ayrım yapmak son zamanlarda alışkanlık haline gelmiştir. Bunlardan hangilerine öncelikli yatırım yapmak gerektiğini tespit etmek en önemli basamaklardan biridir. Örneğin yakın zamanda ve yakın çevresinde askeri riskler hisseden bir devletin tek başına yumuşak güç unsurlarına yatırım yapması pek güvenli görülmez. Ama sınırsızca askeri güç unsurlarına yatırım yapmak da aynı şekilde güvensizliğe neden olabilir. Silahlanma yarışları bunun en iyi örneklerindendir. Siyasette kaynaklar kısıtlı olduğundan ve her aktörün atacağı herhangi bir adımın stratejik etkileşim mantığı çerçevesinde diğer aktörlerin yanıtlarıyla da karşılaşacağı düşünüldüğünde ne tür alanlara yatırım yapılacağının önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Fakat mesele sadece hangi alanlarda araçların geliştirilmesiyle bitmez. Örneğin siyasi ve askeri güç unsurlarına yatırım yapmaya karar veren devletler aynı zamanda bu askeri ve siyasi güç unsurları arasında da öncelikler belirlemek durumunda kalır. Stratejik etkileşimin mantığı hep öncelikleri tercih etme zorunluluğuyla karşı karşıya olduğundan yatırım yapılacak araçların hedeflere uygun olması kaçınılmaz biçimde karşımıza çıkar. Mesela askeri güç unsurları tercih ediliyor ve uygun görülüyorsa ayrıca askeri güç unsurlarından hangilerinin daha öncelikli ve daha uygun olduğu da ele alınmalıdır.

Örneğin ofansif bir dış politika hedefine sahip olan bir devletin bu hedeflere ulaşmada dengeleme gibi savunmacı bir yöntem uygulaması yanlış olacağı gibi araçlar bakımından da yalnızca yumuşak güç unsurlarına ağırlık vermesi ve askeri güç söz konusu olduğunda da sadece savunma ve caydırıcılık özelliğiyle ön plana çıkan askeri teknolojilere yatırım yapması doğru tercihler olmayacaktır.

Örneğin nükleer silahlar caydırıcılık özelliğiyle ön plana çıkmaktadır. Güvenlik için çok başarılı araçlardır ama ofansif hedefler için aynı derecede katkı sunmaz. Hava savunma sistemleri isminden de anlaşılacağı gibi ülke savunması için önemli bir yetenektir fakat bu yeteneğe yapılan yatırım kaynaklar günün sonunda kısıtlı olduğundan kaçınılmaz olarak başka alanlarda daha az ya-

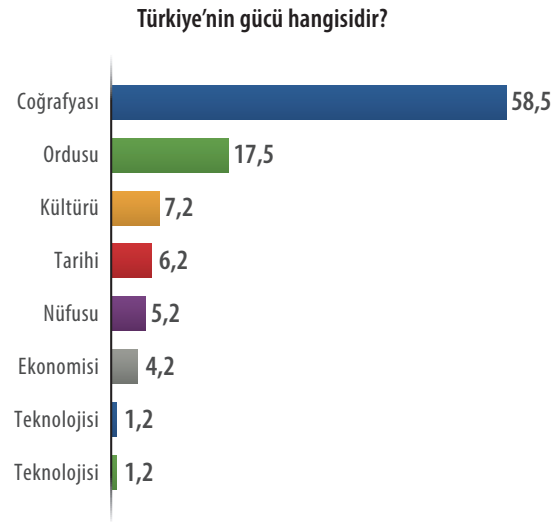
tırım anlamına geleceğinden iyi hesaplanması gereken bir adımdır. Bazen devletler bu adımları bir tercih nedeniyle değil de zorunluluktan da atıyor olabilir. Örneğin İran uluslararası sistemin içindeki konumu nedeniyle ve gelişmiş askeri teknolojilere ulaşımda yaşadığı sorunlar nedeniyle kendi savunma stratejisini genel itibariyle füze sistemlerine yaptığı yatırımlara dayandırma eğilimdedir. Buna karşın Türkiye yıllarca NATO'da oynadığı ve oynaması gereken role uygun olarak hava savunma sistemlerine yatırım yapmak yerine hava kuvvetlerinde savaş uçaklarına dayanmak durumunda kalmıştır. Örneğin Türkiye Suriye iç savaşı esnasında değişen şartlar altında hava savunma sistemlerine yatırım yapması gereken bir aktör haline dönüştüğünü düşündüğünden bu alana yoğun bir yatırım yapmaya başlamıştır.

Önceki iki bölümde kamuoyunun stratejik hedef ve yöntem tercihleri ele alınmıştı. Kısaca Türkiye'nin bir büyük güç olma vizyonu, uluslararası sistemde daha güçlü ve etkin bir aktör olarak ortaya çıkması gerektiği ve bunun için de birçok büyük güçle aynı anda ittifaklara girip çıkması gerektiği fikirleri ön plana çıkmıştı.

Bu nedenle eğer bir tutarlılık söz konusuysa kamuoyunun siyasi ve askeri araçlara daha fazla önem vermesi beklenebilir. Araştırma bu anlamda kamuoyunun oldukça tutarlı bir kanaate sahip olduğunu gösteriyor. Kamuoyu Türkiye'nin coğrafyasını güçlü yönü olarak tarif ederken zayıf yönü olarak ekonomiyi görmektedir. Ancak buna rağmen bütçeden askeri harcamalara ayrılan payın desteklenmesi gerektiğini de savunmaktadır. Türkiye'nin güvenliği için askeri tedbirlerin gerektiği fikri ön plana çıkarken kamuoyu silah sistemleri açısından güçlü ve yıkıcı silah sistemlerine öncelik verilmesi gerektiği fikrini savunmaktadır. Bunlar içinde de nükleer silahlara özel bir önem verildiğini söylemek gerek. Nükleer silah edinme arayışında ülke çeşitli yaptırımlara maruz kalacak olsa bile nükleer silahlara yatırımın desteklendiği görülmektedir.

4.1. GÜÇLÜ VE ZAYIF YÖNLER

Bir devletin stratejik değerlendirmesinde hangi araçlara öncelik verebileceği konusunda karar oluşturmak için öncelikle o devletin kapasitesi bakımından güçlü ve zayıf yönlerini ortaya koymak doğru bir başlangıç olabilir. Konuya dair sorular kamuoyunun oldukça gerçekçi değerlendirmelere sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Materyal kaynaklara yapılan vurgu da dikkat çekmektedir. Türkiye'nin güçlü yanları sorusunda coğrafya uzak ara önde çıkmakta onu hemen ardından ordusu takip etmektedir.

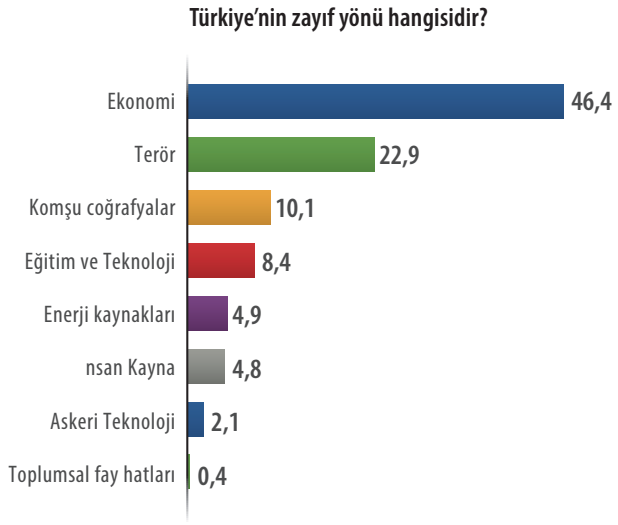

Katılımcıların %58,5'i Türkiye'nin gücünün coğrafyası, %17,5'i ise ordusunun olduğunu düşünmektedir. Geri kalan kısım ise kültürü, tarihi, nüfusu, ekonomisi ve teknolojisi olduğu yönünde görüş bildirmektedir.

Bu değerler yıllar boyu Türk dış politikasına ve güvenlik stratejisine bakışta hakim olan jeopolitik görüşün toplum tarafından büyük oranda benimsendiğini göstermektedir. Sıkça tekrarlandığı gibi Türkiye doğu ile batı arasında Avrupa ve Asya'nın birleştiği bir coğrafyada konumlanmıştır. Bu özelliği Türkiye'ye hem fırsatlar hem de riskler sunmaktadır. Sınırlarında birçok çatışmalı bölge bulunduğu için Türkiye'nin bu tür istikrarsızlıklardan etkilenmesi de oldukça doğaldır. Fakat kamuoyu bunu bir riskten ziyade fırsat olarak görüyor olmalı ki coğrafyası Türkiye'nin güçlü yanlarından bir olarak değerlendirilmektedir. Türkiye sıcak çatışma bölgelerine olan yakınlığı nedeniyle aynı zamanda küresel aktörlerin muhtemel müttefiklerinden biri haline de gelmektedir. Kamuoyu önceki bölümlerde görüldüğü gibi pasif ve savunmacı bir yaklaşıma sahip olmadığı için coğrafyasını da bir avantaj olarak görüyor. Bu bakımdan ciddi bir tutarlılık olduğu söylenebilir.

Coğrafyadan sonra ikinci sırada ordu gelmektedir. Bu da kamuoyunun Türk Silahlı Kuvvetleri'ne olan güveniyle ilişkilendirilebileceği gibi böylesi bir coğrafyada güçlü bir orduya olan ihtiyacı bir gerçeklik olarak tanıması olarak da görülebilir. İlginç biçimde Türkiye'nin yakın coğrafyasına oranla oldukça yoğun ve dinamik olarak tanımlanabilecek nüfusunu diğerlerine oranla daha az önemli görmesidir. Tarih, kültür, ekonomi ve teknoloji gibi unsurlar ise kamuoyu tarafından Türkiye'nin kayda değer avantajları olarak görülmüyor olsa gerek.

Aynı konuyu tersten ele almak ve bir nevi sağlamasını yapmak da mümkündür. Katılımcılara Türkiye'nin zayıf yönleri sorulduğunda da benzer bir durum ortaya çıkmaktadır. Ekonomi uzak ara Türkiye'nin en zayıf yönü olarak görülürken onu terör ve komşu coğrafyalar takip etmektedir.

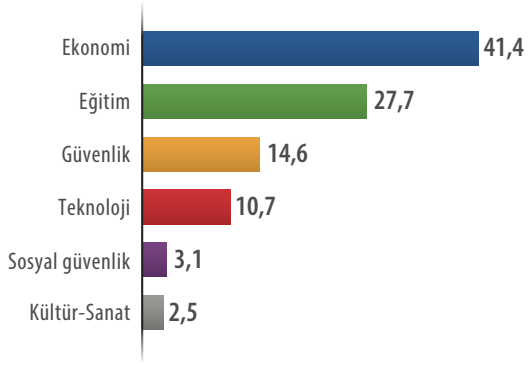
Türkiye'nin en zayıf yönü olarak katılımcıların %46,4'ü ekonomiyi, %22,9'u terörü ve %10,1'i komşu coğrafyaları ilk sıralarda öncelikli sorunlar olarak görmektedir. Buna göre, bir önceki soruda olduğu gibi ekonomi Türkiye'nin en zayıf yönü olarak görülmektedir. Onu takip eden terör de Türkiye'nin uzun yıllar boyunca yaşadığı en temel sorunlardan biri olması bakımından şaşırtıcı değildir. Üçüncü sırada gelen komşu coğrafyalar ise toplumun yine oldukça gerçekçi bir şekilde yakın coğrafyasındaki istikrarsızlıkları Türkiye'nin zayıf yönü olarak gördüğünü ortaya koymaktadır. Bu istikrarsız coğrafyalardan doğan terör ve göç gibi riskler Türkiye kamuoyunda zaten uzun süredir güvenlik tehdidi olarak zikredilmektedir. Aynı sonuçlar bu araştırmada da kendini göstermektedir.

4.2. YATIRIM YAPILMASI BEKLENEN STRATEJİK ARAÇLAR

Türkiye'nin verili olan zayıf ve güçlü yönleri bir tarafa devletin kapasitesini geliştirmek ve bu araçlar sayesinde hedeflenen stratejiye ulaşmak adına yapılması beklenen yatırımlar söz konusu olduğunda kamuoyu ekonomiyi yine ön plana çıkarmasına karşın bütçeden askeri kapasiteye ayrılan payın artırılması gerektiğini savunmaktadır.

Konuya dair ilk soru geniş bir perspektifi içermektedir. Katılımcılar ekonomi, eğitim, güvenlik, teknoloji gibi geniş bir yelpazeden seçim yapması istendiğinde ekonomi ve eğitimi ön plana çıkarmaktadır.

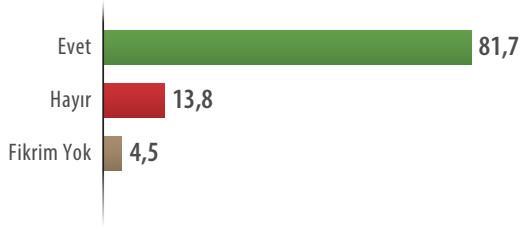
Türkiye aşağıdaki alanlardan hangisine daha çok yatırım yapmalıdır?

Katılımcıların %41,4'ü ekonomik yatırımları %27,7'si eğitim yatırımlarını, %14,6'sı ise güvenlik yatırımlarını tercih etmektedir. Ekonomi halihazırda Türkiye'nin stratejik anlamda en zayıf yönü olarak görüldüğünden kamuoyunun bu alana vurgu yapması oldukça doğal ve mantıklı bir sonuçtur. Bu soruda ilk kez eğitim %27 gibi yüksek bir oranla karşımıza çıkıyor. Daha önce benzer sorularda eğitim konusunun pek öncelikli görülmediği karşımıza çıkmıştı. Ancak soru yatırım yapılacak alanlar şeklinde sorulduğunda muhtemelen uzun vadeli planlama olarak algılandığından olsa gerek eğitim öne çıkmaktadır. Güvenliğe yapılacak yatırım ise %14 civarındadır.

Ancak daha doğrudan bir soru ile karşılaştığında kamuoyunun askeri harcamaları çok yüksek oranlarda desteklediği görülmektedir. Türkiye kamuoyunda son yıllarda ekonomik konular öncelikli tartışma konusu olmasına rağmen ve kamuoyu ekonomiyi ülkenin en zayıf yanlarından biri olarak görmesine rağmen askeri harcamalara ayrılan payın artırılması gerektiğini düşünmektedir.

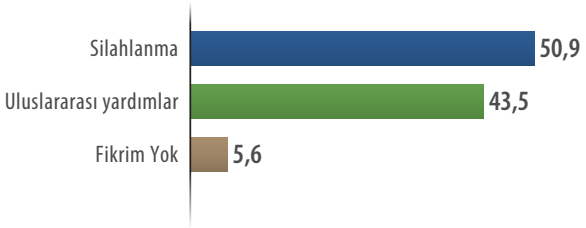
Bütçeden askeri harcamalara ayrılan pay arttırılmalı mıdır?

Katılımcıların %81,7'si bütçeden askeri harcamaları ayrılan payın arttırılması gerektiğini, %13,8'i gerekmediğini düşünmektedir. Bu oran çok yüksek bir orandır diyebiliriz. Özellikle ekonomik sıkıntıların yaşandığı dönemlerde toplumların askeri harcamalar konusunda daha ihtiyatlı olacağı düşünülür. Fakat bu araştırmada Türk kamuoyunun şartlar ne olursa olsun stratejik değerlendirmeler ışında askeri harcamalar konusunda kısıtlayıcı bir yaklaşıma sahip olmadığı görülmektedir. Toplumun yalnızca %13 civarında bir kesimi askeri harcamalara ayrılan kaynakların artırılmaması gerektiğini düşünmektedir.

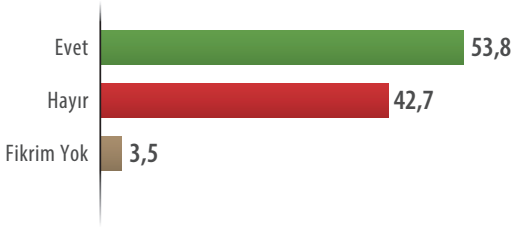
Askeri harcamalara ve silahlanmaya yapılan vurgu karşılaştırmalı sorularda da kendini göstermektedir. Ne tür kaynaklara yatırım yapılması gerektiği konusunda uluslararası yardımlarla askeri yatırımlar kıyaslandığında da askeri yardımlar öne çıkmaktadır.

Türkiye uluslararası alanda siyasi gücünü arttırmak için yumuşak bir güç olan uluslararası yardımlara mı ağırlık vermeli yoksa askeri bir güç olan silahlanmaya mı?

Tabii ki bu arada toplumun yaklaşık yarısının uluslararası yardımlar gibi yumuşak güç unsurlarına destek verdiğini de not etmek gerekir. Stratejik hedef tanımında bulunan büyük güç olma vizyonu muhtemelen burada rol oynuyor olabilir. Ancak güvenlik açısından silahlanma konusu daha somut haliyle sorulduğunda katılımcılar yine büyük oranda ülke güvenliği için silahlanmanın yeterli olduğu kanısındadır diyebiliriz.

Güvenlik için silahlanma yeterli midir?

Güvenlik için silahlanma yeterli midir sorusu asıl itibariyle diğer unsurları göz ardı etmesi nedeniyle katılımcıların zihninde soru işaretlerine neden olabilirdi. Ve genelde bu tür durumlarda tek başına silahlanmanın yeterli görülmeyeceği düşünülebilirdi. Ancak ilginç biçimde katılımcılar silahlanmanın yeterli olduğunu yüksek bir oranla düşünmektedir.

4.3. SİLAH TEKNOLOJİSİ TERCİHLERİ

Kamuoyunun askeri harcamalar konusunda oldukça destekleyici olduğu ortada. Fakat bu askeri harcamaların hangi tür silah sistemlerine yönelmesi gerektiği de ayrı bir konudur. Silah teknolojileri avantajlarına göre farklı gruplara ayrılabilir. Bazı silah sistemleri yıkıcı etkisiyle göze çarparken bazı silah sistemleri sürat ve esneklik gibi özellikleriyle ön plana çıkar. Son yıllarda insansız savaş araçlarının gelişimi de düşünüldüğünde bu tür silahların da tercih edilebileceği düşünülebilir. Yine silah teknolojilerinde son yıllarda yaşanan gelişmeler askeri yatırımlarda hassas hedef tespit ve imha kapasitesi yüksek silahları ortaya çıkarmaktadır. Günümüzde devletler silah sistemlerine yatırım yaparken bu gelişmelerin arasından tercihler yaparak bazı sistemlerde stratejik üstünlük sağlama hedefi gütmektedir.

Türk kamuoyunun konuya dair yaklaşımı sorulduğunda katılımcılar dengeli bir dağılım gösterse de yıkıcı gücü yüksek silah sistemleriyle süratli ve esnek silah sistemlerini daha fazla tercihe şayan buluyor diyebiliriz.

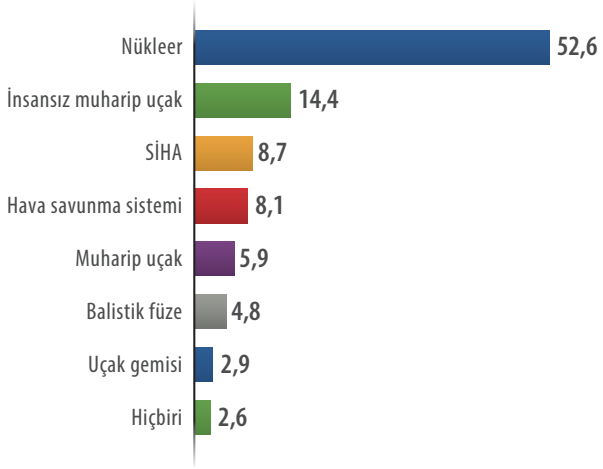
Normal şartlar altında böylesi bir araştırmada insansız sistemlerin daha yüksek çıkmasını bekleyebilirdik. Zira insansız sistemler son yıllarda Türk kamuoyunda oldukça popüler ve çeşitli çatışma coğrafyalarında kendini ispatlamıştır. Türkiye'nin oldukça başarılı olduğu bir alandır. Bu nedenle çok daha yüksek oranda çıkmasını bekleyebilirdik. Veya aynı beklenti nokta atış odaklı sistemler için de geçerlidir. Türkiye'nin başlıca güvenlik sorunu uzun yıllar boyunca terörle mücadele

olmuştur. Terörle mücadelede de en faydalı silah sistemleri genelde teröristleri saklandığı adreslerde bulup nokta atışla vurma şansına sahip silahlardır. Bu şartlar altında nokta atış yeteneğine sahip silahların da yüksek oranda çıkması beklenebilir.

Fakat kamuoyu bunlardan bağımsız olarak yıkıcı ve güçlü silahlar seçeneğini tercih etmektedir. Bunun bir açıklaması olmalıdır. Yıkıcı ve güçlü silahlar daha ziyade devletler arası çatışmalarda kullanılan silah türleridir. Konvansiyonel savaşların araçlarıdır. Bu tür silah sistemlerine yatırım yapılması gerektiğini düşünmek Türkiye'nin konvansiyonel savaşlara hazırlıklı olması gerektiğini düşünmek anlamına gelir. Aslen bu durum Türkiye için kamuoyunun sahip olduğu büyük güç vizyonuyla oldukça uyumludur. Stratejik hedef olarak güç arayışı çıktığında stratejik araç tercihlerinde yıkıcı ve güçlü silah sistemlerine yatırım yapılması gerektiğini düşünmek de doğaldır. Bu bakımdan aslında stratejik silah tercihi Türkiye kamuoyunun büyük güç olma arayışını bir kez daha desteklemektedir diyebiliriz.

Aynı konu somut örneklere geçildiğinde kendini çok daha açık bir biçimde hissettirmektedir. Bir başka soruda katılımcılara doğrudan silah sistemlerinin isimleri anılarak sorulduğunda karşımıza yıkıcı etki arayışı tekrar çıkmaktadır. Katılımcıların yarısından fazla öncelikle nükleer silahlara yatırım yapılması gerektiğini düşünmektedir.

Hangi silah teknolojilerine öncelikli olarak yatırımlar yapılmalıdır?

Katılımcılara göre Türkiye öncelikli olarak %52,6 ile nükleer, %14,4 ile İnsansız muharip uçağı, %8,7 ile SİHA, %8,1 ile hava savunma sistemi, %5,9 ile muharip uçak, %4,8 ile balistik füze ve %2,9 ile uçak gemisi yatırımları yapmalıdır.

Halbuki SİHA'lar Türk kamuoyu için çok bilindik bir başarı hikayesidir. Milli Muharip Uçak ise son yıllarda en fazla dile getirilen hayallerden birisidir. Kamuoyunda uzun yıllar boyunca tartışılmış ve büyük oranda benimsenmiş bir projedir. Türkiye'nin F-35 projesinden ABD tarafından çıkarılmasının ardından milli muharip savaş uçağı üretimi belki de savunma sanayiinin en öncelikli başlıklarından birisi oldu ve yoğun biçimde tartışma konusu haline gelmiştir. Hava savunma sistemlerine olan ihtiyaç Suriye iç savaşı sırasında açıkça hissedilmiş ve Türkiye hava savunma sistemi elde edebilmek için birçok diplomatik krizi de göze alarak adımlar atmıştır. Ancak buna rağmen tüm bu silah sistemleri nükleer silah arayışının arkasında kalmaktadır. Ve toplumun yarısından fazlası Türkiye'nin nükleer silah teknolojisine yatırım yapması gerektiğini düşünmektedir. Bu tercih de bizi tekrar aynı konuya getiriyor. Büyük güç olma vizyonuna sahip olan Türk kamuoyu bu vizyonu gerçekleştirebilmek için Türkiye'nin nükleer silah sahibi olması gerektiğine dair bir kanaat geliştirmiş diyebiliriz. Nükleer silah sahibi ülkeler uluslararası sistem içinde bir çeşit dokunulmazlık elde eder. O dokunulmazlık sayesinde bağımsız dış politika ve güvenlik stratejisi izlemek daha mümkün hale gelir.

		Hangi silah teknolojilerine öncelikli olarak yatırımlar yapılmalıdır?								
		Balistik Füze	Hava Savunma Sistemi	İnsansız Muharip Uçak	Muharip Uçak	Nükleer	SİHA	Uçak Gemisi	Hiçbiri	Toplam
Aşağıdakilerden hangisi sizin siyasi kimliğinizi tanımlar?	Türk Milliyetçisi	2,7	6,7	21	5,3	52,3	9	3	-	100
	Atatürkçü	7	9,3	10,6	8,8	48,9	10,1	1,8	3,5	100
	Sosyal Demokrat	3,7	5,8	7,3	7,3	57,7	11,7	2,9	3,6	100
	Muhafazakâr	4,5	9,9	15,3	6,3	44,2	10,8	4,5	4,5	100
	Ulusalcı	8,8	6,9	9,8	3,9	64,7	3,9	2	-	100
	Kürt Milliyetçisi	6	9	17,9	-	50,7	5,9	3	7,5	100
	Siyasal İslamcı	2,4	22	9,8	4,9	53,7	2,3	4,9	-	100
	Toprağa Bağlı Milliyetçi	-	2,6	23,1	2,6	61,4	10,3	-	-	100
	Sosyalist/ Komünist	4,3	8,7	-	8,7	47,8	13	4,3	13	100
	Liberal Demokrat	6,2	12,5	25	12,5	31,2	6,2	-	6,4	100
	Kemalist	-	12,5	37,5	-	37,5	-	12,5	-	100
	Feminist	-	-	-	-	75	-	25	-	100
	Apolitik	-	-	-	-	100	-	-	-	100

Kamuoyunun nükleer silahlara dair tavrı tek başına sorulduğunda çok daha açık biçimde karşımıza çıkmaktadır. Türkiye nükleer silah sahibi olmalı mı sorusuna ezici bir çoğunluk olumlu yanıt vermektedir.

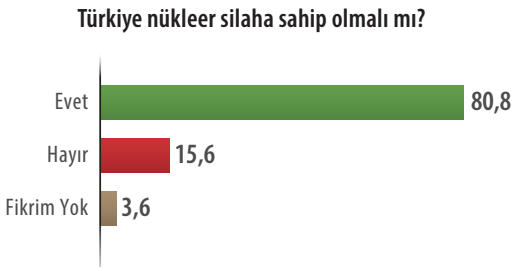
Silah teknolojisine yatırım meselesi ile siyasi kimlik arasındaki ilişki üzerinde durmaya değer konulardan biridir. Görüleceği üzere nükleer silah teknolojisinin caydırıcılığı siyasi görüşlerden bağımsız olarak toplumun genelinde bir karşılık bulmaktadır. Kendini Atatürkçü olarak tanımlayanların nükleer teknoloji konusundaki tutumuyla kendini siyasal İslamcı olarak tanımlayan kişilerin tutumları birbirinden çok uzak değildir. Atatürkçülerin %48,9'luk bir kesimi nükleer silah teknolojisi konusuna olumlu bakarken bu durum siyasal İslamcı kesimde %53,7'ye çıkmaktadır.

Silah teknolojisine yatırım meselesi kamuoyunun Türkiye'nin dünya siyasetinde büyük güç olma vizyonuna yönelik değerlendirmelerini de şekillendirmektedir. Son yıllardaki yerli ve milli silah projelerinin hayata geçirilmesinin bu amaca hizmet ettiği söylenebilir. Fakat Türkiye'nin özellikle nükleer silah kapasitesine ulaşması toplum tarafından bahsi geçen vizyonun olmazsa olmaz parçası olarak değerlendirilmektedir.

		Türkiye'nin dünya çapında bir Büyük Güç olma vizyonunu gerçekçi buluyor musunuz?		
		Evet	Hayır	Fikrim Yok
Hangi silah teknolojilerine öncelikli olarak yatırımlar yapılmalıdır?	Balistik Füze	4,6	4,6	7,6
	Hava Savunma Sistemi	8	8,3	7,6
	İnsansız Muharip Uçak	16,2	12,3	7,6
	Muharip Uçak	5,9	5,2	7,6
	Nükleer	52,4	52,6	54,4
	SİHA	8,3	8,9	11,4
	Uçak Gemisi	3	3,4	1,3
	Hiçbiri	1,6	4,7	2,5
	Toplam	100	100	100

Görüleceği üzere Türkiye'nin büyük güç olma vizyonunu gerçekçi bulanların %52,4'ü nükleer silahın gerekliliği konusunda hemfikirdir. İlginç şekilde bu vizyon konusunda olumsuz tavır alanlar nükleer silah konusunda aksi bir görüş dile getirmemektedir.

Araştırma kapsamında konuyu daha da somutlaştırmak için katılımcılara direk olarak Türkiye'nin nükleer silaha sahip olup olmaması sorulmuştur.

Katılımcıların %80,8'i Türkiye'nin nükleer silaha sahip olması gerektiğini düşünürken %15,6'sı ise olmaması gerektiğini düşünmektedir.

Ancak nükleer silah geliştirmek bugünden yarına gerçekleştirilebilecek bir proje değildir. Dahası uluslararası sistemde nükleer silah arayışlarına yönelik diplomatik baskılar da düşünüldüğünde Türkiye'nin önünde nükleer silah geliştirmek için çok uzun, zahmetli ve riskli bir yol olduğunu kolayca söyleyebiliriz. Ancak buna rağmen kamuoyu nükleer silah meselesine böylesi yüksek oranda bir destek veriyorsa konuyu ciddiye almakta fayda var. Kamuoyunun bunu önemli bir tercih olarak gördüğü söylenebilir.

		Türkiye nükleer silaha sahip olmalı mı?			
		Evet	Hayır	Fikrim Yok	Toplam
Aşağıdakilerden hangisi sizin siyasi kimliğinizi tanımlar?	Türk Milliyetçisi	92,7	6	1,3	100
	Atatürkçü	75,2	19,5	5,3	100
	Sosyal Demokrat	77,4	19	3,6	100
	Muhafazakâr	76,6	18,9	4,5	100
	Ulusalcı	85,4	11,7	2,9	100
	Kürt Milliyetçisi	52,9	41,2	5,9	100
	Siyasal İslamcı	87,8	9,8	2,4	100
	Toprağa Bağlı Milliyetçi	87,2	7,7	5,1	100
	Sosyalist/ Komünist	56,5	39,1	4,4	100
	Liberal Demokrat	80	13,3	6,7	100
	Kemalist	100	-	-	100
	Feminist	75	25	-	100
	Apolitik	100	-	-	100

Kamuoyu tercihinin nükleer silahı önemli bir tercih olarak görmesini siyasi kimlikten bağımsız olarak değerlendirdiği görülmektedir. Katılımcıların siyasi kimlikleri üzerinden yapılan ölçme ve değerlendirmeler farklı siyasi kimliklerin benzer bir tavır içerisine girdiklerini göstermektedir.

Yukarıdaki tabloya göre kendini Kürt milliyetçisi ve sosyalist/komünist olarak tanımlayanların dışındakilerin nükleer silaha destek oranı oldukça yüksektir. Destek oranı Türk milliyetçilerinde %92 civarında seyrederken Atatürkçü ve muhafazakâr kesimlerde bu oran %75'i geçmektedir.

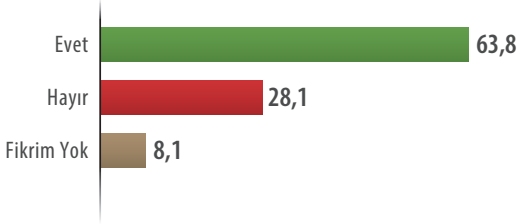
Türkiye'nin nükleer silaha sahip olması Türkiye'nin dünya siyasetindeki yeri açısından da ehemmiyet arz etmektedir. Bu durum doğal olarak Türkiye'nin nihai hedefinin ne olduğu sorusunu da doğurmaktadır. Aşağıdaki tablo genel eğilimin hangi yönde olduğuna ışık tutmaktadır.

		Türkiye nükleer silaha sahip olmalı mı?			
		Evet	Hayır	Fikrim Yok	Toplam
Aşağıdakilerden hangisi Türkiye'nin nihai hedefi olmalıdır?	Güçlü Türkiye	87,3	9,5	3,2	100
	Güvenli Türkiye	80	16,5	3,5	100
	Prestijli Türkiye	72,9	22,7	4,4	100
	Zengin Türkiye	74,7	21,1	4,2	100

Nükleer silaha olumlu bakan kesim Türkiye'nin nihai hedefi konusunda %87,3'lük bir oranda güçlü Türkiye vurgusu yapmaktadır. Farklı bir ifadeyle güçlü bir ülke olabilmek için nükleer silah bir zorunluluk olarak görülmektedir. Gücün yanında güvenlik ve prestij arayışı da önemli bir destek görmektedir. Güvenli Türkiye hedefi %80 civarında çıkarken prestijli Türkiye %72,9'luk bir orana karşılık gelmektedir.

Türkiye'nin nükleer silaha sahip olup olmamasını ölçmenin bir başka yolu da nükleer silah arayışına verilen desteğin ne kadar kararlılık içerdiğine bakmaktır. Bu nedenle katılımcılara nükleer silah sahibi olma arayışında Türkiye'nin karşılaşabileceği baskılar ve sorunlar hatırlatıldığında da yüksek oranda desteğin devam ettiği görülüyor. Yaptırımlara rağmen Türkiye nükleer silah girişimine başlamalı mı diye sorulduğunda %64 gibi devasa bir oranla nükleer silah arayışına destek çıkmaktadır.

Türkiye kendisine uygulanacak yaptırımlara rağmen bir nükleer silah teknolojisine sahip olma girişimine başlamalı mı?

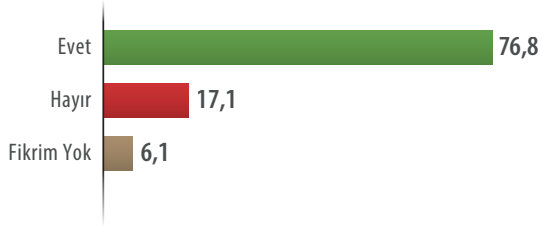
Katılımcıların %63,8'i Türkiye'nin uygulanacak yaptırımlara rağmen nükleer silah teknolojisine sahip olması gerektiğini düşünürken %28,1'i ise olmaması gerektiğini düşünmektedir.

Türkiye'nin yaptırımlara rağmen nükleer silah konusunda girişimlerde bulunma meselesini önceki sayfalarda olduğu gibi siyasi kimlik ve oy tercihi üzerinden de değerlendirmek mümkündür.

		Türkiye kendisine uygulanacak yaptırımlara rağmen bir nükleer silah teknolojisine sahip olma girişimine başlamalı mı?			
		Evet	Hayır	Fikrim Yok	Toplam
Aşağıdakilerden hangisi sizin siyasi kimliğinizi tanımlar?	Türk Milliyetçisi	73	20	7	100
	Atatürkçü	57,1	35,8	7,1	100
	Sosyal Demokrat	60,1	31,9	8	100
	Muhafazakâr	73	25,2	1,8	100
	Ulusalcı	63,1	27,2	9,7	100
	Kürt Milliyetçisi	41,2	44,1	14,7	100
	Siyasal İslamcı	65,8	17,1	17,1	100
	Toprağa Bağlı Milliyetçi	65	17,5	17,5	100
	Sosyalist/ Komünist	63,6	36,4	-	100
	Liberal Demokrat	31,2	56,2	12,6	100
	Kemalist	100	-	-	100
	Feminist	75	25	-	100
	Apolitik	-	-	100	100

Katılımcılar arasında kendini Kürt milliyetçisi ve liberal demokrat olarak tanıtanların dışındakiler Türkiye'nin yaptırımlara rağmen nükleer silah teknolojisine yönelmesini genel olarak %60'ın üstünde desteklemektedir. Örnek vermek gerekirse Türk Milliyetçilerinin ve muhafazakarların %73'ü olumlu bir tavır alırken bu oran sosyal demokratlarda %60'a inmektedir.

Araştırmada son olarak kamuoyunun yerli yatırımlar yoluyla gerekli stratejik araçları geliştirip geliştiremeyeceğine dair inancını ölçmek faydalı olacaktır. Bunu somut bir başlık üzerinden yapmak iyi bir yöntem gibi görünüyor. Türkiye'nin kendi savaş uçağını yapmak gibi bir hedefi var. Ciddi bir ihtiyaç olduğu bilinmektedir. Ancak savaş uçağı yapmak kolay bir teknolojik yatırım değildir. Eğer bir ülke savaş uçağı yapabilecek teknolojik kapasiteye sahipse kabaca tüm diğer alanlarda da benzer bir kapasiteye sahip olabileceği düşünülebilir. Bu nedenle araştırmada Türkiye'nin kendi savaş uçağını yapabileceğine inanıyor musunuz sorusu da sorulmuştur. Ve ezici bir şekilde evet yanıtı alınmıştır. **Türkiye'nin kendi savaş uçağını yapabileceğine inanıyor musunuz?**

Katılımcıların %76,8'i Türkiye'nin kendi uçağını yapabileceğini düşünürken %17,1 ise yapamayacağını düşünmektedir.

5

STRATEJİK TUTARLILIK VE UYUMLULUK

Bu çalışma bu noktaya kadar kamuoyunun stratejik bir kurguda amaç, yöntem ve araçlara yönelik eğilimlerini ölçmüş ve ortaya koymuştur. Yani kamuoyunun stratejinin içeriğine dair beklentileriyle ilgilidir. Kamuoyunun beklentileri ile bir devletin stratejik tercihleri arasında uyum olması tabii ki tercih edilir bir durumdur. Ancak her zaman bu ilişki her devlette beklendiği kadar uyumlu değildir. Hatta uluslararası ilişkiler çalışmalarında kamuoyunun beklentilerinin gerçekte dış politika ve güvenlik kurgularına ne derece yansıdığı çokça tartışılmıştır. Demokratik ülkelerde bile toplumun beklentilerinin nadiren stratejik tercihleri şekillendirdiği daha ziyade devletlerin planlamalarını öncelikle yaptığı ve zaman içinde toplumsal taban oluşturulduğunu düşünenler vardır. Bunun aksine başarılı bir stratejik değerlendirmenin devlet toplum ilişkilerini göz önünde bulundurması gerektiğini söyleyenler de çoktur.

Bu çalışmada böylesi bir tartışma ele alınacak değildir. Burada yalnızca kamuoyunun beklentileriyle devletin uygulamaları arasındaki uyum ölçülmeye çalışılacaktır. Kamuoyu hangi kurumların stratejik konularda oynayacağı role daha çok güvenmektedir? Kamuoyu siyasi makamları mı yoksa bürokratik kurumları mı öncelemektedir? Toplum stratejik planlama fikrini desteklemekte midir? Ne tür uygulamalar başarılı bulunmaktadır?

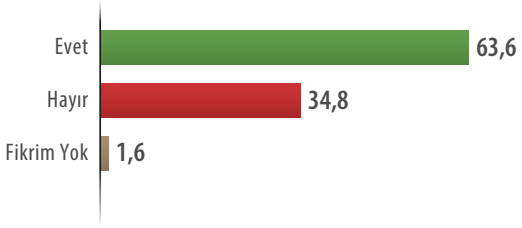
Bu tür sorularla bu bölümde devlet toplum uyumunun ne düzeyde olduğu ele alınacaktır. Bulguları kısaca özetlemek gerekirse, yapılan araştırmada kamuoyunun uzun vadeli ve tutarlı bir stratejik planlamaya çok büyük oranda destek verdiği söylenebilir. Kamuoyu çoğunlukla da Türk dış politikasında ve güven-

lik siyasetinde Türkiye'nin stratejik bir yaklaşıma uygun hareket ettiğini düşünmekte ve desteklemektedir. Bu açıdan özellikle son on yılı daha önceki on yıllara oranla daha başarılı bulmaktadır. Kamuoyu hem terörle mücadele gibi temel bir güvenlik sorununda hem de Türk dış politikasının genel gidişatı hakkında son on yılın kendinden öncekilere oranla daha başarılı olduğunu düşünmektedir. Kamuoyunun ayrıca stratejik planlama ve uygulamada siyasete önemli bir rol biçtiğini görmekteyiz. Seçilmişlerle atanmışlar arasında bir tercihte ezici bir çoğunluk seçilmişleri savunmaktadır. Konuyla ilgili kurumlar arasında bir tercihte de yine siyaset ön plana çıkmakta ve Cumhurbaşkanlığı kurumuna güven ortaya konulmaktadır.

5.1. STRATEJİK PLANLAMA VE TUTARLILIK

Konuya dair önemli başlıklardan biri mevcut dış politika ve güvenlik stratejisinin nasıl değerlendirildiğidir. Kamuoyu Türkiye'nin uzun vadeli bir büyük stratejiye sahip olduğunu mu yoksa Türkiye'nin stratejik meselelere genel itibariyle tepkisel davranışlar sergilemek durumunda kaldığını mı düşünmektedir? Bu katılımcılara açıkça sorulduğunda kamuoyunun ortada tutarlı bir strateji bulunduğuna dair bir kanaate sahip olduğu görülmektedir.

Türkiye'nin uzun vadeli bir dış politika ve güvenlik stratejisinin var olduğunu düşünüyor musunuz?

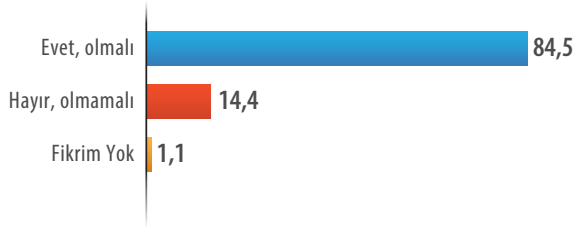
Katılımcıların %63,6'sı Türkiye'nin uzun vadeli bir dış politika ve güvenlik stratejisinin var olduğunu düşünmekte ve %34,8'i ise böyle bir stratejinin olmadığını düşünmektedir.

Aslında tutarlılık meselesi son yıllarda dış politika konusunda sıkça karşımıza çıkan bir konudur. Suriye iç savaşına kadar devam eden fakat Suriye iç savaşı esnasında yavaş yavaş değişmeye başlayan farklı yaklaşımlardan bahsedilebilir. Suriye iç savaşına kadar Türkiye genel itibariyle Batılı müttefikleriyle uyumlu ve birçok komşusuyla yumuşak güç unsurlarına dayalı bir dış politika yaklaşımı be-

nimsemişti. Fakat Suriye iç savaşı esnasında güvenlik tehditlerinin ciddi oranda artış göstermesi ve Türkiye'nin bu risklerle baş etmede klasik müttefiklerini yanında bulamaması nedeniyle daha güvenlikçi bir yaklaşım benimsemek zorunda kaldığı uzun bir dönem yaşanmıştır. Bu süre zarfında Türkiye hem klasik Batılı müttefikleriyle hem de bölgesel komşularıyla gergin ilişkiler yaşadı ve birçok sınır ötesi operasyon gerçekleşti. 2016-2019 yılları arasında Türk Silahlı Kuvvetleri Suriye'de dört askeri operasyon gerçekleştirdi. Libya ve Karabağ çatışmalarında aktif taraf oldu. Bu esnada Türkiye kaçınılmaz olarak bazı ülkelerle gerilimler yaşadı. Müttefik ve rakip tanımlarında önemli değişimler defalarca gözlemlendi. Örneğin Türkiye'nin Afrin'deki PYD varlığına yönelik başlattığı Zeytin Dalı Harekatı esnasında Rusya ile yakınlaştığı ABD ile gerildiği bir dönemdir. Fakat hemen birkaç yıl içerisinde bu kez Türkiye İdlib'de Rusya ile de gerilimli bir dönem geçirmiştir. Tüm bu süre zarfında Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan, Mısır, hatta Irak gibi bölgesel aktörlerle de gerilimler yaşanmıştır. Ancak öncelikli güvenlik sorunları askeri müdahaleler yoluyla çözümlendikten sonra geçtiğimiz bir iki yıl içerisinde Türkiye çok sert gerilim yaşadığı birçok devletle ilişkilerini normalleştirme eğilimi de geliştirmiştir. Bu nedenle zaman zaman Türkiye'nin dış politika ve güvenlik stratejisinin çok sık değiştiği iddiası seslendirilmektedir. Ancak görünen o ki, Türk kamuoyu bu değişimleri bir tutarsızlık olarak değil dış politika stratejisinin doğal bir sonucu olarak görmektedir. Dost ve düşman tanımlarının kolayca değişebileceği ve asıl olanın Türkiye'nin ulusal çıkarları çerçevesinde kurgulanan stratejiyi izlemek olduğu kamuoyu tarafından da benimsenmiş gibi görünmektedir. Yüzde 65'e yakın bir oran önemli bir onay olarak görülebilir.

Aynı konu durum tespitinin ötesine geçerek ele alındığında da kamuoyunun stratejik bir perspektife önem verdiği de ortaya çıkmaktadır. Ezici bir çoğunluk Türkiye'nin dış politikada sadece güncel meselelere odaklanmasını değil uzun vadeli ve kapsamlı bir stratejiye sahip olması gerektiğini düşünmektedir.

Türkiye'nin uzun vadeli ve kapsamlı bir dış politika stratejisi olmalı mı yoksa güncel meselelere göre reaktif bir tutum mu benimsenmeli?

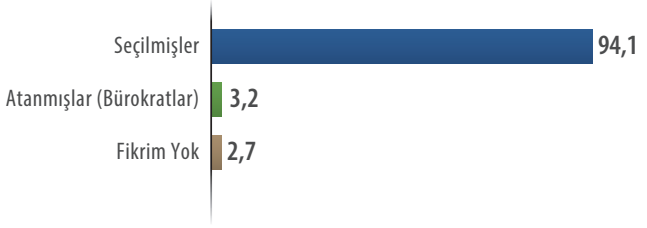
Katılımcıların %84,5'i Türkiye'nin uzun vadeli ve kapsamlı bir dış politika stratejisi olması gerektiğini düşünmektedir. Bu da bir önceki soruda dış politika yaklaşımını yeterli bulmadığı görülen katılımcıların da esasen Türkiye merkezli bir yaklaşımı çok büyük oranda benimsediğinin göstergesi olarak görülebilir.

Türkiye'de güvenlik ve dış politika konularında bir başka tartışma konusu da bu politikayı hangi kurumların oluşturması gerektiğine dairdir. Son yirmi yıllık süre zarfında devlet aklının hangi kurumlar eliyle şekillendirilmesinin daha doğru olacağı farklı zeminlerde tartışma konusu olmuştur. Kimileri devlet aklını çoğunlukla bürokratik tutarlılık ve liyakat kavramları etrafında tartışmakta ve hükümetlerin bu alana mümkün olduğunca az etki etmesi gerektiğini dile getirmektedir. Diğer taraftan demokratik ülkelerde devlet aklının sadece bürokratlar tarafından şekillendirilmesini hem stratejik hem de normatif olarak sorunlu bulanlar da vardır. Günün sonunda dış politika ve güvenlik siyaseti bakımından topluma hesabı atanmışlar değil seçilmişler vermektedir. Bu bakımdan kamuoyunun konuya yaklaşımını değerlendirmekte fayda var. Bu amaçla sorulan soruda ezici bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Kamuoyu dış politikanın belirlenmesinde seçilmişlerin etkin olması gerektiğini savunmaktadır.

5.2. KURUMSAL GÜVEN

Türk kamuoyunun stratejik konularda uzun vadeli ve tutarlı bir yaklaşımı kuvvetle desteklediği ortadadır. Ancak bu stratejik değerlendirmede, planlama ve uygulamada hangi kurumlara güvendiği de önemli bir başlıktır. Kamuoyunun siyasi kurumlara mı yoksa bürokratik kurumlara mı öncelikli bir rol biçtiğini ölçmek gerekebilir. Bu çerçevede öncelikle araştırmada katılımcıların seçilmişler ile atanmışlar arasında bir tercih yapması istendiğinde tartışmasız biçimde seçilmişleri öne çıkardıkları görülmektedir.

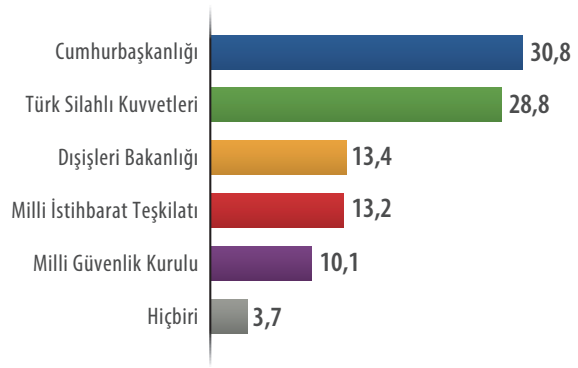
Aşağıdakilerden hangisi Türk Dış Politikası'nı belirlemelidir?

Katılımcılara göre Türk Dış Politikası'nı %94,1 ile seçilmişler, %3,2 ile atanmışlar (bürokratlar) belirlemelidir. Bu da aslında tartışmaya yer bırakmayacak kadar açık bir sonuçtur.

Aynı konuya kamuoyunun yaklaşımı soru formatı biraz daha değiştirilerek ölçülebilir. Kurumların isimleri zikredilerek sorulduğunda ise daha dengeli bir durum karşımıza çıkar.

Güvenlik ve dış politika hususunda, aşağıdaki kurumlardan hangisine daha çok güveniyorsunuz?

Katılımcıların güvenlik ve dış politika hususunda en çok güvendikleri üç kurum; %30,8 ile Cumhurbaşkanlığı, %28,8 ile Türk Silahlı Kuvvetleri ve %13,4 ile Dışişleri Bakanlığı'dır.

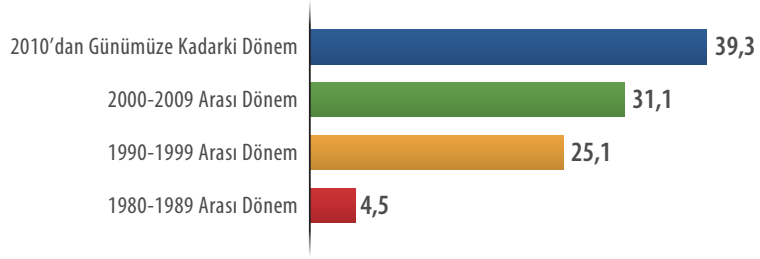
Tabii ki bu kurumların hiçbiri seçilmişlerden bağımsız düşünülemez. Her biri nihayetinde siyasi otoriteye hesap veren kurumlardır. Bu nedenle bu dengeli sonuçların ortaya çıkması çok da şaşırtıcı değildir. Ayrıca bu soruda da Cumhurbaşkanlığı'nın hala en önde ve üçte birlik bir oranla çıkması nedeniyle dış politika alanının çoğunlukla seçilmişlere bırakılması gerektiği fikrine desteğin devam ettiği söylenebilir. Uzun yıllar boyunca yayınlanan birçok ankette en çok güven duyulan kurumun çoğunlukla Türk Silahlı Kuvvetleri olarak çıktığı görülmekteydi. Son yıllarda bu eğilimin giderek siyasi otoriteye doğru kaydığı görülmektedir.

Güvenlik ve dış politika konusunda siyasi otoritenin ön plana çıkmasını seçmen davranışı üzerinden de değerlendirmek mümkündür. Bu kapsamda katılımcıların siyasi tercihleri ile kurumların konumları arasındaki ilişki oldukça ilgi çekidir. Özellikle Cumhurbaşkanlığı ve Türk Silahlı Kuvvetleri üzerinde durulabilir.

Sonuç olarak Cumhurbaşkanlığı kurumuna duyulan güvenin kamuoyunda ağır basması siyasi otoritenin güvenlik ve dış politika konusunda ağır bastığına da işaret etmektedir. Aslında takip eden iki soruya verilen cevapların benzer bir eğilimi

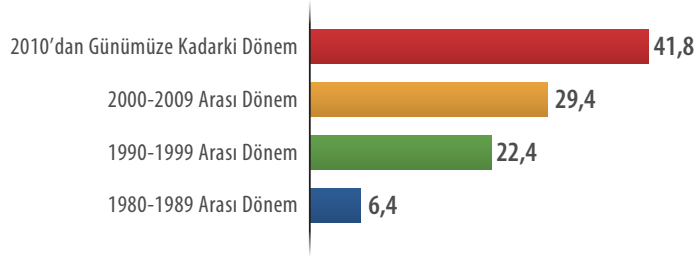
sağlamalı olarak ortaya koyduğunu söyleyebiliriz. İki soruda Türkiye'nin terörle mücadelede ve dış politikada en başarılı olduğu dönemler sorulmuştur. Hem terörle mücadelede hem de genel olarak dış politikada son on yıllık dönemin daha başarılı bulunduğu görülmektedir.

Aşağıdaki dönemlerden hangisi terörle mücadelenin en başarılı olduğu dönemdir?

Terörle mücadelenin en başarılı olduğu dönem olarak ilk iki sırada katılımcıların %39,3'ü 2010'dan günümüze kadarki dönem ve %31,1'i ise 2000-2009 arası dönem olduğunu söylemektedir.

Aşağıdaki dönemlerden hangisi Türk Dış Politikası'nın en başarılı dönemidir?

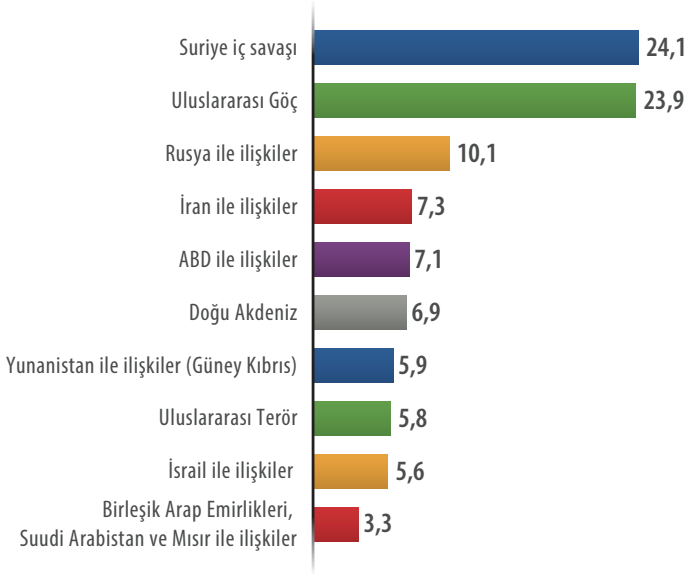

Türk Dış Politikası'nın en başarılı olduğunu dönem hakkında katılımcıların %41,8'i 2010'dan günümüze kadarki dönemde, %29,4'ü 2000-2009 arası dönemde, %22,4'ü 1990-1999 arası dönemde ve %6,4'ü 1980-1989 arası dönemde başarılı olduğunu düşünmektedir.

Özellikle son on yılda daha önceki dönemlere oranla siyasetin dış politika ve güvenlik konularında daha öncü bir rol oynadığı varsayılacak olursa kamuoyunun bu dönemi yani siyasetin belirleyici ve uygulayıcı olduğu dönemi başarılı bulduğu görülmektedir. Bu başarı oranı hiç de düşük değildir. Her iki başlıkta da kamuoyu yaklaşık yüzde 40'lı oranlarda siyasetin öncü olduğu dönemleri başarılı bulmaktadır.

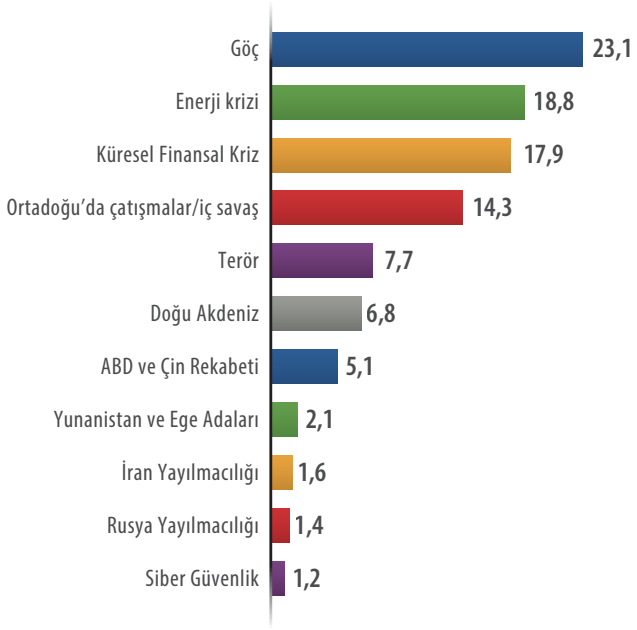
Bu değerlendirmelerin aslında sadece siyasi kanaatlerden kaynaklı gerçeklikten kopuk değerlendirmeler olduğu iddia edilemez. Çünkü aşağıdaki sorulara verilen cevaplardan da anlaşılabileceği gibi aslında kamuoyunun son dönem dış politika gündem ve sorunlarına dair oldukça gerçekçi olduğunu ve gündemi değerlendirmede pek sorun yaşamadığını göstermektedir. Türk dış politikasının en önemli sorunu nedir sorusu karşısında kamuoyu tam da güncel meselelere odaklanarak coğrafi olarak yakın tehditleri ön plana çıkarmaktadır. Birinci sırada Suriye iç savaşı, ikinci sırada uluslararası göç ve üçüncü sırada Rusya ile ilişkiler gelmektedir. Diğer bütün rakipler ve rekabet alanları çok daha düşük oranlarda çıkmaktadır.

Türk Dış Politikası'nın en önemli sorunu nedir?

Yine benzer biçimde kamuoyunun gelecek öngörüsü yapması ve gelecekteki sorunları tarif etmesi istendiğinde göç gibi yakın bir tehdidi önceliği fakat aynı zamanda küresel gündem maddelerine bu sefer daha fazla önem verdiği görülmektedir. Enerji krizi, küresel finansal kriz ve Ortadoğu'daki çatışmalar da seçeneklerde kendine önemli bir yer bulmaktadır. Terör gibi Türkiye'nin uzun yıllar boyunca mücadele ettiği bir güvenlik sorunu önümüzdeki dönem için çok temel bir sorun olarak görülmemektedir diyebiliriz. Terörü gelecek 10 yılda Türkiye'nin karşılaşabileceği sorunların başında görenler ancak yüzde 7,7'de kalmaktadır. Bu da aslında kamuoyunun terör konusunda devlete güçlü bir güven geliştirdiğini terörle mücadelede başarı yakalandığını ve yakalanabileceğini düşünüyor olabilir.

Gelecek 10 yılda Türkiye'nin karşılaşabileceği en önemli uluslararası sorun nedir?

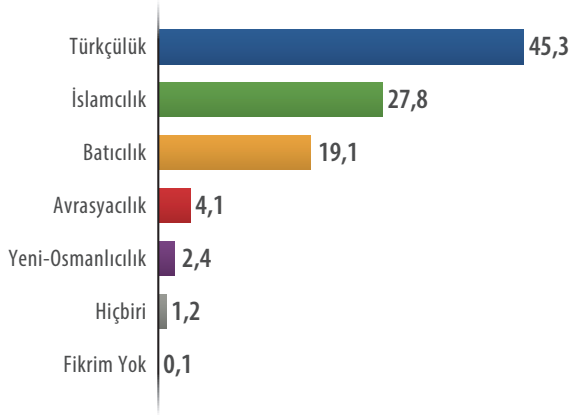

Tüm bu değerlendirmelerin ardından kabaca bu sonuçları çıkaran kamuoyunun ideolojik tercihlerini ortaya koymak da sonuçların değerlendirilmesi bakımından faydalı olabilir. Bu nedenle mevcut araştırma kamuoyuna dış politika ideolojilerinden hangisini tercih ettiği sorusunu da yöneltmiştir. Kamuoyunda sıkça tartışılan dış politika ideolojileri listelendiğinde çok büyük bir çoğunluğun, katılımcıların yaklaşık yarısının, Türkçülük seçeneğine yöneldiği görülmektedir. İkinci sırada ise %27,8 ile İslamcılık çıkmaktadır.

Uzun yıllar boyunca Türk dış politikasının başlıca ilkelerinden ve ideolojik yaklaşımlarından biri olarak görülen Batıcılık ise sadece yüzde 19,1 seviyesinde çıkmaktadır. Batıcılığın diğer iki seçeneğe karşı çok zayıf kaldığı sonucunu çıkarmak hiç de yanlış olmayacaktır. Son bir ilginç sonuç ise Avrasyacılık ve Yeni-Osmanlıcılık etrafında şekillenmektedir. Belki de bu iki ideoloji kamuoyunda en fazla tartışılan iki ideolojik tutum olabilir. Genelde Batılı ülkelerde Türkiye'ye yönelik tartışmalarda sık sık gündeme getirilen ve AK Parti döneminin büyük çoğunluğu için sanki bir etiketmiş gibi kullanılan ve fakat aslında AK Parti yönetimlerinin hiçbir zaman sahiplenmediği yeni-Osmanlıcılık seçeneği sadece yüzde 2,4 seviyesinde kalmaktadır. Avrasyacılık için de durum pek farklı değil. Avrasyacılık fikrinin son yıllarda kamuoyunda sıklıkla dile getirilmesine rağmen ve özellikle Türkiye'nin son yıllarda izlediği çok taraflı siyaset çerçevesinde düşünüldüğünde belki

Avrasyacılık seçeneğinin daha yüksek oranlarda destek alması beklenebilirdi. Hatta daha önceki bölümlerde gördüğümüz gibi kamuoyunun artık ister silah ticaretinde ister müttefiklik ilişkilerinde Rusya ve Çin gibi aktörlere daha fazla yer vermiş olmasına rağmen iş ideolojik tutuma geldiğinde Avrasyacılığın önemli bir ideolojik tutum olarak yaygınlaşmadığını söyleyebiliriz.

Aşağıdaki dış politika ideolojilerinden hangisini daha çok tercih edersiniz?

Bu sonuçlar çerçevesinde eğer aşırı bir yorum olmayacaksa kamuoyunun gerçekçi bir stratejik değerlendirme yaptığı fikrini tekrar öne sürmek mümkündür. Çünkü görünen o ki, Türk kamuoyu Rusya ve Çin gibi devletlerle stratejik ilişkiler kurmayı ve geliştirme tercihine yönelmesine rağmen bunu ideolojik bir tavra bağlamamaktadır. Sadece reelpolitik bir gereklilik olarak görmektedir. Türkiye'yi Batı'ya karşı bir mücadelede Avrasya'nın bir parçası gibi görme eğilimi yoktur diyebiliriz. Aksine Türk kamuoyu daha önceki bölümlerde ve sorulara verilen yanıtlarda görüldüğü gibi hem Batı hem Avrasyalı aktörlerle ilişki içinde olmayı fakat bu davranışları ideolojik bir tutuma çevirmeyi tercih etmemektedir. Aksine kamuoyu eğer bir dış politika ideolojisi geliştirecekse milliyetçi ve İslamcı bir ideolojiyi yani daha çok Türkiye'nin yerli değerlerini ön plana çıkartıyor diyebiliriz.

Bu da aslında tüm araştırmada çok sık karşımıza çıkan bir sonucu tekrar karşımıza koymaktadır. Milliyetçi bir kamuoyu Türkiye'nin merkezi bir rol oynadığı, diğer aktörlerle soğuk kanlı ilişkiler geliştirdiği, birçok aktörle aynı anda işbirliği yapabildiği ancak bir büyük güç vizyonuyla otonom bir tutum takınabildiği ve bu uğurda askeri ve siyasi güce önem verdiği bir stratejik eğilim resmini ortaya koymaktadır.

6

SONUÇ

Bu kitap iki önemli nokta üzerinden hareket etmiştir. İlk olarak Türk toplumunun dış politika alanındaki stratejik tercihlerini ve konuya olan ilgisinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. İkincisi, kitap bu tespitler üzerinden hangi stratejik tercihlerin toplumsal tabana yayıldığı hangileri hakkında toplum nezdinde daha ciddi tanıtım faaliyetine gerek olduğunu ortaya koymaya çalışmıştır.

Türkiye genelinde yapılan saha araştırmasında elde edilen veriler toplumda dış politikaya yönelik birden fazla eğilimin ön plana çıktığını göstermektedir. Katılımcılar genel olarak güvenlik, ekonomik büyüme ve siyasi güç kavramları etrafında hareket etmektedir. Ülkenin son yıllarda maruz kaldığı küresel ve bölgesel tehditler, krizler ve dünya siyasetinin ürettiği belirsizlik bahsi geçen eğilimleri ön plana çıkaran faktörlerdir. Stratejik eğilimlerin netleşmesini devletlerin gelecek vizyonlarının belirlenmesinin temel taşı olarak görmek mümkündür.

Bu kitap Türk toplumunun stratejik eğilimlerini ortaya koymak için bir girişim olarak değerlendirilmelidir. Kitap özel koşulları değil genel stratejik eğilimleri ölçmeye çalışmakta ve kamuoyunun tercihlerinin bu yöntemle daha sağlıklı biçimde ölçülebileceği varsayımına dayanmıştır.

Türk toplumunun stratejik eğilimlerini tartışmak için bir stratejik tasarlamada gerekli olan üç temel unsura başvurulmuştur. Bunlar stratejinin amacı, yöntemleri ve araçlarıdır. Her bir unsur kitapta farklı bölümler halinde kendine yer bulmuştur. Kitabın ikinci bölümü herhangi bir stratejik planlamanın bir amacı olması gerektiğini vurgulanmıştır. Amaçları güvenlik, güç, zenginlik ve itibar arayışı gibi kategorilere ayırmak mümkündür. Bu bölüm Türk toplumunun stratejik bir tercih yap-

mak durumunda kaldığında bahsi geçen amaçlardan hangisini daha fazla önceleyeceğini tespit etmeye çalışmıştır. Bu kapsamda birkaç kez farklı formatlarda benzer genellemeci sorular kullanılmıştır. Doğrudan bu değerlerden hangisinin daha fazla tercih edileceği sorulmuştur. "Türkiye'nin nihai hedefi ne olmalıdır" sorusu bunlardan biridir. Bu soruya katılımcılar büyük oranda güvenlik ve güç kavramlarını öne çıkartarak cevap vermiştir. Prestijli bir Türkiye ifadesi bile ekonomik açıdan zengin bir Türkiye arayışının önüne geçmiştir. Fakat sonrasında daha özelleştirerek sorulan sorularda refah devleti Norveç, eğitimli Finlandiya, ekonomik büyüklük Çin, askeri kapasite Rusya gibi örneklerle de ölçülmeye çalışılmıştır. Mesela genel sorularda ekonomiyi tercih eden birçok kimsenin özel örneklerle gidildiğinde Rusya gibi askeri bir güç olmayı daha fazla tercih ettiği ortaya çıkmıştır.

Üçüncü bölüm stratejinin yöntemleri üzerinedir. Bu kapsamda dengeleme, işbirliği ve peşine takılma gibi yöntemler tartışılmıştır. Bölümün ön plana çıkardığı nokta Türkiye'nin stratejik hedefleri çerçevesinde hangi yöntemleri tercih edeceği ve bu yöntemlerin stratejik mantığa göre eldeki araçlara ve hedeflere uygun olup olmadığı yönündedir. Örneğin güç arayışı ve güvenlik arayışı farklı yöntemleri zorunlu kılmaktadır. Katılımcılara yöneltilen sorular Türkiye'nin bir büyük güç olma fikrinin baskın olduğunu göstermiştir. Toplum büyük bir oranda otonom bir dış politika izlenmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu kapsamda büyük güçlerle beraber hareket etmek ve büyük güçlerin çoğuyla aynı anda ittifak kurmak gibi dış politika yöntemleri ön plana çıkmıştır. Dengeleme veya izolasyon gibi seçenekler ise görece çok daha düşük yüzdelerde desteklenmiştir.

Dördüncü bölüm stratejiyi uygulamak adına tercih edilen araçlara odaklanmıştır. Coğrafya, nüfus, askeri kapasite, ekonomik büyüklük ve gelişmişlik, teknolojik üstünlük gibi birçok unsur stratejik bir değerlendirmenin araçları olarak görülmüştür. Tercih edilen araçların stratejik amaç ve yöntem ile uygun olması beklenmiştir. Bölüm boyunca yapılan değerlendirmeler Türkiye'nin tercih ettiği araçların siyasi ve askeri araçlara daha fazla önem verilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Katılımcılar Türkiye'nin coğrafyasını güçlü yönü olarak tarif ederken zayıf yönü olarak ekonomiyi görmektedir. Ancak buna rağmen katılımcılar bütçeden askeri harcamalara ayrılan payın desteklenmesi gerektiğini de savunmaktadır. Araştırmada kamuoyunun yerli yatırımlar yoluyla gerekli stratejik araçları geliştirip geliştiremeyeceğine dair inancı da ölçülmüştür. Örneğin Milli Muharip Uçağı'na yönelik bir soruda katılımcıların çok büyük kesimi olumlu görüş bildirmiştir. Bu durum yerli ve milli silah teknolojisinin toplumda desteklendiğini göstermektedir. İlave olarak Türkiye'nin güvenliği için askeri tedbirlerin gerektiği fikri ön plana çıkarken kamuoyu silah sistemleri açısından güçlü ve yıkıcı silah sistemlerine öncelik verilmesi gerektiği fikrini benimsemektedir. Bunlar içinde de nükle-

er silahlara özel bir önem verildiğini söylemek gerekir. Nükleer silah edinme arayışında ülke çeşitli yaptırımlara maruz kalacak olsa bile nükleer silahlara yatırımın desteklendiği görülmektedir. Toplumda nükleer silaha olumlu bakan kesim Türkiye'nin nihai hedefi konusunda ezici bir oranda güçlü Türkiye vurgusu yapmıştır.

Beşinci bölüm kamuoyunun beklentileriyle devletin uygulamaları arasındaki uyuma odaklanmıştır. Bu kapsamda kamuoyunun dış politikada hangi kurumlara daha fazla güvendiği meselesi ön plana çıkmıştır. Aynı zamanda kamuoyunun siyasi makamlara ve bürokratik kurumlara bakışı da değerlendirilmiştir. Bu bölümde ortaya çıkan bulgulara göre kamuoyunun uzun vadeli ve tutarlı bir stratejik planlamaya çok büyük oranda destek verdiği söylenebilir. Kamuoyunun ayrıca stratejik planlama ve uygulamada siyasete önemli bir rol biçtiğini görmekteyiz. Farklı bir ifadeyle seçilmişler atanmışların önünde görülmüştür. Kurumlar arasında bir tercihte de yine siyaset ön plana çıkmakta ve Cumhurbaşkanlığı kurumuna güven ortaya konulmaktadır. Özellikle 2010'dan günümüze kadarki dönem siyasetin dış politikada ve güvenlik konularında daha öncü olması kamuoyunun bu dönemi daha başarılı bulduğunu da göstermiştir.

Sonuç olarak sahadan elde edilen veriler şöyle özetlenebilir:

- Türkiye'nin uzun vadeli ve kapsamlı bir dış politika stratejisine ihtiyacı vardır.
- Türkiye'nin büyük güç vizyonu ve otonom dış politika arayışı kamuoyu tarafından destek görmektedir.
- Toplumda Güçlü Türkiye vizyonunu destekleyen kesim özellikle nükleer silah konusunda oldukça olumlu bir tavır sergilemektedir.
- Türkiye'nin dış politika tercihlerinde güvenlik arayışı da kendine yer bulmaktadır. Güvenli Türkiye fikri kamuoyunda geniş bir karşılık bulmaktadır.
- Türk dış politikası siyasi irade (seçilmişler) tarafından belirlenmelidir. Dış politikada en güvenilen kurum Cumhurbaşkanlığıdır.
- Türkiye dış politikada krizler karşısında çoklu bir diploması mekanizması çalıştırmalıdır. NATO ile yaşanan krizler, FETÖ ve PKK'nın özellikle ABD ve Avrupa tarafından desteklenmesi batı bloğuna güveni azaltmıştır.
- Türkiye gerekli gördüğü durumlarda krizlere askeri çözümler üretmelidir.
- Dış politikada batı dışı ittifaklar desteklemelidir. Rusya ve Müslüman ülkeler alternatifler arasında görülmektedir.
- Silah teknolojisine yatırım güvenlik tesisi için gereklidir. Milli savunma sanayisinin yanında nükleer silah teknolojisi Türkiye'nin dünya siyasetindeki konumu etkileyecektir.

TÜRKİYE'DE STRATEJİK EĞİLİMLER

Uluslararası siyasette son dönemde yaşanan gelişmeler çok sayıda ülkeyi dış politikaya yönelik stratejik eğilimlerini yeniden değerlendirmeye itmektedir. Yeniden değerlendirmenin temelini devlet ve toplum arasındaki dinamik ilişki oluşturmaktadır. Türkiye böylesi karmaşık bir dönemde kendi yolunu bulmaya çalışan ve hatta birçok ilişkisini, amaç, araç ve yöntemlerini yeniden değerlendirme sürecine sokan ülkelerden biridir. Bu sürecin daha iyi anlaşılması için çeşitli soruların ivedilikle cevap bulması gerekir. Stratejik vizyon kapsamında amaçlar, araçlar ve yöntemler neler olmalıdır? Kamuoyu hangi dinamiği ön plana çıkarmaktadır? Toplum hangi konuda geniş bilgi sahibidir? Hangi alanlarda toplumsal bilgilendirmeye daha fazla ihtiyaç vardır?

Tüm bu sorulara cevap üretmek için bu kitap "Türk Dış Politikası'nda Stratejik Eğilim Farkındalık Araştırması" başlığı altında kamuoyunun stratejik eğilimlerini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Elde edilen veriler Türk toplumunun dış politika ve güvenlik alanında beklentilerini ve değerlendirmelerini ortaya koymaktadır. Türk toplumunun stratejik hedef tercihinde güçlü Türkiye vurgusuna daha yakın durduğu söylenebilir. Bu hedefe ulaşmanın yolu olarak ise Türkiye'nin birçok aktörle ve özellikle de büyük güçlerle yakın ilişkiler içerisinde olması gerektiği fikri ön plana çıkmaktadır. Araçlar konusunda ise siyasi ve askeri kapasite gerçek güç unsuru olarak görülmektedir. Elinizdeki kitap ayrıca karar alıcıların devlet güvenliğini kurgulamada kamuoyundan beslenmesinin yanında kamuoyunun hangi alanlarda bilgilendirilmesi gerektiği gibi sorulara da cevap üretmektedir.

9 786259 906409